

Житомирський державний педагогічний університет
імені Івана Франка

**Іванченко А.В., Дубасенюк О.А.,
Сбруєва А.А., Антонова О.Є.**

навчально-методичний посібник

Житомир - 2005

УДК 378.

Рекомендовано до друку вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка від ___ квітня 2005 року, протокол №

Рецензенти:

Хомич Л.М. – доктор педагогічних наук, професор;

Педагогічна практика: Навчально-методичний посібник. – Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2005. – 126 с.

Укладачі: доктор педагогічних наук, професор О.А.Дубасенюк; доктор педагогічних наук, професор А.В.Іванченко; кандидат педагогічних наук, доцент А.А.Сбруєва; кандидат педагогічних наук, доцент О.Є.Антонова.

У навчально-методичному посібнику подані матеріали, спрямовані на допомогу студентам в оволодінні знаннями та уміннями з організації навчально-виховної роботи з учнями різних типів загальноосвітніх навчальних закладів, визначені цілі, принципи та завдання педагогічної практики, а також, детально розкриті завдання та обов'язки студентів-практикантів і керівників педагогічної практики на всіх її етапах; представлені критерії оцінювання студентів за підсумками педагогічної практики, зразки оформлення необхідної документації.

Для студентів та викладачів вищих навчальних педагогічних закладів.

УДК 378.

© Житомирський університет, 2005

І. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ

В основу організації педагогічної практики студентів покладено такі принципи:

- **педагогічна спрямованість** цілей, завдань і змісту практики, її зв'язок з життям, її відповідність змісту й організаційним вимогам, що ставляться сьогодні до навчально-виховного процесу і вчителя;

- **безперервність** педагогічної практики, яка забезпечується спадкоємністю завдань, що вирішуються протягом кожної наступної практики, поступовим їх ускладненням, підвищенням вимог до якості їх виконання. Від візуального ознайомлення до науково-педагогічного вивчення педагогічних явищ і процесів, від фронтальних форм роботи до особистісно-зорієнтованих, від самостійного розв'язання педагогічних задач у повному обсязі (проведення навчальної і виховної роботи у певному класі, індивідуальної роботи з учнями та їх батьками) - такою є динаміка змісту практичної підготовки студентів до професійної діяльності;

- **діяльнісний підхід**, що орієнтує не лише на засвоєння прикладів і способів діяльності вчителів, але й самовираження студентів в активному творчому навчальному процесі;

- **комплексний характер** змісту й організації практики, який передбачає здійснення міжпредметних зв'язків, суспільних, психолого-педагогічних, спеціальних і методичних знань у проведенні різноманітних форм навчально-виховної роботи у школі;

- **диференціація та індивідуалізація** змісту, організації педагогічної практики з урахуванням специфіки факультету, особливостей студентів, умов праці школи та університету;

- **антропологічний підхід** як принцип організації педагогічної практики вимагає ознайомлення студентів та набуття ними навичок роботи з дітьми, що навчаються у середній загальноосвітній школі;

- **особистісно зорієнтований підхід** до процесу виховання, в якому можна виділити два аспекти - психологічний і педагогічний. *Психологічний* полягає у встановленні неповторної своєрідності учня, у визначенні його ставлення до оточуючих і самого себе, особливостей суб'єктивного сприйняття зовнішніх впливів і специфіки реагування на них. *Педагогічний* аспект полягає у виборі таких засобів та форм впливу на учня, які найбільш відповідають його психологічним особливостям, психічним станам, настроям у даний момент і завдяки цьому забезпечують оптимальний виховний ефект;

- **рефлексійний підхід**, що передбачає вміння майбутнього вчителя давати професійну оцінку своїй початковій професійній діяльності та діяльності учнів.

Результат педагогічної праці багато в чому залежить від вміння вчителя дати учню об'єктивну характеристику. Ефективно працюючі педагоги розуміють, що вона далеко не обмежується успішністю навчальної праці, адже успішність не завжди є результатом прогресивного світогляду, високих моральних якостей, твердого характеру та працелюбності учня.

Педагогічна практика повинна стати початком творчого вивчення особистості школяра на різних степах її розвитку, що потребує вміння користуватись різними методиками психолого-педагогічного дослідження. Вчителю необхідно аналізувати результати виховання, визначати ступінь розвитку тих чи інших індивідуальних якостей учнів, оцінювати особистість з різних точок зору, у різних життєвих ситуаціях. Цілком очевидно, що творча робота вчителя передбачає і вміння вивчати стан колективу, виявляти та усувати конфлікти в ньому, об'єднувати учнів, спонукати їх до серйозної праці.

ІІ. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

МЕТА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Педагогічна практика студентів педагогічних вузів спрямована на озброєння їх комплексом умінь та навичок, необхідних для вивчення всіх видів навчально-виховної роботи у школі. Метою педагогічної практики є:

- оволодіння майбутніми педагогами-вихователями формами, засобами, технологіями навчально-виховної роботи у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів;

- розвиток у студентів умінь застосовувати у практичній діяльності знання з основ теорії педагогіки, психології та методики навчання, усвідомлення ними професійної значущості цих знань, виховання у студентів потреби постійного вдосконалення професійних знань, умінь, навичок та їх педагогічної майстерності;

- розвиток творчої ініціативи кожного студента;

- подальший розвиток дослідницьких умінь у конкретній професійній діяльності.

ЗАВДАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

Завдання педагогічної практики зумовлені особливостями професійної підготовки майбутніх учителів-вихователів.

Провідними є:

- виховання у студентів любові до професії вчителя, прагнення до постійного професійного розвитку;
- забезпечення умов для професійної адаптації студентів, залучення їх до активної діяльності в учнівських колективах;
- закріплення і поглиблення знань студентів з психолого-педагогічних фахових дисциплін;
- оволодіння засобами та методами застосування цих знань для розв'язання педагогічних завдань;
- ознайомлення студентів із специфікою діяльності сучасних загальноосвітніх навчальних закладів (середня загальноосвітня школа, спеціалізована школа, гімназія, ліцей, колегіум);
- формування у практикантів умінь проводити уроки з використанням сучасних технологій навчання;
- розвиток у практикантів умінь здійснювати виховну роботу, у тому числі на базі вивчення предмета із спеціальності;
- формування у студентів творчого, дослідницького підходу до організації педагогічної діяльності, набуття ними вмінь здійснювати наукові дослідження з використанням ефективних методів і методик педагогічних досліджень, а також вмінь здійснювати самоконтроль, самоаналіз і об'єктивну самооцінку власної педагогічної діяльності та діяльності вчителів і колег-практикантів;
- оволодіння вміннями спілкуватися з вихованцями, їхніми батьками та педагогами;
- вироблення у майбутніх педагогів самостійності у підготовці та проведенні різних форм і видів навчально-виховної роботи з вихованцями та особистої відповідальності за їх якість та ефективність;
- сприяння розвитку та закріпленню особистісних властивостей студентів, які є передумовою формування їх педагогічної майстерності, індивідуального стилю професійної діяльності майбутніх фахівців.

ІІІ. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ 2 КУРСУ

Навчально-педагогічна практика студентів 2-го курсу здійснюється у загальноосвітніх школах різних типів. Основним завданням цього виду практики є поєднання теоретичної підготовки студентів з педагогічних предметів із практичним застосуванням набутих знань у роботі з учнями, а також формування у студентів науково-дослідницького підходу до педагогічного процесу, вмінь та навичок проведення навчальної та позакласної виховної роботи.

До змісту діяльності студентів 2-го курсу в період педагогічної практики обсягом 72 години входить:

1. *Ознайомлення з навчально-виховною роботою школи, а саме:*

- з основними напрямками роботи загальноосвітньої школи;
- з програмою шкільного предмета за спеціальністю у даному класі;
- з обладнанням шкільного кабінету з навчального предмету;
- з роботою дитячих громадських організацій, до яких входять учні закріпленого класу.

2. *Ознайомлення з науково-дослідною роботою вчителів школи, а саме:*

- з основними напрямками науково-дослідницької роботи вчителів;
- з роботою методичних та циклових комісій за предметами спеціалізації студентів;
- з науковими основами організації досліджень у навчально-виховному процесі;
- оволодіння комплексом дослідницьких методик, що застосовуються для вивчення особистості школяра і класного колективу.

3. *Участь у навчально-виховній роботі класу:*

- допомога класному керівникові у проведенні окремих видів позакласної виховної роботи з учнями;
- допомога активу класу у формуванні міжособистісних стосунків;
- організація активного відпочинку учнів на перервах;
- індивідуальна робота з учнями з навчальних предметів;
- допомога вчителю (з предмету спеціалізації) у підготовці дидактичних матеріалів до уроку, участь в обладнанні кабінету, тощо.

Зміст даної педагогічної практики конкретизовано у тематичному плані. У ньому визначені основні напрями діяльності студентів, її зміст, форми і методи протягом усіх робочих днів тижня.

Наприклад, у перший день практики передбачено ознайомлення з педагогічним колективом, основними напрямками його роботи. До основних форм і методів організації діяльності студентів віднесені: бесіда з директором школи, класним керівником, зустріч з учнями закріпленого класу, відвідування уроків.

У роботі за індивідуальним планом студенти повинні виконати такі завдання: ознайомитися з планом виховної роботи класного керівника, оформити першу частину педагогічного щоденника, скласти план роботи на період практики.

Особливості школярів та їх облік у навчально-виховному процесі є основою змісту педпрактики у другий день. Головні особливості дітей певного віку наведені далі у змісті розділу. Вивчення літератури, що подана у кінці розділу доповнить та поглибить знання про вікові особливості школярів. Бесіда з класним керівником допоможе студентам глибше усвідомити залежність методів, форм навчання та виховання від вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Студентам необхідно відвідати уроки в закріплених класах і виявити цю залежність у практичній роботі вчителів. Доречно провести вивчення будь-яких особливостей школярів, наприклад, самооцінки дітей певного віку. Під час виконання цього завдання студенти оволодіють деякими методами психолого педагогічного дослідження.

Методика вивчення самооцінки молодших школярів наведена у додатку. Проведіть спостереження за розвитком провідних рис особистості молодшого школяра, оцініть рівень їхньої сформованості, виходячи з "Картки вихованості молодшого школяра" (див. додаток).

У третій день практики особлива увага приділяється педагогічній діагностиці у роботі вчителя і класного керівника. Володіння її методами дозволяє глибше вивчити вікові та індивідуальні особливості дітей.

Тематичний план передбачає виконання таких завдань з навчальної та виховної роботи:

- провести аналіз відвіданого позакласного заходу;
- проаналізувати план виховної роботи класного керівника;
- зробити аналіз уроку з предмета спеціалізації;
- порівняти різні класифікації типів уроків;
- проаналізувати методику контролю засвоєння знань і формування вмінь школярів;
- провести аналіз методики задавання уроків додому.

Методичні рекомендації щодо виконання завдань допоможуть їх виконати більш цілеспрямовано. У додатку подані схеми аналізу виховного заходу, уроку та питання до окремих його елементів.

Виконання завдань з теоретичних курсів спрямоване не лише на закріплення першопочатково отриманих знань, але й є необхідною подальшою умовою оволодіння педагогічною теорією і методикою викладання предмета. Студенти знайомляться з діяльністю класних керівників, з роботою вчителів з предметів спеціалізації, з передовим педагогічним досвідом, зі спільною роботою школи з іншими установами й з громадськими організаціями, з системою роботи з батьками учнів. Значне місце у програмі практики відводиться самостійній навчально-виховній роботі студентів у ролі помічників учителя в закріпленому класі школи.

Звітна документація за даний період педагогічної практики включає: педагогічний щоденник, в якому відображено зміст і форми діяльності студента; методична розробка позакласної роботи та атестаційний лист. В атестаційному листі має бути сформульована думка про роботу студента у формі оцінки класного керівника, учителя з предмета, методиста з виховної роботи. Підсумковий залік з педагогічної практики студентів 2-го курсу (72 години) ставить методист з виховної роботи у залікову книжку (розділ "Педагогічна практика").

**ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ
СТУДЕНТІВ 2 КУРСУ (2 тижні, 72 год.)**

Дні тижня	Основний зміст діяльності	Форми і методи організації діяльності студентів	Завдання студентам для роботи за індивідуальним планом
	Завдання, зміст і організація педагогічної практики	Настановча конференція	1. Ознайомитися з методичними рекомендаціями з практики. 2. Підготуватися до зустрічі з учнями і класним керівником

1-й день. Понеділок	Знайомство з педагогічним колективом і основними напрямками його роботи.	1.Бесіда з директором школи або його заступниками. 2.Бесіда з класним керівником. 3.Зустріч з учнями закріпленого класу. 4.Відвідування уроків.	1.Ознайомитися з планом виховної роботи класного керівника. 2.Оформити першу частину педагогічного щоденника. 3.Скласти план індивідуальної роботи на період практики.
2-й день. Вівторок	Особливості молодших школярів та їх врахування у навчально-виховній роботі	1.Бесіда з учителем молодших класів. 2.Аналіз методик вивчення самооцінки молодших школярів. 3.Робота за індивідуальним планом (див. додаток 2.3).	1.Відвідати уроки у закріпленому класі й розкрити залежність вибору методів навчання від вікових особливостей дітей. 2.Провести вивчення самооцінки декількох молодших школярів і проаналізувати одержані результати.
3-й день. Середа	Педагогічна діагностика в роботі учителя і класного керівника.	1.Бесіда з учителем і класним керівником. 2.Аналіз методик вивчення мотивації навчання молодших школярів (див. додаток 2.1).	1. Провести вивчення мотивації навчання декількох молодших школярів. 2. Проаналізувати одержані дані, обговорити їх з учителем і використати ці дані під час проведення індивідуальних бесід з цими дітьми.
4-й день. Четвер	Актуальні проблеми змісту освіти з предмета спеціалізації.	1. Бесіда з учителем-предметником. 2. Відвідування уроків. 3. Робота за індивідуальним планом.	1. Конкретизувати план навчальної роботи з школярами. 2. Відвідати уроки з предмета спеціалізації у паралельному класі та в інших вчителів. Провести їх аналіз за схемою (див. додаток 2.2). 3. Ознайомитися з роботою кабінету з предмета спеціалізації. 4. Спланувати індивідуальну роботу з учнями.
5-й день. П'ятниця.	Типи і структура уроків.	1.Бесіда з учителем-предметником. 2.Робота за індивідуальним планом.	1.Проаналізувати різні класифікації типів уроків. 2.Проаналізувати структуру 2-3 відвіданих уроків з предмета спеціалізації. 3.Ознайомитися з методичним оснащенням кабінету з предмету спеціалізації.
6-й день. Субота.		1.Робота за індивідуальним планом.	
7-й день. Понеділок	Методика проведення етичної бесіди з молодшими школярами.	1.Бесіда з класним керівником. 2.Робота за індивідуальним планом.	1.Ознайомитися з досвідом проведення етичних бесід класним керівником. 2.Відвідати етичну бесіду і провести її аналіз за запитаннями завдання №1 (див. додаток 2.2). 3.Підготувати і провести бесіду з учнями у закріпленому класі або іншу форму позакласної роботи.
8-й день. Вівторок	Робота класного керівника з батьками учнів.	1.Бесіда з класним керівником. 2.Аналіз змісту розділу плану виховної роботи "Робота класного керівника з батьками". 3.Робота за індивідуальним планом.	1.Ознайомитися з новою літературою з питань роботи класного керівника з батьками. 2.Взяти участь у підготовці батьківських зборів чи іншої форми роботи у закріпленому класі. 3.Ознайомитися з роботою батьківського комітету.
9-й день. Середа	Планування виховної роботи в класному колективі.	1.Бесіда з класним керівником. 2.Аналіз 2-3 планів виховної роботи. 3.Робота за індивідуальним планом.	1. Ознайомитися з новою літературою із визначеного питання. 2. Проаналізувати план виховної роботи у закріпленому класі за завданням №5 (див. додаток 2.2).

10-й день. Четвер	Контроль і аналіз результатів пізнавальної діяльності учнів.	1. Бесіда з учителем-предметником. 2. Робота за індивідуальним планом.	1. Ознайомитися з літературою з даної проблеми. 2. Відвідати урок із спеціальності і проаналізувати методику засвоєння знань і формування умінь учнів за завданнями №2, 3 (див. додаток 2.2).
11-й день. П'ятниця	Домашня навчально-пізнавальна діяльність школярів.	1. Бесіда з учителем. 2. Аналіз літератури і досвіду роботи вчителя в аспекті удосконалення ефективності домашньої навчальної роботи. 3. Робота за індивідуальним планом.	1. Провести аналіз методики задавання уроків додому за завданням №3 (див. додаток 2.2). 2. Взяти активну участь у перевірці письмових класних і домашніх робіт учнів.
12-й день. Субота		1. Робота за індивідуальним планом.	

МЕТОДИКА ВИВЧЕННЯ МОТИВІВ НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Актуальність дослідження мотивації навчання у молодшому шкільному віці пояснюється тим, що саме в цьому віці закладається її основа. За даними вітчизняних психологів при традиційному навчанні протягом молодшого шкільного віку, а особливо до його закінчення, у багатьох школярів накопичується негативне ставлення до навчання. Для того, щоб цього уникнути, учитель повинен взяти на себе керівництво процесом формування мотиваційної сфери школярів, так як при стихійному її формуванні у багатьох учнів не формуються необхідні для ефективного навчання мотиви.

Вчитель (студент) повинен:

1. Вивчати мотиви навчання молодших школярів.
2. Виходячи з реального рівня та особливостей їх розвитку, визначити задачі формування мотивації навчання у цьому віці.
3. Разом з педагогом організовувати різні види активної діяльності молодших школярів, включати їх у спеціально створені розвивально-виховні ситуації, організовувати виконання завдань, які сприяють осмисленню та формуванню мотиваційної сфери школяра.
4. При необхідності провести корекцію мотиваційних установок окремих школярів, допомогти змінити їх відношення до наявного рівня їх можливостей, так і перспективи їх розвитку.

Що ж покладено в основу позитивного чи негативного відношення школярів до навчання? Чи стало навчання особливо значущою діяльністю? Які відношення склалися між учнем та вчителем? Чи став він для нього значущим? Які предмети викликають в учня позитивне відношення; а які - негативне? Відповіді на ці питання можна отримати при діагностиці мотивації вчення молодших школярів.

Мотивація вчення визначається системою наступних показників:

- а) видами особистісно значущих діяльностей учня (ставленням до навчання як до одного з видів особистісно значущої діяльності учня);
- б) особистісно значущими для учня суб'єктами (вчитель, товариш, батьки), що впливають на відношення учня до навчання;
- в) ставлення учня до навчання (позитивне, негативне, нейтральне); співвідношенням соціальних та пізнавальних мотивів навчання в ієрархії;
- г) ставлення учня до конкретних навчальних предметів та їх змісту.

Спостереження за учнями дозволяє зробити попередні висновки про мотивацію навчання молодших учнів. Головними показниками спостереження, за якими можна судити про відношення учнів до навчання, є:

- ✓ потяг учня до відвідування занять або бажання ухилятися від них;
- ✓ спільна активність на заняттях (задають питання "по суті справи");
- ✓ наявність та характер відволікань;
- ✓ відношення до засобів дій;
- ✓ наявність і зміст зауважень, коментарів, які виражають позитивне, байдуже або негативне відношення до занять;

✓ поведінка дітей після закінчення занять.

Для фіксації відношення учня до навчання за даними показниками зручно завести картку спостереження (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Картка спостереження

Піддослідний: прізвище, ім'я, вік, клас.

Вид заняття	Показники спостереження					
	1	2	3	4	5	6

де:

- 1) бажання відвідувати заняття (+) або відсутність такого бажання (-); ("вихідна мотивація");
- 2) відношення до засобів дій: позитивне (+) або негативне (-);
- 3) наявність відволікань під час заняття, їх кількість за заняття;
- 4) наявність висловлювань, що відображають ставлення позитивне (+), негативне (-) або байдуже (0) до знань;
- 5) загальна активність на занятті: захопленість змістом заняття (+), відсутність захопленості (-);
- 6) бажання займатися ще після закінчення заняття (+) або відсутність цього бажання (-) ("результуюча мотивація").

Наведені у таблиці показники спостереження відображають ставлення школяра до діяльності навчання, яку він виконує; вихідну - №1, процесуальну - №2-5, результуючу мотивацію - №6.

Отримані дані бажано доповнити, перевірити під час бесіди з учителем, з батьками.

Бесіда з батьками дозволяє отримати більш повні дані про види значущої діяльності школяра та значущі для нього суб'єкти.

Бесіда з учителем доповнює дані, зібрані у дослідженні мотивації молодших школярів. У бесіді з учителем шляхом прямих або опосередкованих (непрямих) запитань необхідно виявити відношення конкретного школяра до навчання за виділеними показниками. Важливо дізнатися про думку вчителя з приводу взаємовідношень школяра з батьками та товаришами.

Після виконання процедури обстеження та отримання попередніх даних про мотивацію вчення школяра за виділеними показниками, необхідно провести додаткову бесіду з учнем, яка уточнює зміст цих показників. Вільна бесіда з учнем дозволить перевірити правильність висновків. Однак не слід забувати, що результати вільної бесіди враховуються поряд з іншими методиками, а не як кінцевий діагноз мотивації вчення школяра.

IV. ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ III КУРСУ

Головна мета педагогічної практики студентів у 6 семестрі - створити умови, організувати соціально-педагогічне середовище, що сприятиме виявленню професійно-педагогічної готовності і спроможності реалізувати свої знання із психолого-педагогічних, спеціальних дисциплін, творчі здібності і можливості, особистісні якості в педагогічному процесі сучасної школи.

Діяльність студентів під час педагогічної практики у школі передбачає продовження занять з курсу педагогічної майстерності, розвиток, виховання і самовиховання професійно-педагогічних творчих здібностей, умінь та навичок, а саме:

1) *організаторських* (управління та керування навчально-виховним процесом на демократичній основі під час проведення фрагменту уроку, колективної творчої справи, індивідуальної, групової та колективної форм організації діяльності учнів);

2) *мотиваційно-енергетичної активності* (зростання пізнавального інтересу щодо професійних знань, умінь, здатність до емоційно-творчого піднесення в роботі з дітьми, до тривалого розумового процесу, до творчих досягнень);

3) *дослідницьких* (прогностичних, діагностичних, конструктивних - здатність аналізувати ситуацію, результати попередньої діяльності, формулювати педагогічну задачу, скласти моделі педагогічної діяльності і кінцевого результату, проектувати, складати оригінальні плани творчої дії; фрагменту уроку, екскурсії, бесіди та ін., добирати певні види діяльності, перетворювати існуючі і скласти нові методики педагогічної діагностики творчих та ін. якостей особистостей учнів і результат їх діяльності, вивчати і узагальнювати передовий педагогічний досвід).

4) *комунікативно-творчих* (здатність у різних ситуаціях навчально-виховного процесу займати адекватну позицію дорослого, проявляти емпатію та перцепцію, уміння вести діалог, дискусію, бесіду, співробітничати з учнями, колегами, батьками, адекватно оцінювати й використовувати

досвід, приваблювати до себе, демонструвати педагогічний артистизм, емоційну стійкість, гумор, уміння спостерігати, яскраво проявляти позитивні емоції та оптимістичне ставлення до учнів);

5) *дидактичні* (розвиненого образного і логічного мислення, досконалої усної та письмової мови, грамотності, здатності до імпровізації у виборі змісту, засобів, методів і форм роботи, здатності до діалогу з учнями, мотивування їх пізнавальної діяльності, а також професійної проникливості; оперативності в оцінці результатів);

6) *рефлексійних* (висока самоорганізація, самокритичність, адекватна самооцінка, здатність до оперативної корекції поведінки і діяльності, високий рівень інтуїтивної рефлексії та емпатії, емоційна чутливість до внутрішнього світу учня, оперативність в оцінці власних результатів).

Залежно від рішення факультету, кафедри, ради інституту практика проводиться обсягом від 36 до 72 годин. Студенти відвідують школу протягом одного - двох тижнів або перебувають у школі один день кожного тижня протягом навчального семестру.

Неперервна педагогічна практика у 6 семестрі є логічним продовженням практичних занять з курсу педагогічної майстерності і підпорядкована реалізації поставленої ним мети. Саме цим обумовлена специфічність її загальних завдань:

- мотивація самоактуалізації та підсилення системи професійно-ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя, в якій домінуючу роль відіграє гуманістична спрямованість діяльності та особистості педагога і його соціальна відповідальність;

- усвідомлення та підвищення рівня професійно-гуманістичної спрямованості майбутнього вчителя у процесі організації навчання та виховання учнів, вирішення педагогічних задач;

- формування і розвиток творчих педагогічних здібностей, умінь;

- закріплення, поглиблення і збагачення психолого-педагогічних та спеціальних знань у процесі вирішення педагогічних завдань, проведення педагогічного дослідження;

- спостереження, узагальнення та поповнення скарбниці інноваційних технологій навчання та виховання школярів;

- пошук особистісного стилю творчої педагогічної діяльності, комунікативної взаємодії з учнями на діалогічній основі;

- застосування елементів інноваційних технологій, прийомів та методів організації творчої діяльності;

- рефлексія щодо відповідності майбутнього вчителя моделі демократичного стилю професійно-педагогічного спілкування;

- самоаналіз діяльності студента під час педагогічної практики.

Зміст практичної діяльності студентів 3 курсу конкретизовано в орієнтовному тематичному плані.

Звітна документація за даний період педагогічної практики **включає**:

1) **педагогічний щоденник**, в якому відображено зміст і форми роботи студента, фіксуються дані, отримані за допомогою методів психолого-педагогічної діагностики, фотокартки відвіданих уроків, виховного заходу та допоміжний матеріал, задіяний у підготовці;

2) **психолого-педагогічний аналіз уроку та виховного заходу**, проведеного із застосуванням інноваційних технологій, творчих методів;

3) **методична розробка фрагменту уроку** з використанням творчих методів навчання;

4) **методична розробка позакласного виховного заходу**, що проводиться методом колективної творчої справи (КТС) і його самоаналіз;

5) **картка передового педагогічного досвіду вчителя-майстра** (або характеристика розвитку творчих здібностей учня);

6) підсумки педагогічного спостереження за обраною темою (**аналіз отриманих результатів**);

7) **атестаційний лист (характеристика)**, в якому висвітлюється думка про роботу студента протягом практики, що висловлена класним керівником, учителем-предметником, методистом з педагогічної майстерності.

Сформульовані нижче завдання подаються в обсязі більшому за оптимальний рівень необхідного їх виконання. Такий підхід дозволяє збільшити „ступені свободи” навчального проносу. У гуманній педагогіці ствердилась думка стосовно того, що учень відчуває себе співробітником педагога у навчанні, якщо йому надається право вільного вибору. Вважаємо за доцільне планувати декілька різних варіантів завдань з навчальної та виховної роботи. Пропонуємо познайомитися з деякими із них:

- ✓ провести аналіз відвіданого виховного заходу з метою визначеною самим студентом (наприклад, згідно обраній темі дослідження, вивчення колективу учнів за неформальних обставин,

спостереження впливу творчих методів на підвищення активності учнів у пізнавальній діяльності та ін.):

- ✓ проаналізувати план виховної роботи щодо виявлення застосування у роботі з учнями інноваційних технологій виховання, творчого підходу до організації позакласної роботи із школярами;

- ✓ підготувати та провести позакласний захід методом КТС;

- ✓ вивчити рівень розвитку певних творчих здібностей учня класу та засобів їх розвитку, що використовує вчитель у навчально-виховному процесі з предмету;

- ✓ ознайомитись із передовим досвідом учителя школи, скласти картку передового педагогічного досвіду щодо створення умов розвивального середовища, використання прийомів і методів розвитку творчих здібностей учнів у навчально-виховному процесі;

- ✓ створити методичну розробку та провести фрагмент уроку із застосуванням одного із перерахованих методів (евристичної бесіди, диспуту, дидактичної гри, ділової гри, логіко-опорних схем, теорії вирішення винахідницьких завдань (ТВВЗ), КТС, інших елементів інноваційних технологій);

- ✓ проаналізувати урок із позицій відповідності його вимогам творчого уроку, провести діагностування за обраною і розв'язаною на теоретичному рівні проблемою;

- ✓ випробувати професійно-педагогічні позиції у ролі помічника класного керівника, учителя, організатора, дослідника, співробітника; оцінити рівень своєї комунікативної культури.

V. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЦЕНТРАХ (ОДЦ)

Загальні завдання літньої педагогічної практики:

- виховання професійних якостей вихователя, прагнення до педагогічного самовдосконалення;

- поглиблення і збагачення психологічних та педагогічних знань під час проведення літньої педагогічної практики, роботи з дітьми;

- формування та закріплення професійних знань та навичок у процесі практичної діяльності;

- вироблення творчого підходу до діяльності вихователя з використанням елементів дослідницької роботи;

- активна участь у вирішенні виховних завдань ОДЦ, пришкільного табору та інших виховних закладів.

До змісту практичної діяльності студентів-вихователів та вожатих (3 курс) у період літньої практики входить ряд аспектів.

Вивчення:

- системи виховної роботи в ОДЦ;
- системи роботи загонного вожатого;
- особливостей дитини певного віку.

Участь у науково-дослідній роботі:

- вивчення літератури з проблеми дослідження;
- оволодіння комплексом методів вивчення особистості школяра в умовах літнього відпочинку;
- дослідження рівня психічної напруженості та тривожності дитини в день приїзду та по закінченні зміни;
- дослідження умов для психічної релаксації дитини.

Участь у виховній роботі:

- участь вожатого у створенні позитивного мікроклімату в загоні;
- допомога активу загону у плануванні роботи та організації Колективних Творчих Справ;
- організація гурткової та секційної роботи в ОДЦ.

Організація літньої педагогічної практики

Вожатий, який готується до літньої педагогічної практики, бере на себе певні зобов'язання щодо підготовки до своєї майбутньої роботи. До них ми віднести:

1. Обов'язкове відвідування і засвоєння спецкурсу „Методика роботи в ОДЦ”.

2. Підготовка методичних матеріалів (перспективних планів роботи, сценаріїв свят, зборів, вогників тощо).

3. Участь у навчальних інструктивно-методичних зборах.

4. Оформлення санітарної книжки, проходження медичної комісії, отримання допуску до роботи з дітьми.

5. Прибуття на місце проходження практики вчасно (за 1-2 дні до початку зміни).

6. Всю роботу в дитячому центрі проводити згідно розпорядку дня і плану, який складається на кожну зміну, без дозволу адміністрації не залишати центр.

7. Проявляти ініціативу, бути активним в усіх справах свого загону.

8. Виконувати всі розпорядження начальника дитячого оздоровчого центру, старшого вихователя, або старшого вожатого, керівника педагогічної практики.

У разі порушення заведеного порядку роботи або розпоряджень начальника дитячого центру, студент може бути усунутий від проходження педагогічної практики.

Студентові, який був усунений від практики, або робота якого була визнана незадовільною, за рішенням ради факультету може бути призначене повторне проходження практики.

Система роботи з різновіковим загonom

Що таке РВЗ?

Різнorіковий загін (РВЗ) - це загін, що об'єднує дітей різного віку однією, цікавою для всіх справою.

РВЗ - це можливість кожного розкритись як особистість навколо захоплюючої ідеї, цікавої справи.

РВЗ - це загани дружби і взаємодопомоги.

РВЗ - це пряма передача досвіду від старших до молодших.

РВЗ - це реалізація вікових потреб: у молодших - мати "кумира", бути схожим на нього: у старших - утвердитись у ролі лідера. Іншими словами, тут знаходить задоволення природна тяга молодших до наслідування, а старших - до лідерства.

РВЗ - це широкі соціальні зв'язки, що сприяють зменшенню замкненості, відгородженню від життя інших колективів. У результаті діти і підлітки набувають навичок соціального спілкування.

Різнorікові загани створюються в заміських, пришкільних таборах, за місцем проживання, на базі будинків дитячої творчості.

Підготовчий період в організації літнього відпочинку дітей на базі РВЗ складається з таких моментів:

1. Бесіди з батьками на батьківських зборах про різнorікові загани (завдання, можливості, переваги тощо).

2. Анкетне опитування батьків для виявлення їхніх можливостей щодо надання допомоги з організації виховної роботи влітку.

3. Анкетне опитування дітей для вивчення їх інтересів і запитів щодо організації дозвілля.

4. Найбільш повніше знайомство з дітьми, з яких буде формуватись різнorікове об'єднання, складання характеристики контингенту РВЗ в цілому і кожної дитини окремо (для наступної індивідуальної роботи з ними).

Принципи організації РВЗ

Як основні **принципи** організації РВЗ можна визначити такі:

1. Загін створюється з дітей різного віку, що мешкають в одному мікрорайоні, під'їзді або на одній вулиці, якщо будинки індивідуальні.

2. Діти об'єднуються на основі загальної зацікавленості. Такий загін називається загonom за інтересами. Загін може бути профільним чи багатoproфільним.

У профільних загонах ("загін юних друзів природи", "загін юних моряків", загін юних розвідників" та ін.) переважає якийсь один ведучий тип діяльності, один яскраво означений напрям.

Провідними напрямками діяльності такого РВЗ можуть бути: пошуковий, спортивний, трудовий, правовий, художньо-естетичний тощо.

Але в жодному з профільних об'єднань (загонів) зміст роботи не повинен бути однобічним, вузько спеціалізованим. Поруч з основним видом діяльності РВЗ дітям пропонується брати участь у художній самодіяльності, здійснювати походи, проводити тематичні вечори, організовувати зустрічі з цікавими людьми тощо.

Багатoproфільні об'єднання – другий різновид РВЗ. В їх діяльності відсутній яскраве означений напрям. Тут в однаковій мірі можуть поєднуватись технічна творчість, художня самодіяльність, загальна колективна праця, пізнавальна ігрова діяльність тощо.

Профільність чи багатoproфільність РВЗ визначається не тільки інтересами дітей, але й наявністю матеріально-технічної бази, належною підготовленістю педагогів, які працюють із загonom.

Самоврядування в літньому дитячому таборі

Одне з основних завдань вожатого в роботі з дитячим колективом - виховати працездатний актив, який би став ядром згуртування колективу загону, організатором і ініціатором усіх справ.

Дехто вважає, що поняття "самоуправління" або "самоврядування" має дещо формальний характер: органи самоврядування існують, а саме самоврядування відсутнє. Однак це вина не дітей, а дорослих. Навчити, пояснити, допомагати щохвилини (особливо під час становлення системи самоврядування) – тут потрібні і терпіння, і наполегливість, і багато чого іншого. Значно простіше все зробити самому. Воно і швидше. Так вожатий підміняє раду загону, а старший вожатий - раду дружини. І, не навчивши дітей по-справжньому працювати (планувати, аналізувати, організовувати своє життя в таборі), вожаті питають з них, вимагають і обурюються небажанням і пасивністю, які викликані в першу чергу відсутністю певних умінь і навичок.

Що ж таке органи самоврядування?

Це виборні органи, основне завдання яких – організація різноманітної діяльності дітей, залучення кожного до конкретної справи залежно від його знань і здібностей.

Органи самоврядування потрібні для того, щоб розширити уяву підлітків про демократичні норми життя суспільства, виховувати почуття відповідальності за загальну справу колективу, активну позицію в колективі, формувати громадську думку у загоні, розвивати ініціативу і самостійність.

Праця органів самоврядування повинна бути щоденною, впливати з дитячих інтересів. Це шлях оволодіння організаторськими навичками, підготовки дітей до життя у суспільстві. Однак ні за яких обставин не слід копіювати життя дорослих.

Самоврядування у таборі складається з діяльності постійних і тимчасових органів.

До тимчасових відносяться діяльність тимчасових командирів у загоні, робота творчих і ініціативних груп, ради справи.

Постійні органи самоврядування - це збір дружини, який обирає раду дружини, збір загону, який обирає раду загону, ланкові. Вибрані на організаційних зборах загонів кандидати у члени ради дружини затверджуються на зборі дружини. Члени ради дружини, представники кожного загону складають керівний орган дружини. Керівним органом може бути рада дружини, складена з представників рад загонів.

Рада дружини планує роботу дружини на зміну, здійснює оперативне планування на декаду, тиждень, день: організує виконання наміченого плану, здійснює керівництво діяльністю дружини; розподіляє доручення з виконання намічених справ. Вона забезпечує контроль за ходом підготовки і проведенням намічених справ, за виконанням прийнятих рішень, планів роботи загонів, обговорює питання поточного життя табору; керує діяльністю рад табору, до яких входять представники від кожного загону (за наявності у таборі рад краси, здоров'я, фізоргів, господарників, інформаторів, витівників, друзів природи, друзів малюків та ін.)

На першій педагогічній раді необхідно обговорити питання про організацію активного самоврядування, про його структуру. Треба врахувати, що єдиної, уніфікованої структури, єдиного переліку доручень бути не може.

Літні табори відрізняються територіальними умовами, кількістю загонів, традиціями, що склалися, досвідом, видами діяльності тощо. Це означає, що структура самоврядування завжди специфічна і право вирішувати, якою вона буде, залишається за колективом табору. При цьому необхідно заздалегідь подумати, які органи самоврядування доречно створювати, щоб охопити всі сторони життя в загоні, таборі, як їх назвати (ради, штаби, кола), як назвати їх керівника (командир, бригадир, голова, отаман), які будуть їх права і обов'язки, як відбуватиметься змінюваність органів самоврядування (постійних, тимчасових) тощо.

Розвиток демократичних принципів передбачає більш гнучкий підхід до організації самоврядування в таборі, до самодіяльності дітей різного віку. Педагогічному колективу треба сміливіше йти на співробітництво з дитячим колективом, разом обговорювати питання життя на загальних зборах, на раді табору, виробити кодекс, закон, статут життя гуртом, передати дитячому самоврядуванню право планувати зміни, вибору тимчасових рад, творчих груп, створення зведених загонів для організації найважливіших справ; діти самі повинні вирішувати, як захищати справедливість, як учинити з тими, хто порушує закони табору, незалежно від того, дорослі це чи діти.

Дітям повинно бути забезпечене право обирати ланку, в якій їм жити. Кожен може бути в одній ланці (групі) з тим, з ким хоче, перейти з одної ланки до іншої і, можливо, навіть із загону в загін (тим більше, якщо в таборі існують різновікові загони).

Дитина має право висловлювати критичні зауваження на будь-яку адресу. При цьому слід терпляче навчати дітей конструктивній критиці, смисл якої в тому, щоб, викриваючи недоліки, шукати способи їх усунення.

Діти також мають право на суддівство всіх конкурсів і змагань. Вони можуть і помилятися. Це, до речі, теж їхнє право. Але нехай у журі, у радах справедливості, конкурсних комісіях найактивнішими будуть школярі. Вони повинні не лише приймати рішення, але й перевіряти їх виконання, інакше збережеться практика, коли діти приймають і тут же забувають свої рішення.

Чим більше законних прав у дітей, тим сильнішою буде їхня організація. Завдання вожатого - підготувати актив до виконання покладених на нього обов'язків, навчити дітей організовувати свою роботу, тобто планувати, розподіляти, контролювати виконання, самостійно доводити справу до кінця, здійснювати поставлену мету. Вожатий повинен допомогти активу (раді загону) сформувати чіткий і діловий стиль його діяльності, у тому числі оформити рішення зборів рад загону, які повинні бути чіткими і конкретними. Необхідно допомогти дітям вибрати те чи інше доручення (до речі, зовсім не обов'язково кожному члену загону мати постійне доручення), пробуджувати творче відношення дітей до діяльності загону (в цьому їм допоможе методика чергування традиційних творчих доручень - ЧТТД).

Проведення науково-дослідної роботи в оздоровчому дитячому центрі

Відповідно до цілей і завдань проведення дослідження в дитячому таборі оздоровчого типу, як основні елементи гіпотези нового напрямку роботи, пропонуються такі провідні ідеї:

1. Можливість корекції стану здоров'я дітей з наступною організацією необхідного рухового режиму (відповідного характеру та обсягу) у спортивних гуртках та секціях центру.

2. Можливість створення умов для психічної релаксації школярів за рахунок збільшення кількості загонів і зменшення кількості дітей в них, збереження двох закріплених за загonom вихователів.

3. Можливість надання впливу на рівень психічної напруженості у дітей, як основи виникнення дитячих неврозів, ґрунтуючись на вивченні рівня тривожності дітей під час прийому в табір та після закінчення зміни.

В основу всієї роботи з корекції стану здоров'я дітей покладено широкий спектр включення дітей у різноманітні види рухливого режиму.

4. Можливості розкриття творчого потенціалу дітей на основі збільшення кількості гуртків за інтересами і оцінки результатів роботи школярів не за виконаними виробами, а за змінами в особистісних новоутвореннях, які проявляються в інтелектуальній, естетичній та інших видах активності.

5. Можливості формування у дітей певних, необхідних у житті знань, вмінь та навичок, пропаганда здорового способу життя.

6. Можливості підвищення рівня загальної культури школярів на основі цілеспрямованого їхнього включення у різноманітні види творчої, спортивної діяльності.

7. Вивчення можливостей створення колективу загону, здатного справити необхідні впливи на дитину в умовах невеликої табірної зміни у різноманітних видах груп - гомогенній (одностатевій), гетерогенній (різностатевій) і різновіковій.

Виходячи з цього, розробляється сукупність організаційних, психолого-педагогічних, матеріальних принципів функціонування дитячого оздоровчого центру.

Фіксація основних показників, які відображають провідні ідеї науково-дослідницької роботи, втілюються у два етапи на кожній зміні - на початку і в кінці. У ході дослідження (див. схему № 1) планується на початку зміни проведення вивчення особистості школярів, які приїхали до центру. (Для дітей молодшого віку за питаннями анкети проводиться бесіда, після якої вихователь сам відмічає необхідні відповіді). Під час цього анкетування проводиться діагностика рівня психічної напруженості школярів, що дозволяє одразу оцінити і визначити правильний й методично обґрунтований підхід до дітей, у яких рівень депресії та тривожності підвищений.

ЩОДЕННИК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

(види діяльності, особистісні аспекти)

Вхідна анкета

Вихідна анкета

Діагностика рівня тривожності	Рівень активності	Дата				Діагностика рівня тривожності
	Прізвище, ім'я					
Анкета вивчення особистості на початку зміни						Анкета вивчення особистості у кінці зміни

Основним засобом, який дозволяє вести найдостовірнішу оцінку процесу і результатів роботи в таборі, повинен бути щоденник психолого-педагогічних спостережень. На відміну від такого типу щоденників, які використовуються в школі, в оздоровчому центрі вожатим та вихователям в ньому під час дослідницької роботи необхідно чітко акцентування змін у поведінці, характері діяльності, ступені активності дітей. Для того, щоб одержати дані, які можна систематизувати і отримати надійні показники, що стверджують ефективність педагогічного процесу, форма щоденника та процедура його заповнення повинні бути максимально систематизовані.

На схемі 1 показана загальна структура проведення дослідницької роботи. Щоденник психолого-педагогічних спостережень побудований на вивченні ступеня активності дітей у таких видах діяльності: ігровий, спортивний, пізнавальний, суспільний, трудовий, естетичний, і, можливо, антисуспільний. Крім того, у щоденнику проводиться аналіз діяльності загону за результатами роботи зміни відповідно до аспектів, що наведені у Додатку 1, а також аналіз діяльності кожного учня відповідно до аспектів, наведених в Додатку 2. (За горизонталлю відзначаються аспекти, за вертикаллю - прізвища дітей, на перетині - конкретно відзначається обрана необхідна відповідь).

На кожному сторінку Щоденника виносяться окремо вид діяльності, за горизонталлю відзначається дата, за вертикаллю - прізвища дітей, на перетинах відзначається рівень активності (можна ставити позначки – а, б, в, г, д, де а – організатор, б – ініціатор, в – активний виконавець, г – пасивний учасник, д – відмовляється від участі).

Перед закінченням зміни проводиться вихідна анкета і анкета діагностики рівня тривожності. По кожній дитині на окремому аркуші робиться порівняльний аналіз вхідної та вихідної анкет, змін рівня тривожності та депресії за період зміни, динаміки особистісних змін та її взаємозв'язку з проявом рівня активності у різних видах діяльності. Дуже велике значення мають зміни стану здоров'я. Наприкінці роботи по кожній зміні вихователь висловлює свою точку зору у Щоденнику за результатами роботи і вдосконаленню дослідницької роботи.

Планування роботи в ОДЦ

Однією з найважливіших умов успішної організації літнього відпочинку школярів є правильне планування усієї роботи в дитячому оздоровчому центрі.

Студентам необхідно керуватися єдиними вимогами до планування життя в таборі:

- ✓ плани повинні бути конкретними і реальними;
- ✓ під час складання планів необхідно використовувати виховний потенціал табору та його околиць, вивчити плани минулих років, щоб запобігти дублюванню заходів, ознайомитися з традиціями табору;
- ✓ необхідно широко використовувати ініціативу школярів, організовувати розвідку корисних справ у таборі та в загоні;
- ✓ під час складання планів треба користуватися керівними документами СПОУ та Ради профспілок з організації літнього відпочинку дітей.

У вожатого існує декілька планів. По-перше, план роботи всього табору; по-друге, план роботи загону. А ще існують плани перспективні, у яких спланована виховна робота табору на все літо, план на зміну - конкретним справам у ньому знаходяться конкретні дні, визначаються відповідальні, а також плани на день, або як їх ще називають у таборі - "Путівка дня". Загоновий вожатий безпосередньо займається складанням двох планів - на зміну та на день. Ідеї перспективного плану повинні стати основними завданнями життя загону, тобто в загоні необхідно створити такі умови, за яких перспективні плани табору і вожатого сприймаються вихованцями як ними самими розроблені.

Колективне планування починається на спільному зборі загону. Складається конкретний план дій, котрий допомагає сформувати тимчасовий добрий, дружний колектив дітей та дорослих. Це важливий процес, що включає:

- спільне обмірковування мети, завдань спільних справ, продиктованих самим життям;
- вироблення основних законів взаємодії одне з одним, основних норм спілкування, щоб кожен день приносив радість і посмішку;
- розподіл доручень таким чином, щоб могли творчо розкритися і дитина, і дорослий, максимально використовуючи здібності, можливості, вміння, навички як для спільного блага, так і для окремих людей;
- продумування такої програми дій, щоб кожен міг розкрити себе з кращого боку, виявити турботу про людей, допомогти у важку хвилину, розділити радість успіху всіх і кожного.

Складаючи план роботи загону на зміну, слід враховувати:

а) періодизацію зміни: в організаційний період треба включати різноманітні, але не трудомісткі справи; трудомісткі справи (трудоий десант, похід, колективне свято та ін.) слід віднести на основний період; справи, які мають підсумковий характер, плануються на останні дні зміни;

б) пору дня: бесіди, екскурсії, прогулянки, ігри на місцевості краще планувати на першу половину дня; музичні заняття, спортивні змагання, гурткову роботу - після 17 години; культурно-масові заходи - після вечері;

в) фізичне навантаження дітей (наприклад, не можна одразу після чергування загону по таборі планувати туристичний похід або після походу - спортивні змагання).

Складаючи план роботи на зміну, слід пам'ятати, що кожній великій справі повинні передувати підготовчі колективні справи. Форми проведення виховних заходів не повинні повторюватися занадто часто, хоча б протягом одного тижня.

До плану роботи заходу на зміну вожатим складається "Пояснювальна записка", в якій формулюються виховні завдання у роботі з загonom. План роботи загону яскраво оформлюється і знаходить місце у загоновому куточку. (Див. Додаток).

План роботи загону на день складається вожатим разом з активом. Вони призначають чергового командира на день, визначають розпорядок дня, починаючи від зарядки і аж до відбою. Підводячи підсумки дня, відзначають кращих.

Орієнтовний план роботи загону на день

1 серпня, понеділок

Сьогодні черговий командир по загону (прізвище та ім'я)

⇒ 9.30 – прибирання території.

⇒ -10.00 – вихід на луки. Гра "Снайпер". Відповідальна ланка "Пестуни".

⇒ 12.00 – купання у річці, рухливі ігри. Відповідальна ланка "Маячки" та фізорг загону.

⇒ 17.00 – робота бібліотеки, гуртків.

⇒ 17.00-19.00 – конкурс малюнків на асфальті "Казкові герої вітають іменинників".

Відповідальний черговий командир

⇒ 20.00-21.00 – святковий вечір-вітання іменинників "Свято Оленки". Відповідальний – командир загону

Особистий план вожатого на день містить основні педагогічні завдання на день по роботі з усім колективом і окремими дітьми.

Орієнтовний особистий план вожатого на день

Проконтролювати вихід на зарядку загону.

Поговорити з лікарем табору про здоров'я Тані К. Поговорити з дівчинкою.

Разом із санітарами перевірити санітарний стан палат хлопчиків.

Допомогти ланковому-новачку організувати прибирання закріпленої за загonom території

табору.

Зустрітися з завідуючим господарством табору, отримати крейду для проведення конкурсу малюнків на асфальті.

Під час купання загону провести ігри на воді для тих, хто не вміє плавати.

Спільно з активом розробити план і сценарій загонного заходу "Розмова при свічках", підібрати в бібліотеці цікавий матеріал для проведення бесіди.

Розібратися, чому хлопчики недружно ставляться до Володі С., спостерігати за ставленням до нього тих, хто живе в одній палаті, поговорити з хлопчиками та з самим Володею.

Провести репетицію номерів до табірної заходу "День іменинника".

Поцікавитися у керівників гуртків успіхами дітей свого загону.

VI.ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ IV-V КУРСІВ

Педагогічна практика органічно поєднується з вивченням педагогічних, психологічних та спеціальних дисциплін. Залежно від цього педагогічна практика поділяється на два етапи.

Перший етап - навчально-виховна практика студентів IV курсу. Тривалість - 6 тижнів.

Практика проходить у початкових (IV) та середніх (V-IX) класах загальноосвітніх навчальних закладів (школи, гімназії, ліцеї). Для проведення навчальної роботи кожний студент закріплюється за одним із класів загальноосвітньої школи. Для проведення виховної роботи з учнями за кожним класом закріплюється один або два студенти. Керівництво практикою з навчальної, виховної та науково-дослідницької роботи здійснюють викладачі спеціальних кафедр та кафедр педагогіки і психології.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА IV КУРСІ ПЕРЕДБАЧАЄ:

✓ ознайомлення студентів з напрямками, формами, методами навчально-виховної роботи загальноосвітніх закладів (бесіди з адміністрацією школи, учителями, класними керівниками; знайомство з організацією та змістом роботи методичного об'єднання вчителів із спеціальності; вивчення шкільної документації: планів роботи навчального закладу, планів виховної роботи класних керівників, вимог до ведення класного журналу, особових справ учнів, тематичних та поурочних планів учителів-предметників; планів роботи гуртків тощо; знайомство з обладнанням навчальних кабінетів);

✓ планування студентами навчально-виховної роботи на весь період педагогічної практики;
✓ роботу студентів на посаді вчителя початкових або середніх класів;
✓ виконання студентами обов'язків помічника класного керівника;
✓ проведення науково-дослідницької роботи;
✓ підготовку студентами звітної документації та їх участь у робочих нарадах та інших підсумкових заходах з педпрактики в загальноосвітніх закладах та університеті.

До змісту практичної діяльності студента-практиканта IV курсу **як вчителя** входить:

а) навчальна робота:

✓ складання тематичного плану уроків на основі планів вчителів;
✓ планування окремих уроків та серій уроків спільно з методистом (вчителем) або спираючись на їх консультації;
✓ проведення уроків за складеним планом;
✓ відвідування уроків учителів та студентів-практикантів;
✓ проведення поелементного та комплексного аналізу відвіданих уроків за схемою;
✓ виготовлення наочних посібників, роздавального дидактичного матеріалу;
✓ дотримання психолого-педагогічних та гігієнічних вимог до уроку;
✓ проведення психолого-педагогічного аналізу уроку;
✓ перевірка зошитів учнів;
✓ проведення додаткових занять із невстигаючими.

б) позакласна робота:

✓ спостереження та аналіз окремих видів позакласної роботи, що проводять учителі школи;
✓ планування окремих видів групових та масових форм роботи, які відповідають особливостям навчання у початковій та основній школі, спільно з методистом (вчителем) або з опорою на готові зразки;
✓ підготовка та проведення запланованої позакласної роботи;

- ✓ відвідування позакласних заходів, що проводять студенти, та проведення їх аналізу.
- в) дослідницька робота:
- ✓ проведення тестування учнів з метою виявлення рівня оволодіння навчальним матеріалом;
- ✓ проведення опитування (анкетування) учнів особистісної спрямованості та індивідуального стилю навчання;
- ✓ проведення методичного аналізу навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями;
- ✓ вивчення наукової, методичної літератури з метою удосконалення своєї роботи, теоретичного осмислення реального навчального процесу;
- ✓ виступи на методичних семінарах;
- ✓ проведення спостережень з метою вивчення та узагальнення досвіду вчителів;
- ✓ проведення досліджень, необхідних для написання курсової роботи з педагогіки та психології.

До змісту практичної діяльності студента-практиканта IV курсу **як помічника класного керівника** входить:

- а) виховна робота:
- ✓ планування на період педагогічної практики роботи з класом (на основі плану роботи класного керівника, з урахуванням можливостей і здібностей студента);
- ✓ проведення за дорученням класного керівника поточної організаційно-педагогічної роботи у класі (допомога в організації чергувань у класі та школі, у підтриманні дисципліни, контролі за відвідуванням уроків тощо);
- ✓ організація постійного (формального та неформального) спілкування з учнями класу;
- ✓ проведення за дорученням класного керівника індивідуальної виховної роботи;
- ✓ планування та підготовка позакласних виховних заходів з урахуванням рекомендацій класного керівника;
- ✓ проведення позакласних виховних заходів за планом;
- ✓ відвідування та аналіз позакласних виховних заходів, що проводяться вчителями школи та студентами-практикантами;
- ✓ ведення класного журналу, допомога класному керівникові у перевірці учнівських щоденників, оформленні шкільної документації тощо.

- б) вивчення учнів класу, за яким закріплений студент:
- ✓ проведення ґрунтовного психолого-педагогічного вивчення окремого учня класу (вікові та індивідуальні особливості, рівень інтелектуального розвитку, ставлення до праці, спрямованість особистості, умови для розвитку здібностей тощо);
- ✓ складання психолого-педагогічної характеристики особистості учня.

- в) дослідницька робота:
- ✓ виконання індивідуальних дослідницьких завдань (за вибором);
- ✓ участь у психолого-педагогічних семінарах (виступ з підготовленою доповіддю з окремого питання, участь в обговоренні інших питань).

Другий етап - навчально-виховна практика студентів V курсу. Тривалість - 8 тижнів: 4 тижні - підпрактика з основної спеціальності, 4 тижні - підпрактика з другої спеціальності.

Підпрактика з основної спеціальності проводиться переважно у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів, підпрактика з другої спеціальності - у початкових або середніх класах.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА НА V КУРСІ ПЕРЕДБАЧАЄ:

- ✓ ознайомлення студентів з особливостями навчально-виховної роботи загальноосвітнього навчального виховного закладу, його навчально-матеріальною базою, системою роботи педагогічного колективу закладу, організацією та змістом роботи методичного об'єднання вчителів;
- ✓ роботу студентів на посаді вчителя-предметника у старших (основна спеціальність) та початкових або середніх класах (друга спеціальність);
- ✓ виконання студентами обов'язків класного керівника;
- ✓ проведення науково-дослідницької роботи;
- ✓ підготовку студентами звітної документації та участь у робочих нарадах (педрадах школи) за результатами підпрактики і у підсумкових заходах з підпрактики в університеті.

До змісту практичної діяльності студента-практиканта V курсу **як вчителя з основної**

спеціальності входить:

а) навчальна робота:

- ✓ складання тематичного плану уроків;
- ✓ планування серій уроків на старшому ступені навчання з урахуванням його специфіки та вікових особливостей учнів;
- ✓ поурочне планування для класів однієї паралелі з урахуванням особливостей груп;
- ✓ проведення уроків на старшому ступені;
- ✓ спостереження за уроками вчителів і студентів-практикантів та проведення загального і поглибленого аналізу цих уроків;
- ✓ виготовлення наочних посібників, роздаткового дидактичного матеріалу та необхідних ТЗН;
- ✓ дотримання психолого-педагогічних та гігієнічних вимог до уроку;
- ✓ проведення психолого-педагогічного аналізу відвіданих уроків;
- ✓ перевірка зошитів учнів;
- ✓ проведення додаткових занять із невстигаючими.

б) позакласна робота:

- ✓ планування окремих видів групових та масових форм позакласної роботи, що відповідають старшому ступеню навчання;
- ✓ підготовка та проведення запланованої позакласної роботи;
- ✓ спостереження та проведення аналізу позакласної роботи, що проводять студенти-практиканти.

в) дослідницька робота:

- ✓ вивчення наукової літератури з метою удосконалення своєї роботи;
- ✓ проведення методичного аналізу мовного матеріалу уроків з метою визначення труднощів його засвоєння учнями;
- ✓ проведення анкетування для вивчення структури мотиваційної сфери навчальної діяльності учнів;
- ✓ вивчення і узагальнення передового досвіду вчителів;
- ✓ виступи на методичних семінарах;
- ✓ проведення досліджень, необхідних для написання дипломної роботи.

До змісту практичної діяльності студента-практиканта V курсу як **вчителя з другої спеціальності** входить:

а) навчальна робота:

- ✓ складання тематичного плану уроків;
- ✓ планування окремих уроків та серій уроків у початкових та середніх класах;
- ✓ проведення уроків за складеним планом;
- ✓ відвідування уроків вчителів, студентів;
- ✓ проведення аналізу відвіданих уроків учителів та студентів;
- ✓ виготовлення наочних посібників;
- ✓ перевірка зошитів учнів.

б) позакласна робота:

- ✓ планування окремих видів позакласної роботи, що відповідають особливостям початкової або основної школи;
- ✓ підготовка та проведення запланованої роботи;
- ✓ відвідування та аналіз позакласних заходів, що проводять студенти-практиканти.

в) дослідницька робота:

- ✓ вивчення наукової літератури з метою удосконалення своєї роботи;
- ✓ виступи на методичних семінарах;
- ✓ проведення методичного аналізу уроків з метою виявлення можливих труднощів його засвоєння учнями та підбору найбільш ефективних прийомів запобігання помилок;
- ✓ тестування рівня сформованості мовленнєвих навичок та вмінь в учнів.

Педагогічна практика на V курсі передбачає включення студентів практично **у всі види діяльності класного керівника**. Сюди входить:

а) виховна робота:

- ✓ планування на період педагогічної практики як з основної, так і з другої спеціальності виховної роботи з усім класом (враховуються вікові особливості учнів, їх побажання, проблеми, що цікавлять сучасну учнівську молодь, план виховної роботи школи, власні можливості тощо);
- ✓ організація чергування в класі і в школі (якщо закріплений за студентом клас чергує по школі); ведення обліку успішності та відвідування учнями занять; контроль за дотриманням учнями правил

поведінки у школі, гігієнічних вимог, за веденням ними щоденників;

- ✓ самостійна підготовка і проведення позакласних виховних заходів українською мовою як під час проходження практики з основної, так і другої спеціальності, участь в організації і проведенні загальношкільних виховних заходів;
- ✓ індивідуальна виховна робота з окремими учнями, що потребують постійної педагогічної уваги і допомоги у самовихованні;
- ✓ вивчення досвіду виховної роботи кращих вчителів школи, а також студентів-практикантів;
- ✓ проведення індивідуальної роботи з батьками (залучення їх до організації і проведення виховних заходів), участь у проведенні батьківських зборів;
- ✓ участь у засіданнях педагогічної ради школи, на яких обговорюються питання виховання учнів.

б) робота з вивчення колективу класу, за яким закріплений студент:

- ✓ вивчення різних сторін життя і діяльності класного колективу (ціннісні орієнтації, інтелектуальний рівень, психологічний клімат у класі, взаємовідносини, вольові якості тощо);
- ✓ складання психолого-педагогічної характеристики класу.

в) дослідницька робота:

- ✓ виконання індивідуальних дослідницьких завдань на основі проведення тестування, анкетування учнів, спостережень за учнями, проведення бесід з ними, вивчення та аналізу шкільної документації тощо;
- ✓ проведення експериментального дослідження відповідно до теми дипломної роботи (для студентів, що працюють над дипломними роботами);
- ✓ участь у наукових психолого-педагогічних семінарах (підготовка до виступу з одного питання семінару, участь в обговоренні інших питань).

Організація діяльності студента-практиканта

Навчально-виховна робота студентів-практикантів здійснюється в три етапи.

На початковому етапі педагогічної практики, що триває п'ять днів, студент-практикант здійснює таку діяльність:

1. Бере участь у настановчих зборах і в організаційних заняттях в університеті та в школі.
2. Знайомиться з класом, вивчає навчальний план, журнал, розклад уроків та інші документи.
3. Визначає тематику і форми проведення виховних заходів рідною та іноземною мовами.
4. Обирає тему наукового дослідження.
5. Складає індивідуальний план роботи, подає його на підпис керівникам педпрактики.
6. Відвідує уроки вчителів, позакласні заходи, що проводяться вчителями-предметниками, класними керівниками, студентами-практикантами, бере участь в їх аналізі.
7. Складає тематичний план серії уроків.

Протягом перших п'яти днів педпрактики груповий методист і керівник від кафедри педагогіки або психології разом зі студентами та старостою групи з педпрактики складають загальний розклад:

- ✓ уроків, що проводитимуться студентами;
- ✓ взаємовідвідувань студентами уроків колег-практикантів, де вказуються студенти - основні рецензенти уроків;
- ✓ методико-педагогічних семінарів із зазначенням їх тематики;
- ✓ позакласних заходів із зазначенням студентів, які готують захід.

У розкладі уроків позначається день для самостійної роботи студентів.

Загальний розклад - екран роботи студентів - вивішується в учительській.

Керівникові від кафедри педагогіки чи психології подається тематика наукових досліджень, що проводитиметься кожним студентом окремо.

На основному етапі педагогічної практики студент-практикант здійснює таку діяльність:

1. Студент IV курсу проводить не менше чотирьох уроків на тиждень, студент V курсу - не менше п'яти уроків на тиждень (основна спеціальність) та чотирьох уроків на тиждень на педпрактиці з другої спеціальності.
2. Студента допускають до проведення уроків тільки за наявності повного конспекту уроку, підписаного вчителем, методистом або керівником від кафедри педагогіки чи психології.
3. Готуючись до уроків, студент розробляє та виготовляє необхідні для їх проведення допоміжні засоби навчання.
4. Студент відвідує уроки та бере участь в їх аналізі: не менше 8 уроків на тиждень, що проводять вчителі та студенти-практиканти згідно з розкладом відвідувань та взаємовідвідувань.
5. За час педпрактики студент готує та проводить не менше двох позакласних заходів, має

конспекти їх проведення.

6. Студент відвідує позакласні заходи, які проводять вчителі, класні керівники та практиканти (не менше трьох заходів), і бере участь в їх аналізі.

7. Студент бере участь в методичних та педагогічних семінарах і виступає на них з доповідями.

8. Студент проводить дослідницьку роботу за темою курсової або дипломної роботи, а також за своїм вибором.

На заключному етапі педагогічної практики студент виконує таку роботу:

1. Готує звітні матеріали з педагогічної практики:

- ✓ звіт про роботу;
- ✓ повний конспект одного уроку з ескізами допоміжних засобів навчання;
- ✓ один наочний посібник з методичною запискою до його застосування;
- ✓ психолого-педагогічну характеристику учня (IV курс) або класу (V курс);
- ✓ методичну розробку виховного заходу;
- ✓ звіт про результати проведення наукового дослідження.

2. Здає звітну документацію керівникам педагогічної практики для перевірки та оцінювання.

3. Захищає свій звіт з педагогічної практики на засіданні педколективу школи.

4. Бере участь в підсумкових заходах з педагогічної практики: засіданнях "круглого столу", науково-практичній конференції тощо.

Основні професійно-методичні вміння студентів-практикантів

Наприкінці педагогічної практики студент-практикант, спираючись на зразки методичних матеріалів та використовуючи настанови методиста і вчителя, повинен оволодіти основами професійно-методичних умінь вчителя у такому обсязі:

1. Конструктивні вміння:

- ✓ складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою на початковому або середньому ступені навчання; визначати конкретні цілі, завдання та етапи кожного уроку;
- ✓ обирати ефективні прийоми досягнення поставлених цілей на кожному етапі уроку;
- ✓ визначати типи вправ та послідовність їх виконання відповідно до етапів оволодіння мовленнєвими навичками та вміннями, а також з урахуванням труднощів навчального матеріалу і рівня підготовленості учнів;
- ✓ використовувати реальні та проектувати навчальні ситуації, а також відповідний їм матеріал для сприймання і засвоєння матеріалу, що вивчається, та його творчого застосування у навчальній діяльності;
- ✓ проектувати і створювати необхідні наочні посібники для проведення уроків;
- ✓ складати план позакласної роботи з учнями;
- ✓ складати план і сценарій позакласного заходу.

2. Комунікативні вміння:

- ✓ встановлювати і підтримувати різноманітні контакти: «вчитель-клас», «вчитель-учень», «учень-учень» тощо;
- ✓ адаптувати свій навчальний досвід до рівня вимог програм та можливостей і загального розвитку учнів.

3. Організаторські вміння:

- ✓ організовувати виконання накресленого плану;
- ✓ забезпечувати навчальну діяльність учнів відповідно до плану уроку;
- ✓ раціонально поєднувати колективні (фронтальні, малогрупові, парні) та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;
- ✓ проводити навчальні ігри з урахуванням вікових особливостей учнів та ступеня навчання;
- ✓ цілеспрямовано використовувати традиційні наочні посібники та методично грамотно застосовувати аудитивні, візуальні та аудіовізуальні технічні засоби навчання;
- ✓ здійснювати різноманітні прийоми активізації розумової діяльності учнів залежно від їх вікових особливостей;
- ✓ проводити навчальний та виховний позакласний захід за складеним планом і сценарієм.

4. Розвивально-виховні вміння:

- ✓ організовувати загальноосвітній, розвивальний та виховний потенціал навчального матеріалу уроку;
- ✓ формувати і розвивати на навчальному матеріалі інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси;

✓ вирішувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

5. Дослідницькі вміння:

✓ вивчати ставлення учнів до предмета і виявляти рівень сформованості навчальних навичок та вмінь учнів за завданням викладача;

✓ здійснювати методичний аналіз навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння учнями та добору оптимальних шляхів запобігання помилок;

✓ проводити спостереження та аналіз відвіданих уроків з опорою на схему або вузькоцільове завдання;

✓ спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів, студентів-практикантів, творчо використовуючи ефективні прийоми і форми в практиці своєї педагогічної діяльності;

✓ вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми та прийоми навчання.

Наприкінці педагогічної практики з основної спеціальності студент-практикант V курсу в умовах самостійної роботи повинен оволодіти професійно-методичними вміннями вчителя у такому обсязі:

1. Конструктивні вміння:

✓ складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків за темою з урахуванням різних умов навчання (середній або старший ступінь) і рівня підготовки учнів; визначати цілі та завдання кожного уроку з урахуванням ступеня навчання;

✓ обирати ефективні прийоми досягнення сформульованих цілей з урахуванням вікових особливостей учнів та ступеня навчання;

✓ визначати типи вправ та послідовність їх виконання згідно з етапами оволодіння навичками та вміннями, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу і рівня підготовленості учнів;

✓ використовувати реальні та проектувати навчальні ситуації, а також відповідний їм навчальний матеріал для сприймання, засвоєння та застосування у навчальній діяльності;

✓ проектувати і створювати необхідні наочні посібники і технічні засоби для проведення уроків;

✓ складати план позакласної роботи;

✓ складати план та сценарій позакласного заходу.

2. Комунікативні вміння:

✓ встановлювати і підтримувати за різноманітні контакти: "вчитель-клас", "вчитель-учень", "учень-учень" тощо;

✓ адаптувати свій навчальний досвід до рівня вимог програми та необхідної підготовки учнів;

✓ визначати об'єкт контролю навчальної діяльності учнів і добирати відповідні їм методичні прийоми, в тому числі тестові завдання;

✓ помічати помилки учнів, розуміти їх характер та використовувати раціональні способи виправлення.

3. Організаторські вміння:

✓ організовувати виконання накресленого плану;

✓ забезпечувати навчальну діяльність учнів згідно з планом уроку;

✓ вносити методично виправдані корективи в плани уроків з урахуванням умов навчання;

✓ навчити учнів найбільш раціональних прийомів самостійної роботи;

✓ раціонально поєднувати колективні (фронтальні, малогрупові, парні) та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;

✓ проводити навчальні ігри, в тому числі рольові, з урахуванням вікових особливостей учнів та ступеня навчання;

✓ здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей;

✓ методично доцільно застосовувати традиційні наочні посібники, аудитивні, аудіовізуальні та візуальні технічні засоби навчання;

✓ проводити позакласні заходи згідно зі складеним планом і сценарієм.

4. Розвивально-виховні вміння:

✓ реалізовувати загальноосвітній, розвивальний та виховний потенціал навчального матеріалу уроку або серії уроків;

- ✓ формувати і розвивати інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні інтереси;
- ✓ вирішувати завдання морального, культурного, естетичного, гуманістичного виховання учнів.

5. Дослідницькі вміння:

- ✓ вивчати ставлення учнів до предмета і виявляти рівень сформованості їх навчальних навичок і вмінь;
- ✓ проводити з урахуванням ступеня навчання методичний аналіз навчального матеріалу з метою прогнозування можливих труднощів його засвоєння та добору оптимальних шляхів запобігання помилок;
- ✓ проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків і серій уроків з теоретичним обґрунтуванням різних сторін навчальної діяльності;
- ✓ спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів і студентів, переносити ефективні прийоми і форми роботи в практику своєї педагогічної діяльності;
- ✓ вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми та прийоми навчання.

На кінець педагогічної практики з другої спеціальності студенти-практиканти V курсу повинні, спираючись на зразки методичних матеріалів, настанови вчителя та методиста, оволодіти такими професійно-методичними вміннями:

1. Конструктивні вміння:

- ✓ складати плани-конспекти окремих уроків та серії уроків;
- ✓ підбирати раціональні прийоми досягнення поставлених цілей, виходячи з результатів методичного аналізу навчального матеріалу;
- ✓ визначати типи вправ та послідовність їх виконання відповідно до етапів оволодіння навчальними навичками та вміннями, а також з урахуванням труднощів засвоєння навчального матеріалу і рівня підготовленості учнів;
- ✓ використовувати реальні та проектувати навчальні нові ситуації, а також відповідний їм навчальний матеріал для сприймання і засвоєння певних явищ, що вивчаються, та їх застосуванням у навчальній діяльності;
- ✓ проектувати і створювати необхідні наочні посібники для формування навчальних навичок та вмінь;
- ✓ складати план позакласної роботи;
- ✓ складати план та сценарій позакласного заходу.

2. Комунікативні вміння:

- ✓ вести урок, адаптуючи свій методичний досвід до рівня вимог програми та можливостей учнів;
- ✓ встановлювати і підтримувати різноманітні контакти: «вчитель-клас», «вчитель-учень», «учень-учень» тощо;
- ✓ намічати об'єкти контролю навчальних навичок і вмінь учнів;
- ✓ помічати помилки учнів, усвідомлювати їх характер та використовувати раціональні способи виправлення.

3. Організаторські вміння:

- ✓ організовувати виконання намальованого плану;
- ✓ забезпечувати навчальну діяльність учнів згідно з планом уроку;
- ✓ активізувати навчальну діяльність всіх учнів на уроці, раціонально поєднувати колективні та індивідуальні форми роботи;
- ✓ проводити навчальні ігри з урахуванням вікових особливостей учнів;
- ✓ здійснювати різноманітні прийоми активізації учнів залежно від їх вікових особливостей;
- ✓ цілеспрямовано використовувати традиційні наочні посібники та методично грамотно застосовувати аудитивні, візуальні та аудіовізуальні технічні засоби навчання;
- ✓ проводити позакласний захід за складеним планом і сценарієм.

4. Розвиваючо-виховні вміння:

- ✓ реалізовувати загальноосвітній, розвиваючий та виховний потенціал навчального матеріалу уроку;
- ✓ формувати і розвивати інтелектуальну та емоційну сфери особистості учня, його пізнавальні

інтереси;

- ✓ вирішувати завдання естетичного, гуманістичного виховання учнів.

5. Дослідницькі вміння:

- ✓ проводити тестування рівня сформованості навчальних навичок та вмінь учнів за засвоєними методиками;
- ✓ проводити спостереження та комплексний аналіз відвіданих уроків;
- ✓ аналізувати ефективність відвіданих позакласних заходів;
- ✓ спостерігати, аналізувати та узагальнювати досвід учителів, збагачуючи свою практику;
- ✓ вивчати методичну літературу і теоретично осмислювати навчальний процес у формі виступів на методичних семінарах, а також удосконалювати свою роботу, використовуючи описані в літературі нові форми та прийоми навчання.

**Основні психолого-педагогічні вміння
студентів-практикантів**

Під час педагогічної практики студенти, виконуючи функції помічника класного керівника (IV курс) або класного керівника (V курс), повинні оволодіти такими основними психолого-педагогічними вміннями:

Гностичні вміння:

- ✓ уміння вивчати особистість вихованця, учнівський колектив, окремі групи школярів, батьків;
- ✓ аналізувати психолого-педагогічну літературу;
- ✓ визначати рівень розвитку і вихованості учнів, оптимальні засоби педагогічного впливу на них;
- ✓ формулювати цілі виховної роботи та висувати конкретні педагогічні завдання;
- ✓ оцінювати власну виховну діяльність, її сильні і слабкі сторони;
- ✓ аналізувати педагогічний досвід колег і враховувати його в своїй діяльності.

Проектувальні вміння:

- ✓ уміння прогнозувати розвиток особистості кожного вихованця і групи в цілому;
- ✓ моделювати цілі, завдання, зміст, засоби виховного процесу;
- ✓ враховувати вікові та індивідуальні особливості учнів;
- ✓ прогнозувати власну систему педагогічної діяльності.

Конструктивні вміння:

- ✓ уміння планувати спільно з учнями виховну роботу;
- ✓ відбирати доцільні форми і методи виховної роботи;
- ✓ вибирати раціональну структуру виховного заходу, визначати методику його проведення;
- ✓ визначати характер діяльності учнів під час проведення виховних заходів;
- ✓ конструювати прийоми виховної взаємодії з вихованцями в процесі підготовки та проведення виховного заходу.

Комунікативні вміння:

- ✓ уміння встановлювати правильні взаємовідносини з учнями, вчителями, батьками;
- ✓ створювати сприятливе виховне середовище для розвитку інтересів, здібностей та нахилів учнів;
- ✓ впливати на учнів через організацію їх діяльності;
- ✓ регулювати міжособистісні стосунки в класі, групі, уміло орієнтуватися у педагогічних ситуаціях;
- ✓ передбачати, прогнозувати поведінку учнів у відповідь на педагогічні впливи;
- ✓ керувати власними емоціями, поведінкою в процесі взаємовідносин з учнями.

Організаторські вміння:

- ✓ уміння стимулювати розвиток колективу учнів і кожного з вихованців, їх активність, ініціативу та самодіяльність;
- ✓ пробуджувати в учнів впевненість у своїх можливостях;
- ✓ спільно з учнями організовувати їх життєдіяльність, наповнюючи її цікавими творчими справами;
- ✓ сприяти накопиченню в учнів соціального досвіду, формуванню позитивних рис;
- ✓ адекватно, справедливо оцінювати досягнення кожного учня;
- ✓ організовувати ефективно свою діяльність і свій час.

Права та обов'язки студента-практиканта

Студент-практикант має право:

1. Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу, організації педагогічної практики.
2. Одержувати консультації вчителя та керівників практики з усіх питань проведення педагогічної практики.
3. Користуватися бібліотекою школи, навчальними кабінетами, навчальними посібниками.
4. Мати один день на тиждень для самостійної роботи.

Студент-практикант зобов'язаний:

1. Брати участь у настановчій та підсумковій конференціях, а також нарадах з питань педагогічної практики.
2. Працювати в школі не менше п'яти днів на тиждень.
3. Сумлінно виконувати завдання педагогічної практики, передбачені програмою. Проявляти високу відповідальність, старанність, творчу ініціативу, наполегливість, організованість, дисциплінованість, педагогічний такт і гуманність.
4. Допомогати класному керівникові у проведенні виховної роботи серед учнів, організації їх суспільне корисної праці, чергування по школі, проведенні роботи з батьками, перевірці щоденників тощо.
5. Виконувати правила внутрішнього розпорядку загальноосвітнього навчального закладу, в якому проходить практику, розпорядження адміністрації школи, вчителів та керівників педагогічної практики, а також старости групи.
6. Вживати необхідних заходів щодо додержання вимог шкільної гігієни в повсякденній роботі з учнями.
7. Звітувати про виконання програми педагогічної практики, подавши методисту та керівникові від кафедри педагогіки (психології) необхідну документацію.
8. Староста групи з педпрактики веде облік відвідування студентами школи, несе відповідальність за дотримання ними дисципліни, вчасно інформує керівників педагогічної практики про зміни у розкладі уроків, у графіку проведення виховних заходів, про відсутність студентів у школі (з поважних чи неповажних причин), про стан взаємовідвідування практикантами уроків, позакласних заходів та ін.

Обов'язки керівників педагогічної практики студентів

Діяльність керівників педагогічної практики – професорсько-викладацького складу університету, керівництва школи та вчителів – здійснюється у п'ять етапів: етап попередньої роботи, початковий, основний та підсумковий етапи, етап організаційної роботи після закінчення педагогічної практики.

На етапі попередньої роботи керівники педагогічної практики виконують такі обов'язки:

- ✓ беруть участь у настановних конференціях;
- ✓ керівник педагогічної практики факультету організує обмін досвідом проведення педагогічної практики між методистами, а також проводить заняття з методики проведення педагогічної практики з молодосвідченими методистами;
- ✓ груповий методист і керівник педагогічної практики від кафедри педагогіки (психології) разом з керівництвом школи здійснюють у школі попередній вибір класів, груп, учителів іноземної мови та класних керівників, вирішують інші організаційні питання.

На початковому етапі обов'язки керівників педагогічної практики такі:

- ✓ керівник педагогічної практики факультету в перший день педагогічної практики організовує інструктивні збори групових методистів, керівників від кафедри педагогіки (психології) та студентів факультету;
- ✓ у перший день педагогічної практики груповий методист та керівник практики від кафедри педагогіки (психології) проводять організаційне заняття з академічною групою студентів в університеті або школі;
- ✓ у перший або другий день педагогічної практики в школі організують бесіди з директором, завучем або завідувачем методичним об'єднанням школи, вчителями і класними керівниками;
- ✓ протягом перших днів педагогічної практики організують знайомство практикантів з групами і класами;
- ✓ протягом першого тижня методист організовує відвідування уроків учителів і проводить зі студентами їх аналіз;

✓ у перші дні педагогічної практики груповий методист організовує відвідування студентами та наступний аналіз спеціально підготовленого уроку вчителя, студента або сам проводить показовий урок;

✓ протягом перших днів педагогічної практики груповий методист організовує відвідування студентами та наступний аналіз позакласного заходу, здійснюваного іноземною мовою, спеціально підготовленого вчителем, студентом або самим груповим методистом;

✓ у перший тиждень педагогічної практики груповий методист і керівник від кафедри педагогіки (психології) надають допомогу студентам при складанні ними індивідуальних планів роботи;

✓ керівники практики допомагають старості групи скласти протягом першого тижня педагогічної практики загальні розклади уроків, позакласних заходів, взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, науково-методичних семінарів з психолого-педагогічних питань, днів самостійної роботи студентів;

✓ груповий методист та керівник практики від кафедри педагогіки (психології) подають керівникові педагогічної практики університету загальний розклад уроків, позакласних заходів, взаємовідвідувань студентами уроків практикантів, взаємовідвідувань студентами позакласних заходів та семінарів;

✓ керівник педагогічної практики факультету аналізує стан початкового етапу педагогічної практики і вживає заходів щодо його поліпшення.

На основному етапі обов'язки керівників педагогічної практики такі:

✓ методисти та вчителі дають студентам консультації з планування серій уроків і складання планів-конспектів окремих уроків, підготовки наочних посібників і технічних засобів навчання, проведення позакласних заходів;

✓ вчителі відвідують усі уроки закріплених за ними практикантів та аналізують їх;

✓ керівники практики від кафедри педагогіки (психології) відвідують уроки студентів-практикантів, беруть участь в їх обговоренні, проводять їх психолого-педагогічний аналіз;

✓ методисти після уроку практиканта, на якому були присутні інші студенти-практиканти, навчають студентів-практикантів аналізувати уроки: робити загальний, поелементний та поглиблений аналіз;

✓ у разі необхідності методисти дають показові уроки або фрагменти уроків;

✓ методисти відвідують не менше одного позакласного заходу;

✓ керівник практики від кафедри педагогіки (психології) надає методичну допомогу студентам у проведенні ними класної та позакласної виховної роботи, здійснює контроль за її проведенням ;

✓ керівник практики від кафедри педагогіки (психології) відвідує і організовує обговорення позакласних виховних заходів, що проводяться практикантами, здійснює контроль за взаємодією ними цих заходів;

✓ разом з класними керівниками керівник практики від кафедри педагогіки (психології) сприяє забезпеченню оптимальних умов для проведення студентами виховної роботи, організації позакласних виховних заходів, надає допомогу студентам у вивченні індивідуальних особливостей учнів, класного колективу, у проведенні наукових досліджень;

✓ методист і керівник педагогічної практики від кафедри педагогіки (психології) проводять наукові семінари з питань методики, педагогіки та психології, забезпечують активну участь всіх студентів-практикантів у їх роботі;

✓ керівник педагогічної практики факультету під час педпрактики відвідує школу: проводить бесіди з керівниками школи, вчителями, знайомиться з документацією, яку ведуть студенти, відвідує уроки та позакласні заходи і бере участь в їх аналізі; бере участь у роботі зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;

✓ керівник педагогічної практики факультету проводить бесіди з груповими керівниками педпрактики про стан педагогічної практики, вживає заходів щодо її удосконалення.

✓ під час педагогічної практики уроки студентів відвідують представники відділу навчально-виховної роботи, деканатів, завідувачі кафедр, викладачі.

На підсумковому етапі педагогічної практики обов'язки керівників педпрактики такі:

✓ методист і керівник педпрактики від кафедри педагогіки (психології) перевіряють документацію, яку ведуть студенти-практиканти, та оцінюють роботу кожного студента;

- ✓ беруть участь в організації та проведенні зборів педагогічного колективу школи за підсумками педагогічної практики;
- ✓ на зборах педагогічного колективу школи з підсумків педагогічної практики вчителі, класні керівники, методисти та керівники педагогічної практики від кафедри педагогіки (психології) характеризують роботу кожного студента-практиканта.

На етапі організаційної роботи після закінчення педагогічної практики її керівники мають такі обов'язки:

- ✓ груповий методист спільно з керівником від кафедри педагогіки (психології) перевіряють документацію, яку подали студенти, підписують кожний її розділ та виставляють оцінку за педагогічну практику не пізніше як через три дні після її закінчення;
- ✓ груповий методист складає звіт про результати педагогічної практики в академгрупі за затвердженою схемою і подає його разом з документацією студентів керівникові педагогічної практики факультету не пізніше як через три дні після закінчення педагогічної практики.
- ✓ керівник від кафедри педагогіки (психології) також складає звіт про результати педагогічної практики студентів (психолого-педагогічний та науково-дослідний аспекти) і подає його відповідальному за організацію та проведення практики на кафедрі педагогіки;
- ✓ груповий методист і керівник від кафедри педагогіки (психології) разом складають короткі характеристики для участі студентів у конкурсі «Найкращий студент-практикант», підписують їх і здають керівникові педагогічної практики факультету не пізніше як через три дні після закінчення педагогічної практики;
- ✓ керівник педагогічної практики факультету вивчає та аналізує звіти групових методистів і документацію студентів, складає звіт про результати педагогічної практики і подає його до відділу навчально-виховної роботи;
- ✓ керівник виробничого навчання університету створює конкурсну комісію, до якої входять декан факультету, керівник педагогічної практики факультету, викладачі, відповідальні за проведення практики від методичних кафедр, педагогіки, групові керівники педагогічної практики, представники з числа студентів. Засідання конкурсної комісії відбувається не пізніше як через 10 днів після закінчення педпрактики. Результати конкурсу доводяться до відома студентів факультету.
- ✓ кафедри методики, педагогіки (психології) організують виставку кращих наочних посібників, виготовлених студентами.

ВІІ. НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА У ШКОЛІ

Одним із завдань педагогічної практики студентів є навчити студентів застосовувати знання, з педагогіки, психології та методики викладання того чи іншого предмета у навчально-виховному процесі. Добираючи зміст, форми, методи навчання, студент повинен врахувати, якою мірою вони будуть сприяти більш ефективному сприйманню, глибині розуміння і засвоєнню знань учнями.

Загальні психолого-педагогічні вимоги до уроку

1. Організаційні:

- ✓ наявність продуманого плану уроку;
- ✓ організованість учнів;
- ✓ вчасна підготовка навчально-матеріального забезпечення уроку (ТЗН, наочність, дошка тощо).

2. Дидактичні:

- ✓ організаційна чіткість проведення уроку, правильна постановка теми, зрозумілої і досяжної мети й конкретних завдань, раціональне використання часу;
- ✓ уміле володіння методикою навчання і виховання - досконала організація навчальної праці учнів на уроці, продумана й майстерно реалізована, гнучка й різноманітна, динамічна й емоційна тактика управління навчально-виховним процесом, форми, прийоми якої різні;
- ✓ раціональне управління пізнавальною і практичною діяльністю учнів, їхнім вихованням та інтелектуальним розвитком;
- ✓ комплексна реалізація на уроці загальноприйнятих, а також специфічних дидактичних принципів навчання.

3. Виховні:

- ✓ постановка виховної мети уроку і відповідних завдань щодо розумового виховання учнів, виховання в них високих моральних якостей національної самосвідомості, формування естетичних

смаків, культури поведінки й праці тощо;

- ✓ звіряння мети, змісту, методів і засобів уроку з позицій загальнолюдських цінностей, ідей педагогіки співробітництва;
- ✓ забезпечення тісного зв'язку змісту уроку з життям, його потребами і вимогами, формування в учнів прагнення до активної діяльності;
- ✓ врахування індивідуальних особливостей учнів з метою забезпечення різнобічного розвитку на основі їхніх нахилів, інтересів та обдарувань.

4. Психологічні:

- ✓ вивчення і врахування на уроці вікових та психологічних особливостей кожного учня;
- ✓ реалізація особистісно-гуманного підходу до дитини, що є основою педагогіки співробітництва;
- ✓ дотримання педагогічного такту;
- ✓ уміння володіти собою, здатність за допомогою вербальної комунікації здійснювати інтелектуальний, емоційно-вольовий та моральний вплив на учнів;
- ✓ уміння збуджувати і підтримувати увагу та інтерес дітей до навчання.

5. Гігієнічні:

- ✓ дотримання температурного режиму, норм освітлення, чистоти приміщення і т.п.;
- ✓ уникнення одноманітності в навчальній роботі з метою запобігання перевтоми школярів.

Умови забезпечення ефективності уроку

1. Комплексне вирішення завдань навчання, виховання і розвитку школярів з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів класу.
2. Високе наукове обґрунтування стратегії й тактики управління пізнавальною діяльністю учнів на основі закономірностей і принципів навчання.
3. Напружена, посиljena, досконало організована й результативна пізнавальна праця всіх учнів.
4. Озброєння учнів глибокими і міцними знаннями, загально-навчальними, спеціальними і трудовими вміннями й навичками, формування способів діяльності (осмислене сприймання, застосування знань за зразком, творче застосування знань у нових ситуаціях).
5. Діагностика факторів, що впливають на якість уроку, прогнозування ходу й наслідків навчально-виховного процесу, вибір на цій основі досконалої технології досягнення запроєктованих результатів - оптимальний вибір і поєднання організаційних форм, методів і засобів навчання.
6. Творчий, нестандартний підхід до вирішення конкретних завдань відповідно до наявних умов і можливостей.
7. Здійснення міжпредметних і внутріпредметних зв'язків.
8. Повторення і закріплення знань.
9. Систематичний контроль за якістю знань, умінь та навичок учнів.
10. Диференціація та індивідуалізація навчання.
11. Організація самостійної навчальної діяльності учнів.
12. Наявність свідомої робочої дисципліни школярів.
13. Раціональне використання кожної робочої хвилини уроку.
14. Атмосфера демократизму, змагання, діловитості, стимулювання, дружнього спілкування, висока відповідальність усіх учасників навчально-виховного процесу за результати спільної праці.

Підготовка і проведення ефективного уроку вимагає високих професійно-педагогічних знань, умінь та навичок, бажання, відповідального ставлення до своїх учительських обов'язків, нового рівня педагогічного мислення.

Планування уроків

Успішність планування уроків зумовлена такими чинниками:

- ✓ знанням цілей навчання та програмних вимог до навчальних навичок і вмінь учнів у кожному класі;
- ✓ знанням змісту навчально-методичного комплексу;
- ✓ знанням умов навчання: вікових особливостей учнів, специфіки конкретного класу;
- ✓ знанням основних методичних вимог до сучасного уроку;
- ✓ врахуванням дидактичних і методичних принципів навчання.

Відповідно до програми навчання урок передбачає комплексне досягнення **практичної, виховної, загальноосвітньої та розвивальної цілей.**

Практична мета передбачає навчання учнів свідомому оволодінню навчальним матеріалом.

Загальноосвітня мета сприяє розширенню наукового кругозору учнів.

Розвивальна мета спрямована на розвиток інтелектуальної, пізнавальної діяльності учнів, їх здібностей.

Виховна мета забезпечує моральне, естетичне, екологічне, трудове та інші напрямки виховання учнів.

Виходячи із загальних кінцевих цілей навчання, вчитель визначає конкретні цілі уроку: практичну, загальноосвітню, розвиваючу, виховну.

Формулюючи **практичну мету**, вчитель визначає, чого конкретно він буде навчати учнів на цьому уроці. Доцільно починати формулювання практичної мети словами "вчити..." або "навчити...".

Плануючи досягнення розвивальної, виховної, загальноосвітньої цілей, вчитель повинен чітко визначити відповідний потенціал навчального матеріалу уроку і своїх дій на ньому.

Починається планування складанням тематичного плану. Він дозволяє вчителю бачити в цілому цикл уроків за темою, роль і місце кожного уроку в ньому і завдяки цьому добирати найбільш ефективні методи, прийоми та засоби для вирішення проміжних завдань на шляху досягнення кінцевих цілей в оволодінні учнями конкретними комунікативними навичками та вміннями в рамках відповідної теми. Для складання тематичного плану необхідно:

а) визначити характер та обсяг навчального матеріалу кожного уроку, передбачених авторами підручника;

б) вивчити відповідні методичні рекомендації "Книжки для вчителя" (за умови її наявності) та сформулювати цілі кожного уроку з урахуванням етапів роботи над навчальним матеріалом і вимог програми;

в) визначити необхідні для досягнення мети методи та прийоми навчання;

г) спланувати домашнє завдання;

д) забезпечити необхідне оснащення уроку як технічними, так і традиційними засобами навчання;

е) врахувати специфіку роботи в даному класі (рівень підготовки учнів, їх пізнавальну активність, уміння виконувати певні види вправ, інтерес до предмета, ставлення до вчителя тощо).

Організація та проведення аналізу уроків

Аналіз уроку - важлива ланка професійної підготовки студентів у період педагогічної практики. Він має на меті: поглиблювати знання з методики; розвивати дослідницькі, конструктивно-планувальні, комунікативно-навчаючі та організаційні професійні вміння майбутнього вчителя; сприяти формуванню індивідуального стилю педагогічної діяльності.

Конкретні завдання проведення аналізу уроку:

- оволодіти вміннями щодо фіксованого спостереження за діяльністю вчителя або студента-практиканта та правильного її інтерпретування;

- навчитися визначати шляхи усунення помічених недоліків з урахуванням причин їх виникнення та конкретних умов навчання;

- оволодіти вмінням самоаналізу, що дозволяє порівнювати свої дії з прийнятими у методиці еталонами, шукати та знаходити ефективні прийоми навчання, розвитку та виховання учнів, умінням оперативно перебудувати накреслені дії залежно від конкретних змін у навчальній ситуації.

За період педпрактики вміння студентів аналізувати уроки розвивається поступово. Спочатку (перші два тижні) студенти навчаються проводити з опорою на схему загальний цілісний аналіз уроку, оцінюючи реалізацію вчителем основних вимог до уроку - його цілеспрямованість, змістовність, мовленнєву активність учнів, відповідність цілям, змісту та умовам навчання, результативність уроку. Після цього (наступні два тижні) на базі загального аналізу студенти оволодівають аналізом окремих елементів уроку за індивідуальними завданнями методиста. На завершальному етапі (останні два тижні) одержані вміння інтегруються у поглиблений аналіз уроку з опорою на схему.

На випускній педпрактиці (V курс) студенти вдосконалюють вміння проводити поглиблений аналіз уроку. На практиці з основної спеціальності він повинен проводитись з урахуванням умов педпрактики, тобто проведення уроків на різних ступенях навчання або в різних класах однієї паралелі. Тому в аналізі кожного етапу і ланки уроку студент повинен оцінювати уміння вчителя або колеги-практиканта враховувати специфіку ступеня навчання, вікових особливостей учнів та відмінностей у їх мовній підготовці.

Схема загального аналізу уроку

I. Цілеспрямованість уроку:

- 1) визначити тему уроку, місце уроку в ситуативно-тематичному циклі, тип уроку;
- 2) назвати цілі уроку: практичну, загальноосвітню, розвиваючу, виховну;
- 3) встановити відповідність поставлених цілей місцю уроку в ситуативно-тематичному циклі та типу уроку.

II. Структура і зміст уроку:

- 1) назвати етапи уроку в їх послідовності;
- 2) встановити відповідність прийомів навчання основним цілям уроку;
- 3) оцінити раціональність співвідношення тренувальних і мовленнєвих вправ;
- 4) назвати допоміжні засоби навчання, що використовувались, оцінити їх доцільність та ефективність;
- 5) визначити розвиваючу, освітню, виховну цінність навчального матеріалу уроку і вправ, їх відповідність віковим інтересам учнів.

III. Активність учнів на уроці:

- 1) визначити основні форми взаємодії вчителя та учнів на уроці, їх місце (на якому етапі, для вирішення яких завдань) та ефективність;
- 2) окреслити прийоми стимулювання розумової активності учнів.

IV. Результативність уроку:

- 1) назвати, чого навчилися учні на уроці;
- 2) визначити відповідність рівня сформованості навчальних навичок та вмінь поставленим цілям;
- 3) оцінити об'єктивність та мотиваційний потенціал виставлених учителем оцінок.

Схема поглибленого аналізу уроку

1. Цілеспрямованість уроку:

- 1) визначити практичну, освітню, розвиваючу, виховну цілі уроку;
- 2) встановити відповідність цілей уроку його місцю в ситуативно-тематичному циклі, типу уроку та ступеню навчання.

2. Структура та зміст уроку:

- 1) назвати етапи уроку;
- 2) співвіднести їх послідовність і розподіл часу з поставленими цілями та віковими особливостями учнів і конкретними умовами навчання;
- 3) дати детальну характеристику зафіксованим етапам уроку.

А. Початок уроку:

- ✓ визначити форму проведення, оцінити мотиваційний потенціал та-відповідність віковим особливостям і рівню підготовки учнів;
- ✓ сформулювати навчальні завдання початку уроку та визначити зв'язок з цільовою установкою уроку;
- ✓ обґрунтувати відповідність використаних прийомів поставленим цілям;
- ✓ оцінити ефективність використаних засобів навчання;
- ✓ охарактеризувати професійну поведінку вчителя.

Б. Основна частина уроку (з урахуванням наявності конкретних ланок уроку):

а) подача нового матеріалу:

- ✓ визначити адекватність прийомів навчання етапам формування навчальних навичок, труднощам засвоєння даного матеріалу і рівню підготовки учнів;
- ✓ оцінити вмотивованість та логічну спрямованість подачі навчального матеріалу, забезпечення розумової активності учнів;
- ✓ назвати застосовані прийоми поточного контролю й оцінити їх адекватність поставленим цілям;
- ✓ визначити виховний, освітній, розвивальний потенціал використаних прийомів та їх відповідність віковим особливостям учнів;
- ✓ оцінити професійну поведінку вчителя;

б) активізація дій учнів з метою використання навчального матеріалу:

- ✓ встановити відповідність та послідовність вправ етапам формування навчальних навичок;
- ✓ визначити співвідношення навчальних вправ, оцінити його раціональність з урахуванням труднощів засвоєння матеріалу;
- ✓ обґрунтувати вмотивованість і логічну спрямованість тренування;
- ✓ визначити прийоми активізації роботи всіх учнів та оцінити їх ефективність з урахуванням

вікових особливостей;

✓ встановити зв'язок тренувальних вправ уроку з виконаним домашнім завданням, оцінити ефективність форми його перевірки;

✓ назвати використані допоміжні засоби навчання, оцінити їх ефективність та відповідність віковим особливостям учнів і рівню їх підготовки;

✓ визначити прийоми поточного контролю та оцінити їх адекватність поставленим завданням;

✓ визначити виховний, розвиваючий, освітній потенціал використаних прийомів навчання;

✓ оцінити професійну поведінку вчителя;

в) практика учнів у спілкуванні:

✓ оцінити вмотивованість та ситуативну забезпеченість навчального спілкування учнів;

✓ визначити відповідність методичних прийомів етапам розвитку навчальних умінь;

✓ назвати прийоми активізації роботи всіх учнів;

✓ визначити адекватність прийомів контролю його об'єктам;

✓ встановити зв'язок урочної роботи з виконаним домашнім завданням та оцінити ефективність форм його перевірки;

✓ визначити виховний, розвиваючий, освітній потенціал використаних прийомів навчання;

✓ оцінити професійну поведінку вчителя.

В. Завершення уроку:

✓ оцінити своєчасність і чіткість пояснення домашнього завдання, підготовленість до нього завдяки проведеному уроку;

✓ визначити усвідомлення учнями досягнутого рівня практичного володіння навчальним матеріалом;

✓ оцінити об'єктивність виставлених оцінок, їх мотиваційний та виховний потенціал.

III. Результативність уроку:

1) визначити ступінь успішності виконання плану уроку;

2) встановити відповідність досягнутого на уроці рівня сформованості практичних навичок і вмінь поставленим цілям.

IV. Рекомендації щодо вдосконалення уроку.

Залежно від результатів уроку сформулюйте конкретні поради щодо:

✓ поліпшення вибору методичних прийомів навчання;

✓ забезпечення вмотивованості і практичної спрямованості вправ;

✓ вдосконалення організаційних форм уроку;

✓ раціональності використання допоміжних засобів навчання;

✓ поліпшення професійної поведінки вчителя.

Організація загального та поглибленого аналізу уроку

1. Методист планує відвідування уроку студентами-практикантами таким чином, щоб вони були підготовлені до цілеспрямованого спостереження за діяльністю учнів і вчителя. ,

2. Студент користується схемою аналізу уроку як опорою на уроці.

3. Під час уроку студенти письмово розробляють "фотографію" всього уроку, фіксуючи об'єкти аналізу відповідно до схеми.

4. Після уроку заслуховується самоаналіз студента, який проводив урок (цілі, обґрунтування етапів і прийомів досягнення поставлених цілей; що вдалося, що ні, що зробив би інакше).

5. Студенти, які відвідали урок, проводять його аналіз за схемою (рецензент дає повний аналіз уроку).

6. Методист разом зі студентами підбиває підсумки, виділяє найбільш вдалі методи та прийоми навчання і формулює рекомендації для всіх студентів щодо шляхів удосконалення навчальної діяльності та запобігання професійних помилок.

Зразок оформлення «фотографії» уроку

Етапи уроку	Зміст	Примітка
Орієнтовна назва етапу, його мета	Діяльність учителя, учнів, форми їх взаємодії	Результати спостереження

Організація поелементного аналізу уроку

1. Методист знайомиться з планом-конспектом уроку студента, який спостерігатимуть та аналізуватимуть інші студенти групи, відмічає для себе позитивні (негативні) сторони, цікаві

"знахідки", творчі рішення тощо.

2. За результатами перегляду методист намічає об'єкти аналізу та добирає згідно з ними завдання для студентів.

3. Дає завдання студентам, які відвідують урок.

4. Під час уроку студенти у щоденнику розробляють "фотографію" всього уроку, фіксуючи якомога детальніше об'єкти свого спостереження.

5. Після уроку заслуховується самоаналіз студента, який проводив урок.

6. Студенти, які відвідували урок, роблять короткі зауваження щодо загального аналізу уроку (цілеспрямованість, змістовність, активність учнів і т.п.).

7. Далі студенти проводять детальний аналіз намічених об'єктів відповідно до завдання.

8. Методист разом зі студентами підбиває підсумки і формулює рекомендації для всіх студентів щодо запобігання методичних і фактичних помилок, а також шляхів удосконалення навчальної діяльності.

Завдання для проведення аналізу окремих елементів уроку

1. Визначте цілі (практичну, загальноосвітню, виховну, розвиваючу) і тип уроку. Простежте за тим, які прийоми використовувались для досягнення основних цілей уроку, дайте оцінку їх ефективності. Визначте зв'язок цього уроку з попередніми уроками ситуативно-тематичного циклу.

2. Виділіть етапи уроку та зафіксуйте час, який відводився на кожний з них. Визначте ступінь відповідності структури уроку його цілям.

3. Зафіксуйте етапи уроку, визначте завдання та зміст кожного з них. Зверніть увагу на те, як здійснюється перехід від одного етапу до іншого.

4. Зафіксуйте вправи, які використовувались на уроці. Зверніть увагу на чіткість інструкцій учителя та відповідність їм дій учнів, на забезпеченість вправ (за необхідності) зразком, на наявність контролю. Визначте форми взаємодії вчителя та учнів під час проведення вправ, оцініть їх ефективність.

5. Запишіть вправи, які використовувались на кожному етапі уроку, фіксуючи їх послідовність. Визначте тип, вид використаних вправ. Оцініть їх відповідність поставленим цілям та етапам формування необхідних навичок або умінь. Визначте співвідношення між тренувальними вправами. Вкажіть, які вправи ви могли б запропонувати, якщо були порушення у виборі типу, виду вправ, або в їх послідовності, раціональному співвідношенні.

6. Простежте за використанням на уроці зорової вербальної (невербальної) наочності. Зафіксуйте, на якому етапі які конкретні засоби унаочнення застосовувались, визначте їх мету. Оцініть відповідність використаної наочності поставленим цілям, її доцільність і достатність, якість та естетичність виконання.

7. Простежте за використанням дидактичного роздавального матеріалу на уроці. Зафіксуйте, на якому етапі уроку і з якою метою використовується роздавальний матеріал. Оцініть відповідність його змісту поставленій меті. Охарактеризуйте форму та якість контролю під час роботи учнів з роздавальним матеріалом. Оцініть якість виготовлення вчителем роздавального матеріалу.

8. Простежте за використанням технічних засобів навчання на уроці. Зафіксуйте, які засоби, на якому етапі, з якою метою застосовувались учителем. Оцініть методичну доцільність їх використання.

9. Простежте за проведенням ігор на уроці. Зафіксуйте, на якому етапі, який вид гри, з якою метою використовувався. Оцініть відповідність гри поставленій меті та віковим особливостям учнів. Охарактеризуйте організацію гри вчителем (чіткість установок, керування діями учнів під час гри, чіткість підсумків).

10. Простежте за досягненням виховної, загальноосвітньої, розвиваючої цілей уроку. Визначте, які прийоми використовував учитель для виховання учнів, розвитку їх пізнавальних інтересів, пам'яті, уваги, уяви тощо, для формування навичок самостійної роботи над мовою, для розширення їх загального та філологічного кругозору. Зверніть увагу на те, чи використовувався з цією метою додатковий матеріал. Вкажіть, які конкретні цілі (виховна, загальноосвітня, розвиваюча) були досягнуті на уроці, який потенціал не було використано.

11. Простежте за мовою вчителя на уроці. Оцініть її правильність, виразність, зверненість, емоційну забарвленість. Зверніть увагу на економність мовлення вчителя, його дидактичність (включення вивченого матеріалу, а також того, який вивчається і буде вивчатись у найближчий час). Стежте за тим, як учитель адаптує своє мовлення (міміку, жести, повтори, спрощення, трансформації, опори тощо).

12. Простежте за помилками учнів на уроці. Визначте їх характер (вимовні, лексичні, граматичні тощо). Встановіть причину та запропонуйте можливі шляхи їх усунення. Зверніть увагу на те, які способи усунення та виправлення помилок використовує вчитель. Оцініть їх ефективність. Які можливості для запобігання та усунення помилок не були використані вчителем?

13. Простежте за дисципліною в класі та організацією уроку. Визначте ступінь інтенсивності роботи учнів на уроці. Зверніть увагу на те, чи не було загублено час (коли, скільки, з якої причини). Зафіксуйте, які прийоми використовує вчитель для економії часу та більшої ефективності уроку. Відмітьте, як учитель реагує на порушення дисципліни. Стежте за тим моментом, коли вчитель використовує розрядки, а також за тим, які форми розрядок він використовує.

14. Простежте за тим, як використовує вчитель дошку на уроці. Зафіксуйте, які записи були зроблені на дошці до уроку, які робились під час уроку. Визначте їх мету. Оцініть грамотність записів, їх відповідність каліграфічній нормі, правильність розташування, їх доцільність і достатність.

15. Простежте за опитуванням учнів та оцінюванням рівня сформованості їх практичних навичок та вмінь. Зафіксуйте, скільки учнів було опитано на уроці, скільки учнів одержали оцінку за урок. Відмітьте об'єкти контролю. Визначте види, форми, прийоми контролю. Встановіть їх відповідність об'єктам контролю. Зверніть увагу на те, як оцінювались практичні дії учнів, як вівся облік оцінок. Проаналізуйте виставлені вчителем оцінки за урок. Оцініть їх об'єктивність, виховний та мотиваційний потенціал.

16. Простежте за організацією і проведенням початку уроку. Зверніть увагу на те, чи готовий клас до уроку (дошка, дидактичні посібники, технічні засоби, все необхідне на партах учнів) і чи не було втрачено час через погану організацію. Визначте, в якій формі проводився початок уроку, яка його мета. Оцініть прийоми, які використовував учитель для її досягнення. Охарактеризуйте зв'язок цього етапу уроку з наступними. Вкажіть, як по-іншому можна було розпочати цей урок.

17. Простежте за проведенням завершального етапу уроку. Зверніть увагу на те, чи вчасно було його проведено. Зафіксуйте, як учитель підбиває підсумки уроку, на що звертає увагу (що робили чи чого навчились, що вміємо), чи забезпечує усвідомлення учнями досягнутого рівня оволодіння навчальним матеріалом. Оцініть своєчасність і чіткість пояснення домашнього завдання, його підготовленість ходом уроку. Дайте оцінку об'єктивності, виховного та мотиваційного потенціалу виставлених учителем оцінок.

18. Простежте за перевіркою домашнього завдання та поясненням нового. Зафіксуйте, на якому етапі вчитель перевіряв домашнє завдання учнів, який його зв'язок з метою уроку. Визначте, які форми та прийоми контролю використовував учитель, оцініть їх ефективність. Зверніть увагу на прийоми активізації учнів, а також на те, чи було забезпечено усвідомлення і виправлення помилок усіма учнями. Зафіксуйте час, коли вчитель подає домашнє завдання, обґрунтуйте доцільність моменту. Зверніть увагу на своєчасність пояснення домашнього завдання, якщо це відбувається на завершальному етапі уроку. Визначте зміст, обсяг і мету домашнього завдання. Оцініть його підготовленість ходом уроку, а також те, чи буде воно служити базою для роботи на наступному уроці. Зверніть увагу на чіткість, доступність пояснень учителя, на врахування індивідуальних і вікових особливостей учнів. Простежте, чи перевіряв учитель правильність запису домашнього завдання учнями у щоденниках.

Структурно-часовий аналіз уроку

1. Раціональний розподіл всього часу (45 хв.) між окремими елементами уроку, тобто, чи розумно було у конкретних умовах виділяти саме такий час на опитування, на психологічну підготовку до сприйняття нового матеріалу, на пояснення нового, на закріплення або домашнє завдання.

2. Раціональність кожного із структурних елементів уроку і які його елементи доцільно було б скоротити за часом, а які збільшити і для чого саме.

3. Розподіл часу в середині окремих структурних елементів уроку, тобто скільки часу в цілому було виділено на засвоєння нового матеріалу, в який час (початок, середина, кінець) уроку цю відбувалося; як при цьому проводилась психологічна підготовка до сприйняття нового матеріалу, його подання й закріплення, застосування. Саме так аналізується і час здійснення таких елементів уроку, як опитування учнів, перевірка і домашнє завдання.

4. Якісний розподіл часу на окремі елементи уроку, тобто, наприклад, як раціонально і ефективно при вивченні нового матеріалу був використаний час на опитування, що він дав, як працював клас, скільки часу говорив учитель, учні, скільки згаяно часу на мовчання,

неправильні, помилкові відповіді через нечітко поставлені запитання і т.ін.

5. Рациональність використання прийомів і методів навчання, тобто, наскільки доцільні у даних умовах були ті чи інші види бесіди, самостійної роботи, форми опитування тощо.

6. Розумність зв'язку між змістом матеріалу і тими методами, за допомогою яких він повідомлявся і засвоювався.

Психологічний аналіз уроку

Психологічний аналіз містить в собі такі елементи:

- характеристику пізнавальних процесів: сприйняття, осмислення, закріплення, увага, мислення, пам'ять;

- характеристику якості засвоєння знань: роботу над поняттями, виділення головного, засвоєння теорії і її зв'язок з практикою, формування переконань, точність знань;

- характеристику інтелектуальної атмосфери уроку: наскільки правильно спонукав вчитель до активного мислення всіх учнів, як розвивалися пізнавальні інтереси, задовольнялася цікавість, ставилися й вирішувалися пізнавальні проблеми, як використовувалися колективні форми навчальної праці, вміння думати разом, сперечатися, доводити, спростовувати та ін.;

- характеристику емоційної атмосфери уроку: яким був настрій учнів, як підтримувався мажорний тон уроку, як забезпечувалися позитивні емоції для виховання інтересу до навчання, формування відповідальності за свою роботу, наскільки зацікавлений, закоханий у свою справу вчитель, як емоційність уроку впливала на працездатність учнів;

- характеристику розвитку учнів у процесі навчання: які вміння і навички були набуті чи закріплені, які пізнавальні сили і здібності при цьому розвивалися, які моральні якості виховувалися (в першу чергу відповідальність, організованість, самоконтроль, самодисципліна, працелюбність, воля).

Такий психологічний аналіз є достатньо складним. Він повинен поступово впроваджуватися у практику: спочатку аналіз пізнавальних інтересів, потім - якості засвоєння знань, далі - інтелектуальної атмосфери уроку і т.ін.

Комплексний аналіз уроку

Комплексний аналіз уроку повинен бути проведений за такими напрямками:

1-й напрям – аналіз виконуваних вчителем завдань: як враховуються і відбиваються принципи навчання у змісті й методиці роботи вчителя, наскільки повно досягнута дидактична і виховна мета уроку, якою мірою активізувалася пізнавальна діяльність школярів на різних етапах уроку, що стимулювало відповідальне ставлення учнів до навчальної праці, наскільки об'єктивно оцінювалися знання. Вміння, навички, як здійснювався зв'язок теорії з практикою, наскільки вдало сполучалися зміст і методи навчання, технічні засоби, що робилося для урахування вікових і індивідуальних особливостей, можливостей і здібностей школярів.

2-й напрям - аналіз виховного впливу уроку: що на уроці слугувало ідейно-моральному, естетичному, розумовому, фізичному розвитку, трудовому вихованню і профорієнтації; як знання допомогли осмислити й оцінити явища соціальної дійсності, події у житті країни, держави, краю, міста, села, школи, класу; якими є виховні відносини між учнями, між учителем і учнями; наскільки сприяла організація навчальної роботи формуванню особистісних якостей і т. ін.

3-й напрям - аналіз педагогічних можливостей і особливостей вчителя: які особистісні якості вчителя проявилися на різних етапах уроку (педагогічна етика і культура, зовнішній вигляд, естетика зовнішнього вигляду, його мова, манера триматися, авторитетність, вміння бачити клас, активізувати і мотивувати працю дітей, визначати типові помилки в їхній роботі і усувати їх, оцінювати результати своєї праці і підсумки навчання школярів, вносити корективи).

4-й напрям – аналіз діяльності учнів на уроці: врахування вчителем вихованості і навченості дітей, результатів попередніх занять, працездатність учнів на уроці, вміння мислити, працювати самостійно, надавати допомогу товаришу, допитливість, стійкість інтересів, розвиток мови, вміння застосувати теорію на практиці та ін.

Приблизна схема психолого-педагогічного аналізу уроку

I. Психологічна оцінка структури уроку щодо його конкретних цілей і завдань.

1. Тема, мета і завдання уроку.
2. Структура уроку і його психологічна доцільність.

II. Психологічна оцінка змісту уроку.

1. Якою є якість навчального матеріалу (описовий чи пояснювальний, ступінь наочності,

конкретності, абстракції і узагальненості)?

2. Активізація яких сторін пізнавальної діяльності учнів вимагає сприйняття цих знань (образної чи словесно-логічної пам'яті, абстрактного мислення, уяви)? Які емоції він може викликати?

3. Чи відповідає даний матеріал віковим особливостям пізнавальної діяльності учнів, їх життєвому досвіду і рівню знань?

4. Як учитель досягає того, що складна навчальна інформація стає доступною для сприйняття школярами даного віку, зрозумілою і цікавою (якість і простота викладу, наявність яскравих прикладів, аналогій, порівнянь, використання наочних засобів, зв'язок з життям)?

5. У чому полягає виховний вплив матеріалу, що вивчається (моральний, естетичний тощо)? Чи оптимально вчитель реалізує його виховні можливості?

Психолого-педагогічний аналіз творчого уроку

1. **Тема ... Клас.... Кількість учнів...**

2. **Мета уроку** (Чи задано тему діагностично? Чи заплановано розвиток сфер особистості, різноманітних форм мислення учнів у процесі засвоєння знань? Які знання учні засвоюють? Яким умінням навчаються? У яких ситуаціях доведуть уміння використовувати засвоєний матеріал у практичній діяльності?).

3. **Мотиваційні установки вчителя**. (Чи вдалося учителю на першому етапі уроку викликати в учнів позитивне ставлення до себе? Якими засобами стимулював зацікавленість процесом пізнання? Як формував бажання до співпраці? Чи брали учні участь у формулюванні мети, завдань, прийнятті рішень? Які прийоми, методи, педагогічні впливи застосував учитель з метою налагодження особистісного контакту, діалогічної взаємодії?)

4. **Педагогічна позиція вчителя, стиль керівництва**. Яку позицію займав вчитель: особистісно зорієнтовану (сприйняття цілісної особистості учня як суб'єкта, психологічний пристрій "поруч", співпраця з учасниками, спілкування на основі діалогу...) або предметно-орієнтовану (провідна інформаційно-контролююча функція, учень - об'єкт, психологічний пристрій "зверху", монологічне спілкування...) Який стиль керівництва навчальною діяльністю обрав (авторитарний, демократичний, потурання)? Доведіть прикладами.

5. **Позиція учня**. Підсилювалися мотиви навчання співтворчістю та співпрацею? Чи збагачувалися мотиви учіння та пізнання (розширювалися мотиваційні сфери, з'являлися мотиви творчої діяльності, самоактуалізації, стверджувалися почуття відповідальності, гідності) особистості? Як поєднувалася мотивація "досягнення успіху" із самореалізацією (розвитком відповідальності, ініціативи, здатності корегувати і оцінювати себе) особистості учня? Які рольові позиції учні переважно займали (слухача, спостерігача, співбесідника, співробітника, консультанта, генератора ідей, виконавця інструкцій)?

6. **Характер пізнавальної діяльності**. Які види (творчої, репродуктивної) пізнавальної діяльності школярів було використано? Які завдання висувалися на перший план? Чи передували: синтез аналізу, знання цілей і суті пізнавальної діяльності тренуванню у засобах досягнення результатів? Чи подавалися завдання за логікою зростання креативності, соціальної значущості та культурної цінності?

7. **Форми навчальних взаємодій і стосунків**. Процес досягнення цілі і завдань сприймався як спільна діяльність вчителя та учнів? Які використані вчителем методи і форми взаємодії з учнями сприяли збереженню певного рівня активності учнів? Які форми навчання було обрано за провідні (групові, індивідуальні у парах, змінного складу)? Як забезпечували вони довіру до дітей, виявлення здатності школярів діяти самостійно і усвідомлено? Чи сприяли ці форми зростанню найкращих особистісних якостей: гідності, самоповаги, емпатії та ін.? У якій мірі обрані форми, методи стимулювали засвоєння різних рольових позицій особистості у системі навчальних та міжособистісних взаємодій? Доведіть. Чи сприяли вони динамічному, різнобічному розвитку інтра – інтергрупових, міжособистісних стосунків, зниженню конфліктності, суперництва, антагонізму?

8. **Власний досвід учнів**. Які методи, прийоми, засоби допомагали максимально залучити до навчального процесу власний досвід учнів, накопичувати та обмірковувати його.

9. **Індивідуальні та вікові особливості**. Чи знає вчитель своїх учнів (які параметри характеристики їх використовує)? Які діагностичні методи вивчення індивідуальних особливостей, інтересів та потреб учнів використовує вчитель? За якими особистісними параметрами оцінює розвиток учня (інтелект, культура мови, здатність до спілкування, самостійність, ініціатива, відповідальність та ін.)? Чи мають учні право на вибір і що їм дозволено самостійно обирати? Як

часто застосовує вчитель диференційовані форми навчання (укажіть види)? Чи реалізують учні власні потреби і шанси досягнення успіху? Які методи психолого-педагогічної діагностики рівня знань, розвитку здібностей учнів використовує вчитель? Які висновки дозволяють зробити отримані результати.

10. **Контроль та оцінка.** Які форми контролю (з точки зору впровадження інноваційних технологій навчання) використовує вчитель? Чи залучає дітей до взаємодії та самоконтролю в межах спільних цінностей і змісту? Чи сприяє контроль розвитку рефлексійних здібностей учнів? Чи спрямована самооцінка учнів на соціальні та особистісно-значущі цілі, досягнення продуктивного результату? Які позитивні заохочення щодо ставлення учня до навчальної роботи використовує вчитель, учнівський колектив?

Критерії оцінки уроків студентів-практикантів

Методист-керівник педагогічної практики керується такими *критеріями оцінки уроків студентів-практикантів*:

Оцінка **"ВІДМІННО"** ставиться, якщо студент, враховуючи настанови методиста і вчителя, або, спираючись на зразки методичних матеріалів, грамотно спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням ступеня навчання та місця даного уроку в серії уроків за темою і в результаті реалізації запланованих навчальних дій досяг цілей уроку. При цьому:

- 1) повністю реалізовано виховний, розвиваючий та освітній потенціал уроку;
- 2) методичні прийоми відповідають цілям та етапу навчання;
- 3) правильно встановлено послідовність та співвідношення тренувальних вправ;
- 4) студент правильно намічає об'єкти контролю на уроці та критерії їх оцінювання, використовує різноманітні прийоми контролю;
- 5) практикант дає чіткі установки на виконання учнями навчальних дій, встановлює і підтримує різноманітні контакти;
- 6) правильно розподіляє час на роботу учнів і вчителя на уроці;
- 7) студент веде урок і практично не припускається помилок, помічає помилки учнів і володіє відповідними способами їх виправлення;
- 8) практикант володіє прийомами активізації всіх учнів класу і здійснює індивідуальний підхід до них;
- 9) студент уміє викликати інтерес до навчальних дій, що виконуються на уроці;
- 10) студент грамотно використовує технічні та інші допоміжні наочні засоби навчання як наявні, так і самостійно виготовлені;
- 11) студент грамотно проводить дидактичні ігри;
- 12) епізодично користується конспектом уроку і в ході уроку може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінка **"ДОБРЕ"** ставиться, якщо студент, враховуючи настанови методиста і вчителя, або, спираючись на зразки методичних матеріалів, грамотно в методичному і мовному аспектах спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням ступеня навчання та місця даного уроку в серії уроків за темою і в результаті реалізації запланованих навчальних дій цілі уроку досягнуті в цілому, але план виконано неповністю. При цьому:

- 1) не до кінця реалізовано виховний, освітній або розвиваючий потенціал уроку;
- 2) методичні прийоми відповідають цілям та ступеню навчання;
- 3) в основному правильно встановлено послідовність і співвідношення тренувальних вправ;
- 4) студент правильно намічає об'єкти контролю на уроці та критерії їх оцінювання, використовує різні прийоми контролю;
- 5) практикант дає чіткі установки на виконання учнями навчальних дій, встановлює і підтримує з учнями різноманітні мовленнєві контакти;
- 6) не завжди правильно розподіляє час на діяльність учнів і вчителя;
- 7) студент правильно веде урок, але іноді робить несуттєві помилки, які сам виправляє, а також помічає і виправляє більшість помилок учнів;
- 8) практикант володіє основними прийомами активізації всіх учнів класу, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;
- 9) студент уміє викликати інтерес до більшості навчальних дій, що виконуються на уроці;

10) використовує наявні і самостійно виготовлені посібники, але методика їх використання не завжди раціональна;

11) студент грамотно проводить дидактичні ігри;

12) епізодично користується конспектом і в ході уроку в деяких випадках може скоригувати свою діяльність.

Оцінка **"ЗАДОВІЛЬНО"** ставиться, якщо студент, враховуючи настанови методиста і вчителя, або, спираючись на зразки методичних матеріалів, в основному правильно спланував урок, намітив цілі, етапи уроку, методичні прийоми для досягнення цілей, що були поставлені на кожному з них, і в результаті реалізації запланованих навчальних дій цілі уроку досягнуті неповністю. При цьому:

1) не до кінця реалізовано виховний, освітній, розвиваючий потенціал уроку;

2) методичні прийоми не завжди раціональні і не відповідають меті;

3) мають місце порушення послідовності вправ та співвідношення між ними;

4) неправильно намічені об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, використовуються одноманітні прийоми контролю;

5) недостатньо чітко даються установки на виконання учнями навчальних дій;

6) протягом уроку значно порушується розподіл часу на діяльність учнів і вчителя;

7) студент часто робить мовні помилки і не помічає в багатьох випадках помилок учнів;

8) студент недостатньо володіє прийомами активізації всіх учнів на уроці, не здійснює індивідуального підходу до них;

9) вміє викликати інтерес до деяких навчальних дій, що виконуються на уроці;

10) мало і не завжди раціонально використовує наочні посібники, не виготовляє їх сам;

11) студент використовує дидактичні ігри, але не завжди грамотно їх проводить;

12) постійно користується конспектом у ході уроку і не може скоригувати свою діяльність у разі необхідності.

Методист-керівник педагогічної практики керується такими **критеріями оцінки уроків студентів-практикантів (основна спеціальність)**:

Оцінка **"ВІДМІННО"** ставиться, якщо студент самостійно, грамотно спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням ступеня навчання, рівня навчальної підготовки учнів і в результаті реалізації запланованих ним навчальних дій досягнута мета уроку. При цьому:

1) повністю реалізовано виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;

2) методичні прийоми відповідають умовам навчання та поставленим цілям;

3) правильно встановлено послідовність вправ і співвідношення тренувальних вправ;

4) практикант дає чіткі і методично грамотні установки на виконання учнями навчальних дій;

5) правильно розподіляє час на діяльність учнів і вчителя;

6) студент правильно веде урок, практично не робить помилок, помічає помилки учнів і володіє необхідними способами їх виправлення;

7) практикант використовує різні способи активізації всіх учнів на уроці з урахуванням їх вікових особливостей і здійснює індивідуальний підхід до учнів;

8) раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;

9) студент правильно намічає об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, використовує різноманітні прийоми контролю, в тому числі тестування;

10) студент вміє викликати інтерес учнів до навчальних дій, що виконуються на уроці;

11) грамотно використовує нетехнічні та технічні засоби навчання, як наявні, так і самостійно виготовлені;

12) епізодично користується конспектом і в ході уроку може скоригувати свою діяльність.

Оцінка **"ДОБРЕ"** ставиться, якщо студент самостійно і грамотно спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням ступеня навчання, рівня навчальної підготовки учнів і в результаті реалізації запланованих ним навчальних дій мета уроку досягнута в цілому, але план виконаний неповністю. При цьому:

1) не до кінця реалізовано виховний, освітній та розвиваючий потенціал уроку;

2) методичні прийоми раціональні, відповідають поставленим цілям та умовам навчання;

- 3) в основному правильно встановлено послідовність вправ і співвідношення між ними;
- 4) практикант дає чіткі і методично грамотні установки на виконання учнями навчальних дій;
- 5) встановлює і підтримує різноманітні контакти, проте не завжди правильно розподіляє час мовлення учнів і вчителя;
- 6) студент правильно веде урок, іноді робить несуттєві помилки, які сам виправляє, а також помічає і виправляє більшість помилок учнів;
- 7) практикант володіє різними способами активізації всіх учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;
- 8) раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них та ступеня навчання;
- 9) студент правильно намічає об'єкти контролю та критерії їх оцінювання, використовує різні прийоми контролю, в тому числі й тестування;
- 10) студент уміє викликати інтерес учнів до більшості видів роботи, що проводяться на уроці;
- 11) використовує наявні і самостійно виготовлені посібники, але методика їх використання не завжди раціональна;
- 12) епізодично користується конспектом протягом уроку і в деяких випадках може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінка **"ЗАДОВІЛЬНО"** ставиться, якщо студент в основному самостійно та грамотно спланував урок, намітив цілі, етапи, методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них, але без урахування ступеня навчання і рівня підготовки учнів і в результаті виконання запланованих ним навчальних дій мета уроку досягнута неповністю. При цьому:

- 1) не до кінця реалізовано виховний, освітній та розвиваючий потенціал уроку;
- 2) методичні прийоми не завжди раціональні, не відповідають меті;
- 3) мають місце порушення послідовності вправ і співвідношення між ними;
- 4) студент недостатньо чітко дає установки на виконання учнями навчальних дій;
- 5) значно порушується розподіл часу на діяльність учнів і вчителя;
- 6) студент часто робить помилки і не помічає в багатьох випадках помилок учнів;
- 7) недостатньо володіє способами активізації учнів на уроці, не здійснює індивідуальний підхід до них;
- 8) нераціонально використовує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи;
- 9) студент неправильно намічає об'єкти контролю і критерії їх оцінювання, використовує одноманітні прийоми контролю;
- 10) уміє викликати інтерес до деяких видів роботи на уроці;
- 11) студент мало і не завжди раціонально використовує наочні посібники, не виготовляє їх сам;
- 12) студент постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність у ході уроку.

Методист-керівник педагогічної практики керується такими **критеріями оцінки уроків студентів-практикантів (друга спеціальність)**

Оцінка **"ВІДМІННО"** ставиться, якщо студент переважно самостійно і грамотно спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням місця цього уроку в тематичній серії і в результаті запланованих ним навчальних дій досягнута мета уроку. При цьому:

- 1) повністю реалізовано виховний, освітній та розвивальний потенціал уроку;
- 2) методичні прийоми раціональні і відповідають меті з урахуванням особливостей мови;
- 3) правильно встановлено послідовність вправ та співвідношення між ними;
- 4) студент дає чіткі та методично грамотні установки на виконання учнями навчальних дій;
- 5) встановлює і підтримує різноманітні контакти, правильно розподіляє час на мовлення учнів і вчителя;
- 6) студент веде урок, адаптуючи свій досвід до рівня вимог шкільної програми та можливостей учнів;
- 7) застосовує різноманітні прийоми активізації учнів на уроці і здійснює індивідуальний підхід до них;
- 8) раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи з урахуванням особливостей кожної з них;
- 9) студент методично грамотно організовує і проводить дидактичні ігри;

10) вміє викликати інтерес до дій, що виконуються на уроці;

11) грамотно використовує наявні, а також самостійно виготовлені наочні посібники, роздавальний дидактичний матеріал;

12) епізодично користується конспектом і, в разі необхідності, може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінка **"ДОБРЕ"** ставиться, якщо студент переважно самостійно і грамотно спланував урок, намітив реальні цілі, конкретні етапи уроку та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них з урахуванням місця цього уроку в тематичній серії і в результаті реалізації запланованих ним дій мета уроку досягнута в цілому, але план виконано неповністю. При цьому:

1) не до кінця реалізовано виховний, освітній та розвиваючий потенціал уроку;

2) методичні прийоми раціональні і відповідають меті з урахуванням особливостей мови;

3) в основному правильно встановлено послідовність вправ і співвідношення між ними;

4) студент дає чіткі і методично грамотні установки на виконання учнями навчальних дій;

5) встановлює та підтримує різноманітні навчальні контакти, проте не завжди правильно розподіляє час на діяльність учнів і вчителя;

6) студент правильно веде урок, іноді робить несуттєві помилки, які сам виправляє;

7) студент використовує різноманітні прийоми активізації всіх учнів на уроці, але не завжди здійснює індивідуальний підхід до них;

8) раціонально поєднує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи;

9) студент в основному методично грамотно організовує і проводить дидактичні ігри;

10) студент вміє викликати інтерес до більшості видів роботи, що проводяться на уроці;

11) використовує наявні і самостійно виготовлені наочні посібники, роздавальний дидактичний матеріал, але методика їх використання не завжди раціональна;

12) користується епізодично конспектом під час проведення уроку і в деяких випадках може скоригувати свою заплановану діяльність.

Оцінка **"ЗАДОВІЛЬНО"** ставиться, якщо студент, спираючись на рекомендації методиста (вчителя) в основному правильно спланував урок, намітив цілі, конкретні етапи та методичні прийоми для досягнення поставлених цілей на кожному з них, але без урахування місця цього уроку в тематичній серії і в результаті виконання запланованих навчальних дій мета уроку досягнута неповністю. При цьому:

1) не до кінця реалізовано виховний, освітній та розвиваючий потенціал уроку;

2) методичні прийоми не завжди раціональні, не відповідають меті з урахуванням особливостей мови;

3) мають місце порушення послідовності вправ і співвідношення між ними;

4) студент недостатньо чітко дає установки на виконання учнями навчальних дій;

5) встановлює одноманітні контакти і значно порушує розподіл часу на діяльність вчителя та учнів;

6) студент часто допускає помилки у мовленні;

7) недостатньо володіє способами активізації учнів на уроці і не здійснює індивідуальний підхід до них;

8) нераціонально використовує фронтальні, групові та індивідуальні форми роботи;

9) студент не завжди методично грамотно проводить дидактичні ігри;

10) вміє викликати інтерес лише до деяких видів роботи на уроці;

11) студент мало використовує наочні посібники та інші допоміжні засоби навчання і не виготовляє їх сам;

12) студент постійно користується конспектом і не може скоригувати свою діяльність у ході уроку.

VIII. ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА ЯК ВИХОВАТЕЛЯ

Позакласна виховна робота – це різноманітна освітня й виховна робота, спрямована на задоволення інтересів і запитів дітей, яку організовують вчителі, класні керівники в позаурочний час.

За способами організації розрізняють **фронтальну** або **масову, групову** або **гурткову, індивідуальну** форми позанавчальної освітньо-виховної роботи з учнями.

В залежності від обраної методики виховної взаємодії розрізняють такі форми:

- **словесні** (лекції, бесіди, читачькі конференції, диспути, дискусії, зустрічі з цікавими людьми, усні газети, журнали, радіожурнали тощо);
- **практичні** (гуртки українознавства, поглибленого вивчення народного мистецтва, народних джерел, студії народної творчості, фольклорні свята, свята рідної мови, подорожі по рідному краю, екскурсії, спартакіади, олімпіади, різноманітні конкурси, вікторини, змагання, гуртки технічної творчості, юних натуралістів, акції милосердя, дитячі ігри «Поле чудес», «Брейн-ринг» та забави і т.п.);
- **наочні** (шкільні музеї, зали і галереї миру, героїв праці, малі художні галереї, виставки книг, тематичні стенди та ін.).

Загальною формою організації виховання є так звані **класні години**, на яких проводяться **виховні заходи (колективні творчі справи)**. Виховні заходи мають конкретну форму, наприклад: бесіда, диспут, ранок, вечір, вікторина «Що? Де? Коли?», «Поле чудес» тощо.

Позакласна виховна робота спрямовується на досягнення головної мети національного виховання - набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, формування у молоді, незалежно від національної приналежності, рис громадянина Української держави, розвиненої духовності, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури.

Мета національного виховання конкретизується в основних його **завданнях**:

- ✓ забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, суспільних та власних інтересів;
- ✓ відхід від уніфікації у процесі виховання, від орієнтації на «усередненого» вихованця;
- ✓ формування національної свідомості і людської гідності, любові до рідної землі, родини, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати;
- ✓ виховання правової культури: поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та дотримання законів;
- ✓ забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, старших, культури та історії рідного народу;
- ✓ формування мовної культури, оволодіння і вживання української мови;
- ✓ виховання духовної культури особистості та створення умов для вільного формування нею власної світоглядної позиції;
- ✓ утвердження принципів вселюдської моралі: правди, справедливості, милосердя, патріотизму, доброти та інших добродійностей;
- ✓ культивування кращих рис української ментальності - працелюбності, індивідуальної свободи, глибокого зв'язку з природою, толерантності, поваги до жінки;
- ✓ формування почуття господаря й господарської відповідальності, підприємливості та ініціативи, підготовка дітей до життя в умовах ринкових відносин;
- ✓ забезпечення повноцінного розвитку дітей і молоді, охорона й зміцнення к фізичного, психічного та духовного здоров'я;
- ✓ формування соціальної активності та відповідальності особистості через включення її у процес державотворення, реформування суспільних стосунків;
- ✓ забезпечення високої художньо-естетичної культури, розвиток естетичних потреб і почуттів;
- ✓ вироблення екологічної культури людини, розуміння необхідності гармонії її відносин з природою;
- ✓ прищеплення глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями індивідуальної свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю;
- ✓ спонукання вихованців до активної протидії проявам аморальності, правопорушенням, бездуховності, антигромадській діяльності.

Орієнтовний зміст виховання в національній школі

I. Напрями виховання молодших школярів

Формування національної свідомості і самосвідомості, патріотичне виховання

Бесіди: «Що в імені твоїм», «Моя країна», «Рідний край», «Прагнення всіх народів України до вільного розквіту», «Ми всі українці - єдина сім'я», «У нас одна Батьківщина - наша рідна Україна», «Місто Київ - столиця України», «Козацький край».

Ранки: «Моя матуся», «Мій батько», «Моя родина», «Свято нашого роду», «Моє місто».

Свята-зустрічі: «Сторінки сімейного альбому», «Мої земляки».

Свято: «Як тебе не любити, Києве мій».

Тематичні екскурсії.

Усні журнали: «Нашому роду нема переводу», «Історичні місця України».

Виховання поваги до Конституції, державної символіки

Бесіди: «Чому наш прапор жовто-блакитний?», «Про що розповідає наш Герб?», «Як слухати Гімн України і гімн інших держав?», «Наша Батьківщина».

Формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою

Свята: «Мамина колискова», «Українська казка», «А я у гай ходила», «Свято Кобзаря», «Символи України в творчості Шевченка».

Роздуми-бесіди: «Про правильну мовленнєву поведінку», «Із слова починається людина, із мови починається мій рід».

Конкурси: на кращого знавця пісень, казок, прислів'їв і приказок.

Заходи, присвячені дитячій творчості і дитячим пісням, колисковим забавлянкам, дражнилкам, лічилкам, небилицям, загадкам, казкам, образотворчій роботі дітей, дитячим іграм та розвагам.

Утвердження принципів вселюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, працелюбства, інших доброчинностей

Бесіди: «Найближчі нам люди», «День Матері», «Рід, родина, рідня», «Про родовідне дерево», «Сімейний календар», «Духовні цінності людини, народу», «Про чесність і слухняність», «Дещо про щедрість», «Ти і твої товариші», «Про дружбу і товаришування», «Що таке совість?», «Самоліб нікому ніколи не люб», «Подорож у світ мудрих думок», «Колектив починається з мене».

Родинні свята: «До всіх у родині я уважний і ласкавий», «Материнська пісня», «Батьківський хліб», «Батьківські поради», «Рідна бабуся, наш дідусь», «Тепло батьківського дому».

Ранки, свята, бесіди, сюжетно-рольові ігри, ігри-заняття на теми: «Чарівні слова», «Ти і Ви», «Як звертатися до старших?», «Похвала добрим дітям», «У чому виявляється ввічливість», «Гарне і потворне у поведінці дітей», «Як примирити «хочу і треба?», «Чому треба шанувати старших?», «Урок милосердя», «Прості правила етикету», «Веселі правила гарного тону», «Казка про етикет», «Шкільні правила етикету», «Культура поведінки в їдальні», «На перерві», «У кого як у підручнику живеться?», «Як боротися з лінощами?», «Про подарунки», «Поведінка в гостях», «Якості культурної людини», «Про злочин і кару», «Культура телефонної розмови», «Культура міміки, жесту», «Ввічливо - неввічливо», «Ось школа, дім, де ми живемо».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

Бесіди: «Учитель», «Бібліотекар», «Кухар», «Як сорочка у полі виросла», «Від зернятка до хлібини», «Навчання і праця поруч ідуть», «Твої трудові обов'язки у школі і вдома», «Школа - твій дім, будь господарем в ній», «Ціна однієї хвилини», «Моє та спільне», «Що ти знаєш, скільки це коштує...?», «Що таке державна і приватна власність?».

Свята: «День птахів», «День лісу».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

Бесіди: «Для чого людина навчається писати, лічити і читати?», «Коли з'явилася перша цифра?», «Звідки прийшла літера?», «Умій учитись, щоб уміти трудитись», «Повторення - мати навчання», «Підказати – недобро дати», «Що таке «добре» і що таке «погано»?».

Формування екологічної культури, гармонійних відносин з природою

Бесіди: «Природа - рідний дім», «Ліс - наше багатство», «Рослини - символи України», «Рослини і тварини в українській пісні», «Природа - матір-Берегиня», «Парки й сади - окраса землі», «Ми - твої друзі, природа», «Коли природа хворіє», «Хто охороняє ліс?», «Правила поведінки у лісі».

Екскурсії, їх тематика: «Осінь у нашій місцевості», «Як природа готується до зими», «Ознаки зими», «Зимові клопоти», «Як узимку живе ліс», «Тропічні друзі в нашій місцевості», «Як поводити себе в лісі навесні?», «Літо у нашій країні», «Літні турботи господарів лісу», «Рослини-мандрівники», «Життя річки (ставка) влітку».

Вогник: «Посміхнися, Квітко».

Ігри: «Відгадай за голосом», «Лікарські рослини», «Упізнай за пером», «Упізнай за хвостом»,

«Робінзонада».

Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я

Бесіди: «Турбота про здоров'я людини», «Щоб бути до праці готовим, треба бути завжди здоровим», «Кожен знає, що режим у житті всім потрібний», «Козацькі герої».

Рухливі ігри: «День, ніч», «Вудочка», «Передавши, сідай», «Голка-нитка», «Поїзд», «Дзвін», «Вовк і кози», «Чапля», «Кривий танець», «Віночок», «Барвінок», «Чорний лицар».

Спортивні змагання: «Веселі старты козачат», «Козацькі забави».

II. Напрями виховання молодших підлітків (5-6 класи)

Формування національної свідомості і самосвідомості, патріотичне виховання

Бесіди: «Шануй батька-матір», «Козацькі звичаї», «Козак-Мамай», «Людина з легенди», «Козацький герой Максим Кривоніс».

Свята: «Бути гідним сином (дочкою) своєї сім'ї», «Хата моя, біла хата», «Я рідну Україну не проміняю на чужину».

Конкурси прислів'їв, приказок: «Батько та ненька, то хата тепленька».

Заочні ігри-подорожі визначними місцями міста Києва, усні журнали, вікторини, використання фольклору та віршів, пісень, оповідань, легенд про Київ та Україну: «Знову цвітуть каштани».

День пошани Миколая - День чемності, ввічливості, день подарунків, сюрпризів, імпровізації з виконанням творчих робіт.

Готуємося до Різдва - образотворча діяльність за мотивами вертепу.

Екскурсія до Національного музею українського мистецтва. **Сорочинський ярмарок.**

Утвердження принципів вселюдської моралі

Бесіди: «Народні звичаї, традиції, обряди», «Громадянином повинен бути», «Ти живеш серед людей», «Умій бути вдячним», «Кому честь, тому й хвала», «Точність, обов'язковість, акуратність», «У школі ти господар і гість», «Правила на кожний день», «Однокласник, товариш, друг», «Я, ти, ми», «Ввічливість як основа вихованості», «Вдома і в гостях», «Запрошення до люстерка», «Свято шкільного вальсу», «Коли яке слово ловити?», «Скромність прикрашає людину», «Про тактовність і люб'язність», «Дружба починається з посмішки», «Чому буває самотньо», «Дружили хлопчик з дівчинкою», «Розкажи мені про мене».

Вечори: «Вклонімося мамі до землі», «Батьківський дім», «Любіть своїх мам», «Сімейні реліквії».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

Бесіди: «Праця в нашому суспільстві», «Історія речей, що тебе оточують», «Хто прикрашає наше місто?», «Щастя у праці», «Умій цінувати час», «Бережи своє та народне майно».

Класні години: «Видатні люди моєї професії», «Ким я бажаю стати у майбутньому і чому?», «Мое хобі».

Зустріч: «Професії наших шефів».

Гра: «Мандрівка по професіях».

Конкурси: «Знай та умій», «Хто більше знає про професію?».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

Бесіди: «Культура розумової праці», «Читання - це кращий спосіб навчання».

Класна година: «Світ моїх захоплень».

Пізнавальна подорож: «У світі цікавих наук».

Забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості

Вечір: «Щедрий вечір, добрий вечір».

Ранки: «Сопілочка моя», «Українська народна балада», «Чарівна мелодія скрипки», «І на тім рушникові...».

Літературно-музичне свято: «Наша дума - наша пісня». **Конкурси малюнків:** «Мій рідний край», «Квіти на українському рушникові».

Формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою

Екологічні конкурси.

Відвідування музеїв, екскурсії.

Практична природоохоронна діяльність насадженнями школи, вулиці.

Догляд за рослинами і тваринами живого куточка школи.

Забезпечення повноцінного розвитку дітей, охорони та зміцнення їхнього здоров'я

Бесіди: «Твоє здоров'я - багатство Батьківщини», «Сонце, повітря і вода - наші кращі друзі», «Туризм

- другий відпочинок школярів», «Козаки - лицарі духу», «Козацькі шляхи».

Змагання: «Старти надій», «А нумо, козаки!», «Козацькі забави», «Лицарські турніри», «Дні козацької кухні».

III. Напрями виховання старших підлітків (7-9 класи) і старшокласників (10-11 класи)
Формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати задля розквіту держави, готовності її захищати

7-9 класи

Класні години: «Наша дума, наша пісня», «Сторінками народного календаря», «Думи мої, думи мої», «Українці за кордоном. Що таке діаспора?».

Ігри-екскурсії: «Українська минувшина», «Український всюдихід».

Конкурси-вікторини: «Що ти знаєш про Україну».

Ігри-конкурси: «До зернини зернина», «Сплетемо український віночок», «Лікарські рослини».

Свято українського костюма.

Музичне вітання: «Народні митці».

10-11 класи

Бесіди: «Походження держави і права», «Держава та особа», «Громадянином бути зобов'язаний», «Чи все в житті стосується тебе?», «Гілки мого родоводу».

Диспути, дискусії: «Людина і всесвіт», «Про що розповідають календарі», «Антична міфологія та українська культура», «Слов'янська і християнська міфологія».

Конференції, присвячені видатним українським вченим (математик М.Остроградський, кібернетик М.Глушков, фізик Л.Ландау, геохімік В.Вернадський, учені в галузі електрозварювання Є.Патон і Б.Патон, авіаконструктор О.Антонов, конструктори в галузі ракетобудування Ю.Кондратюк, С.Корольов, лікарі М.Амосов, М.Коломийченко, фізіолог О.Богомолець, мікробіолог Л.Заболотний).

Вечори: «Україно, мій духмяний дивосвіт, через терни йшла до волі стільки літ», «Україно! Ти моя молитва!», «Без верби та калини нема України», «Народні співаки України», «Легендарна поетеса Маруся Чурай», «Наша дума, наша пісня не вмере, не загине», «Право і мораль», «Наш закон», «Громадянин України».

Конференції на тему козацтва і козаччини: «Історія українського козацтва», «Згадайте праведних гетьманів. Де їх поховали?», «Козацька республіка», «Український патріотизм як стан душі українця».

Вогники: «Батько і мати - два серця гарячих, що нам дають надію й тепло», «Калина з маминої пісні».

Вечір-реквієм: «Вічний стогін над могилами, яких так багато на нашій і на чужій землі».

Вечір-вогник; «І рушник вишиваний на щастя, на долю дала...».

Літературні вітальні, присвячені українським поетам і письменникам.

Брейн-ринг, вікторини, конкурси, КВК за творами класиків української літератури.

Музичні вітальні: «Українські народні музичні інструменти», «Троїсті музики».

Українські вечорниці: театралізовані дієства.

Літературно-музичні композиції на тему «Без мови нашої, юначе, й народу нашого нема».

Музичні вітальні: «Таємниця козацького танцю «Гопак»», «Історія козаччини в музичних творах».

Вікторина на тему козацтва.

КВК: «Любимо ми Україну, знаємо пісню її солов'їну».

Класні години: «Вони були українцями (Маруся Богуславна, Настя Лісовська)», «На щастя, на долю, на чорнії брови», «Мово, колисько моя!».

Утвердження принципів вселюдської моралі

10-11 класи

Бесіди, диспути, дискусії, конференції: «Етика - наука про мораль», «Моральний ідеал і його місце в житті людини», «Моральні якості, особливості їх вияву у різних сферах діяльності людини», «Моральна мотивація», «Про віру культуру, освіту», «Думка колективу чи думка особистості?», «Закон товариства», «Я і клас», «Ти і ми», «Обов'язок. Відповідальність. Свіість», «Паління і пияцтво - то лише особиста справа?», «Пиття не доводить до пуття», «Мій обов'язок навчання», «Якби я був директором...», «Захист моделі сучасної школи», «Школа - наш дім, ми в ньому господарі», «Про смак і моду», «Час, смак, стиль», «Косметика: ворог чи друг?», «Модель сучасної шкільної форми», «По одягу зустрічають...», «Ким бути і яким бути?», «Моральні основи взаємин юнаків і дівчат», «Товаришування, дружба, кохання», «Культура поведінки закоханих», «Еволюція сімейних відносин», «Моральні основи сім'ї», «Готовність до шлюбу», «Культура інтимних стосунків»,

«Дівчина. Дівчинка. Жінка», «Хлопчик. Юнак. Чоловік», «Профілактика вагітності», «Венеричні захворювання», «Відповідальність за сексуальні злочини».

Класна година: «Що таке совість?».

«Бій ораторів», «рольове обговорення», «обмін думками» на теми: «Багатство вашої душі», «Конфліктна ситуація: народження істини, а не загострення стосунків», «Естетика поведінки та етикет», «Інтелігентна людина. Яка вона?», «У чому краса людини?», «Взаєморозуміння. На чому воно ґрунтується?».

«Круглі столи»: «До нас прийшов лікар», «Зустріч з юристом», «Відповідальність і вік».

Сюжетно-рольові ігри: «Соціодрама», «Презентація світу», «Ви сказали: «Добрий день!»», «До вас прийшли гості», «День народження», «Культура особистості, її здатність до самовдосконалення», «Молода сім'я».

Свята: «Руки матінки моєї», «І на тім рушникові...».

Формування творчої, працелюбної особистості, виховання цивілізованого господаря

7-9 класи

Бесіда: «Що треба знати, обираючи фах?», «Країна потребує професіоналів. Як ним стати?», «Сфера обслуговування. Що це таке?»

Диспути: «Будувати життя чи пристосовуватися до обставин?». **Екскурсії-зустрічі:** на завод за темою «Таємниця майстерності», до ПТУ за темою «Що таке ПТУ?», «Як отримати робітничу спеціальність?».

Вечори: «Праці ми шану співаємо», «Свято праці», «Чи добре ти знаєш своє місто?».

Вечір запитань і відповідей: «Обличчя мого фаху».

Вечори-зустрічі з молодими спеціалістами міста і ветеранами праці.

Класні години: «Що я знаю про майбутню професію?», «Хочу, можу і треба при виборі професії».

Вікторина: «Хто більше знає професій і про професію?».

Гра-естафета: «Школа - місто - сім'я».

Літературно-музична композиція «Люблю тебе, рідний краю».

10-11 класи

Зустрічі з представниками різних професій.

Технічні вікторини, зустрічі, вечори.

Самостійне чергування по школі.

Допомога старших школярів молодшим в організації і проведенні трудових справ.

Керівництво технічними гуртками.

Участь у клубах юних техніків.

Організація рейду за економію матеріалів, сировини, електроенергії.

Благоустрій школи, пришкольної садиби.

Забезпечення високої художньо-естетичної освіченості і вихованості особистості

7-9 класи

Бесіди, диспути, дискусії: «Музика в нашому житті», «Яку музику ми любимо?», «Мода в мистецтві», «Мода і смак», «Мода та індивідуальність», «Про смаки сперечаються».

Усний журнал: «Про красу моди і гарний смак».

Вечори поезії.

Турніри знавців поезії, музики, архітектури.

10-11 класи

Літературні вечори: «Не погасне зоря» (пам'яті В.Симоненка), «Осінні мелодії» (В.Сосюра), «Народе мій, до тебе я ще вернусь...» (пам'яті Василя Стуса), «Безсмертним духом скрипаля» (знайомство з творчістю Ліни Костенко).

Музичні вечори: «Духовні твори М.Леонтовича», «Творчість В.Івасюка», «Творчість О. Білаша».

Вечори класичної музики.

Диспути: «Музика сучасна і класична», «Чи розуміємо ми оперу?», «Театр у моєму житті», «Чи потрібні нам музеї, виставки?».

Обрядові свята, народні ігри: «Купальські вогні», «Купальські ігри», «Зелені свята», «За різдвяним столом», «Ритуал на іменини», «Колядки і мандрівки».

Формування екологічної культури людини,

гармонії її відносин з природою

7-9 класи

Тематичні свята: «Свято весни, осені, літа, зими», «Свято врожаю», «Свято зеленого друга».

Вечір-подорож: «По рідній країні», «Природа - матір-Берегиня...», «Як на тім рушникові...».

Вікторини, конкурси: «Біологічний хокей», КВК, «Робінзонада», «Будуємо місто», «Прес-бій по континентах».

Екологічне лото «Корисні копалини», «Щасливий випадок».

10-11 класи

Екологічні КВК.

Рольові ігри: «Місто майстрів», «Депутати», «Що? Де? Коли?», «Екологічний ринг».

Вечори: «Дзвони Чорнобиля», «Зелений дивосвіт», «Екологічні проблеми України».

Виховання свідомого ставлення до навчання, розвиток пізнавальної активності та культури розумової праці

10-11 класи

Диспути: «Навчання - то лише твоя особиста справа?», «Знання і мораль», «Добре навчатися - це обов'язок і радість», «Освіта і твоя майбутня професія».

Ігри: «Що? Де? Коли?».

Предметні вікторини, конкурси.

Забезпечення повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, охорони та зміцнення їхнього здоров'я

7-9 класи

Бесіди, вечори: «Стяг і воля - козацька доля», «Козацькі шляхи», «Відображення героїзму в козацькій символіці», «Козацькому роду нема переводу», «Вечір козацьких традицій з посвятою в козаки».

Спортивні ігри: «На свої місця», «Зміна табору», «Спуск шеренгами», «Значення м'ячів», «Жартівний бокс», «Бій півнів», «Заборонений рух», «Фортеця».

Змагання: «Козацькі забави», «Козацькі естафети», «Козацькі ігри», «Золота шайба», «Шкіряний м'яч».

10-11 класи

Бесіди, конференції про спорт і туризм, зміцнення здоров'я, загартування, важливість фізичного виховання.

Театралізоване свято козацької слави «А ми тую козацьку славу збережемо».

Вечори: «Козацькі традиції», «Слава навіки буде з тобою». **Читацька конференція** за книгою О.Анаповича «Розповіді про запорозьких козаків».

Спортивні ігри.

Орієнтовний перелік

виховних заходів на народознавчу тематику, які можуть бути проведені студентами-практикантами

1. Мій край у давнину.
2. Наша дума, наша пісня не вмере, не загине.
3. Пречисте слово калинове.
4. Мужай, прекрасна наша мова.
5. Мова наша солов'їна.
6. І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.
7. Історія України та державна символіка.
8. Фольклорно-етнографічне свято «Обжинки».
9. Криниця рідного краю.
10. Чумацтво в Україні.
11. Українці в діаспорі (класна година).
12. Козацькому роду нема переводу.
13. Український віночок.
14. Українські вечорниці.
15. Свято рукоділля. Конкурс вишивки, розпису, писанкарства, гончарства тощо.
16. Родинне деревце.
17. Ой, у лузі червона калина.
18. Звичаї, ігри та забави мого краю.
19. Чи ви знаєте історію свого народу?
20. Чи ви знаєте народні прикмети?

21.Конкурс на краще виконання: українських народних пісень, музичних творів сучасних українських композиторів, літературних творів (віршів, фрагментів п'єс тощо).

22.Літературно-музичний вечір «Весілля в Україні».

23.Гра «Поле чудес» на народознавчу тематику.

При проходженні педагогічної практики студенти IV курсу виконують обов'язки *помічника*, а студенти V курсу – *обов'язки класного керівника*.

План позакласної виховної роботи студента-практиканта є складовою частиною індивідуального плану його роботи, його окремим розділом. Даний розділ включає такі завдання:

- ✓ ознайомлення з системою навчально-виховної роботи у школі та класі (за яким закріплений студент);
- ✓ ознайомлення з системою роботи класного керівника;
- ✓ вивчення учнів класу;
- ✓ виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника або класного керівника (спеціалісти);
- ✓ підготовка та проведення позакласних виховних заходів;
- ✓ відвідування позакласних виховних заходів, які проводять вчителі, їх аналіз;
- ✓ відвідування позакласних виховних заходів, які проводять студенти-практиканти, їх аналіз.

План позакласної виховної роботи студенти-практиканти складають колективно з учнями класу на основі вивчення рівня їх вихованості, потреб, інтересів. При цьому враховується план виховної роботи класного керівника даного класу, а також реальні можливості його здійснення.

В процесі планування та проведення позакласної виховної роботи з учнями класу студенти-практиканти керуються орієнтовною *програмою діяльності класного керівника*, яка складається з таких розділів;

I. Робота з учнями класу

1. Вивчає вікові та індивідуальні особливості учнів, рівень їхніх інтересів, вихованості, структуру міжособових взаємин, рівень сформованості загальнонавчальних умінь, навичок учнів, їх ставлення до навчання тощо.

2. З урахуванням рівня вихованості учнів, розвитку учнівського колективу та прогнозів-перспектив визначає реальну мету та конкретні завдання виховання.

3. Організовує колективне планування життєдіяльності учнів класу.

4. Надає педагогічну допомогу в діяльності учнівських громадських організацій, органів учнівського самоврядування з урахуванням їх самодіяльного характеру.

5. У співробітництві з учнями організовує та проводить різноманітні творчі справи, класні виховні заходи на народознавчій основі.

6. Сприяє згуртуванню учнівського колективу, гуманізації педагогічного процесу, демократизації стосунків у класному колективі, вихованню в класі свідомої дисципліни, організованості класу. Представляє, виражає і захищає інтереси учнів класу на Раді школи, педагогічній раді.

7. Здійснює виховання у школярів культури поведінки, формує в них високі моральні якості, культурно-національні цінності, національну самосвідомість.

8. Проводить заходи, які передбачають зміцнення здоров'я учнів.

9. Організовує суспільно корисну працю учнів.

II. Індивідуальна робота з учнями класу

1. Виявляє здібності та нахили учнів.

2. Відповідно до здібностей, нахилів учнів класу формує в них стійкі інтереси до різних видів діяльності, залучає до різноманітних шкільних і позашкільних об'єднань: творчих груп, предметних наукових гуртків, товариств; допомагає складати програму самовиховання.

3. Здійснює індивідуальну виховну роботу з учнями класу, допомагає учням у професійній орієнтації та життєвому самовизначенні.

4. Сприяє створенню морально-психологічного клімату у взаємостосунках між учнями на основі гуманних взаємин, створення обстановки взаємодопомоги, милосердя, поваги, гідності однокласників, щирості, чуйності, співпереживання, захисту.

5. Здійснює захист учнів у сфері спілкування: входить у сферу спілкування вихованців, коригує взаємини між ними, веде роботу з виховання у дітей культури спілкування, дотримання норм моралі у взаємостосунках в колективі, сім'ї.

6. Організує, в разі необхідності, допомогу учням (навчальну, матеріальну, моральну).

III. Робота з учителями-предметниками класу, педагогами школи

1. Здійснює роботу з координації зусиль учителів-предметників, які працюють у даному класі, з метою вироблення єдиних вимог до учнів, вирішення завдань їхнього навчання і виховання.
2. Встановлює співробітництво з адміністрацією школи, дитячими громадськими організаціями, вихователями ГПД, керівниками гуртків чи об'єднань та ін.
3. Здійснює захист учнів у сфері навчання: коригування навчального навантаження учнів, роз'яснення всім учителям-предметникам індивідуальних особливостей кожного школяра, надає допомогу окремим учням з предметів.
4. Проводить спільно з учителями-предметниками позакласні заходи, які розширюють світогляд і пізнавальні інтереси учнів, виробляє спільну тактику допомоги з боку сім'ї та школи.
5. Бере участь у зборах, засіданнях, нарадах та інших заходах школи, району, де обговорюються питання позакласної роботи.

IV. Робота з батьками учнів

1. Вивчає умови виховання дітей в сім'ї.
 2. Забезпечує єдність педагогічних вимог до учнів з боку сім'ї і школи, надає допомогу батькам у сімейному вихованні через систему педагогічного всеобучу, індивідуальну роботу, пропаганду позитивного досвіду виховання.
 3. Залучає батьків до організації позакласної виховної роботи.
 4. Проводить батьківські збори, індивідуальні бесіди з батьками, допомагає в організації роботи батьківського активу.
- Під час педагогічної практики студенти-практиканти **планують, готують і проводять з учнями класу залікові виховні заходи**, а також відвідують та аналізують виховні заходи, які проводять студенти-практиканти.

Схема методичної розробки позакласного виховного заходу

Захід проведено студентом-практикантом _____ групи _____ факультету _____

(прізвище, ім'я, по батькові)

в класі _____ ЗОШ № _____ м. _____ „___” _____ 200__ р.

I. Загальна характеристика заходу

1. Форма проведення (класна година, бесіда, диспут, екскурсія тощо).
2. Тема заходу.
3. Місце проведення заходу і його тривалість.
4. Обґрунтування необхідності проведення цього заходу, виходячи з особливостей віку, зацікавленості учнів, рівня їх розвитку та вихованості, можливостей студента-практиканта, умов роботи.
5. Виховна мета.
6. Оформлення виховного заходу (оголошення, відповідне оформлення приміщення тощо).
7. Обладнання (ТЗН, наочність).
8. Методичне оснащення (використана література, методичні розробки тощо).

II. План підготовки виховного заходу

1. Попередні бесіди з класним керівником, педагогом-організатором, заступником директора школи з виховної роботи.
2. Виявлення інтересу та можливостей класу, визначення теми виховного заходу та форми його проведення.
3. Створення активу учнів по підготовці та проведенню заходу.
4. Допомога активу учнів у розподілі доручень та визначенні напрямків підготовки заходу (підбір матеріалів, складання сценарію, оформлення, обладнання, репетиції тощо).
5. Оформлення сценарію виховного заходу.

III. Сценарій проведення виховного заходу

IV. Аналіз проведеного заходу

Аналіз досягнення цілей заходу за такими критеріями:

- а) рівень зацікавленості учнів проведеним заходом;
- б) рівень і характер активності, відповідальності і самостійності учнів у процесі підготовки та

проведення заходу;

в) рівень емоційного впливу заходу;

г) адекватність форми, змісту та методів, що використовувались при проведенні заходу, цілям та завданням, що були поставлені;

д) рівень емоційного настрою та психологічні особливості студента-практиканта до проведення наміченого заходу.

Аналіз упущень, недоліків, їх причини та шляхи усунення в подальшій роботі.

Орієнтовна програма спостереження та аналізу виховного заходу

Дата „___” _____ 200 року.

Прізвище та ініціали студента-практиканта _____ -

Мета відвідування.

Тема виховного заходу і форма проведення _____

№/п	Методичні вимоги до організації і проведення виховного заходу	Висновки, зауваження
1.	Тема заходу Її актуальність і вмотивованість. Відповідність віковим особливостям, запитам та інтересам даного дитячого угруповання. Участь школярів у виборі теми.	
2.	Форма проведення заходу Доцільність вибору цієї форми. Її відповідність психофізіологічним особливостям школярів. Врахування можливості активної участі в обраній формі заходу всіх чи більшості учнів.	
3.	Мета заходу Її чіткість, конкретність, спрямованість на підвищення рівня розвитку вихованості учнів.	
4.	Підготовка заходу Наявність і продуманість плану чи програми його підготовки. Конкретність доручень учням, доведення до них кінцевої мети заходу, змісту організаторської діяльності в процесі підготовки, їх прав та обов'язків.	
5.	Активність і самостійність школярів Створення для підготовки до захисту тимчасового учнівського органу: «Рада справи», штаб, комітет, робоча група тощо. Вибір і якість оформлення.	
6.	Проведення заходу Гуманність і демократичність взаємовідносин педагогів, активу з усіма учасниками заходу. Точність і організованість початку. Естетичність оформлення. Підготовка учнів до активного сприйняття нової інформації. Змістовність заходу. Достовірність, науковість та емоційна насиченість фактичного матеріалу, зв'язок з життям, опора та життєвий досвід учнів. Доцільність відбору методів і методичних прийомів. Роль педагога у проведенні заходу. Увага, зацікавленість, дисциплінованість учнів. Наявність елементів дискусії, проблемності, відвертої розмови про хід проведення заходу. Рациональне використання наочності, ТЗН. Спрямованість заходу на розвиток особистості, загальнолюдських рис, на підвищення загальнокультурного рівня розвитку.	
7.	Загальні висновки: Досягнення мети, реалізація розвиваючих, виховних, пізнавальних можливостей заходу. Ставлення учнів до заходу, ступінь їх задоволення. Що дає виховний захід для розвитку учнів, формування у них: а) громадської позиції, власної гідності, морально-вольових якостей, уявлень, відповідальності за свої дії; б) естетичних почуттів та смаків; в) трудових навичок та шанобливого ставлення до людей праці; г) санітарно-гігієнічних, спортивних навичок тощо.	

Орієнтовна схема аналізу виховного заходу

1. **Тема, клас, місце проведення, розташування учасників у просторі:** місце проведення, оформлення (використання символів, атрибутів, виконання традиційних ритуалів).

2. **Мета і стислий зміст** (ціннісна спрямованість: несе радість і користь кому? чому). Чи враховує мета перспективи особистісного розвитку учня: його інтелекту, емоційно-вольової сфери, моральних настанов, досвіду творчої діяльності, розвитку творчих здібностей? (наприклад, "поглибити уявлення про ...", „виховувати власну позицію щодо ...", "сприяти удосконаленню гуманних якостей..."). Чи органічно вписується у навчально-виховний процес, продовжує розпочату педагогами роботу під час уроків? Яке місце займає серед заходів, що заплановані класним керівником?

3. **Актуальність заходу:**

а) відповідність змісту інтересам, запитам, потребам молодших підлітків, що виникають у дитячому середовищі: (Хто був ініціатором проведення справи? Чи мали учні право щодо вибору виду, форми організації справи?

б) забезпечення подальшого позитивного спілкування в дитячому колективі. (Чи буде справа спонукати до планування, прогнозування, мрій і щодо подальшого вирішення завдань, більш доцільної організації справи?);

в) спрямованість змісту на вирішення завдань, що поставлені перед класом, школою. оточуючим середовищем.

4. Наступність змісту справи щодо форми організації, оригінальність вирішення виховних завдань за допомогою змісту, форм проведення справи. (Чи має місце наявність зв'язку творчої справи з іншими заходами в системі роботи класного керівника та колективу учнів? До яких результатів (позитивних, нейтральних, негативних) призводить урахування (чи відмова від цих зв'язків?).

5. Співвідношення змісту справи з методами її проведення. (Чи оригінально вирішувалися виховні завдання з приводу використаного змісту, форм, методів, що застосовувалися? До яких висновків відносно наявності у класного керівника творчих професійних здібностей, потягу до новизни використання інноваційних технологій виховання, оригінальності педагогічних рішень ви прийшли під час спостереження його педагогічної діяльності?

6. Проведення основних етапів колективної творчої справи. Чи був засіб організований із урахуванням трьох основних етапів КТС? Яку педагогічну позицію організації діяльності на кожному з них демонстрував педагог, актив класу, учні?

7. Рівень сформованості колективу. Який рівень сформованості колективу демонстрували учні? Які види діяльності найчастіше вони використовували? Чи був захід насичений інформацією, емоційними переживаннями? Чи забезпечував активну (пасивну) участь дітей у справі? Який рівень загальної культури виявив класний керівник (його уміння спілкуватися з учнями на основі діалогу; взаємодіяти, співробітничати, використовуючи демократичний стиль управління колективом: враховувати вік, інтереси та потреби школярів)?

8. Термін підготовчого періоду. Чи був доцільним (мінімальним) витрачений час педагога та учнів, а можливість самореалізації, самовдосконалення, самовираження та активність учнів найбільш повними? Короткочасна підготовка до заходу характеризує організаторські здібності вчителя, свідчить про високий рівень сформованості колективу.

9. Задоволеність школярів проведеною справою. (Учні демонстрували змістом виступу, емоційним ставленням, поведінкою певне відношення, виявляли (чи ні) бажання просуватися у заданому напрямку, неодноразово поверталися до обговорення справи). Ці висновки свідчать про результативність справи та педагогічну майстерність класного керівника.

10. Культура проведення заходу: чіткість, послідовність запланованих колективом подій, його органічна етапність, вільне виявлення почуттів, переживань, самостійність, ініціатива. (Які позиції займали учні у справі: були генераторами ідей, організаторами, виконавцями, консультантами, пасивними спостерігачами, дезорганізаторами?). Яка атмосфера у класному колективі? Все це свідчить про наявність певної (оптимістичної чи песимістичної) атмосфери у класному колективі, обізнаність педагога про своїх вихованців, уміння кожним учасником знаходити своє місце у загальній справі.

11. Самооцінка студента (вчителя) щодо якості та результатів заходу.

1. Які завдання виконано добре?
2. Які нові знання засвоїли учні?
3. Чому вони навчилися?

4. Завдяки кому? Чому?
5. Чи існувала гармонія, злагода у колективі?
6. Що не змогли зробити так, як хотіли?
7. Які помилки треба врахувати, щоб подолати недоліки? Які виховні заходи слід проводити частіше (або виключити з плану виховної роботи)?

Пам'ятаймо! Об'єктивність самооцінки – показник педагогічної вимогливості до своєї праці.

Вивчення особистості учня і написання його психолого-педагогічної характеристики

Щоб успішно навчати і виховувати учня, потрібно знати його вікові та індивідуальні психологічні особливості. Студент повинен навчитися вивчати учня, складати його характеристику і користуватися її даними в своїй навчально-виховній роботі з дітьми.

1. Вивчення учня і складання його характеристики проводиться за нижчеподаною схемою, яка є орієнтовною програмою вивчення вікових та індивідуальних особливостей учня. Користуючись схемою, потрібно керуватися в першу чергу назвами її розділів і підрозділів, які для глибшого розуміння їх суті і змісту більш-менш детально розкриваються в ряді питань. Розділи схеми і особливо питання, в яких кожний розділ розкривається, можуть бути звужені або розширені.

2. Протягом педагогічної практики студент повинен вивчити одного учня того класу, в якому він проводить свою навчальну і виховну роботу, та скласти його характеристику. Доцільно вибирати такого учня, який більш-менш виразно виділяється своїми індивідуальними психологічними особливостями.

3. Вивчати учня треба в процесі його діяльності (навчальної, трудової) в школі і поза школою, в безпосередньому навчально-виховному контакті з ним студента. Перед тим, як почати вивчення учня, необхідно докладно познайомитися зі схемою вивчення.

4. Вивчення учня слід здійснювати такими шляхами:

- ✓ ознайомлення із шкільною документацією (класний журнал, особова справа, медична картка) про успішність учня, стан його здоров'я, відвідування ним школи, з його попередніми характеристиками;
- ✓ бесіди про особливості учня та його поведінку з класним керівником, учителями-предметниками, бібліотекарем, керівником гуртка, який учень відвідує, та ін.;
- ✓ бесіди з батьками про особливості учня, його захоплення, поведінку вдома, про труднощі, з якими зустрічаються батьки в його вихованні, ознайомлення, в разі потреби, з родинно-побутовими умовами життя учня;
- ✓ бесіди з учнем про прочитані ним книжки, про те, які види діяльності його найбільше цікавлять, про його улюблених героїв, про мрії, про товаришів і характер товаришування і т.ін.;
- ✓ спостереження за розумовою діяльністю і поведінкою учня на уроках, під час дозвілля (на перервах, вечорах, екскурсіях тощо);

5. Дані педагогічних спостережень, анкетування, тестування та ін. слід систематично й ретельно фіксувати у щоденнику педагогічних спостережень.

6. Характеристика повинна мати зв'язний характер, а не бути відповіддю на запитання, що подаються в схемі. У висновках слід визначити найважливіші психолого-педагогічні завдання, які стоять перед класним керівником у його виховній роботі з конкретним учнем, та рекомендації щодо шляхів подальшої роботи з цим учнем.

7. Характеристика учня, складена студентом-практикантом, обов'язково візується класним керівником і здається наприкінці педагогічної практики своєму керівникові від кафедри педагогіки чи психології для оцінки.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики особистості учня

1. Загальні відомості

Прізвище та ім'я учня. Вік. Клас. Стан здоров'я. Загальний фізичний розвиток. Умови життя в сім'ї. Друзі, знайомі учня поза школою.

2. Взаємостосунки з колективом класу та вчителями

* Психологічний статус у колективі. Усвідомлення свого статусу.

- * Характер стосунків з однокласниками. З ким товаришує і чому? З ким конфліктує і з якої причини?
- * Як складаються взаємостосунки з учнями протилежної статі?
- * Чи цінує своє перебування та навчання в цій школі (в колективі свого класу), що саме цінує?
- * Стосунки, що склалися між учнем та класним керівником, вчителями-предметниками (чи є контакт, любить, поважає їх).

3. Особливості характеру й темпераменту

- * Яскраво виражені позитивні та негативні риси характеру.
- * Вольові якості.
- * Тип і особливості темпераменту, його прояви у різних сферах діяльності учня.
- * Переважаючий настрій, причини змін настрою.

4. Навчальна діяльність

- * Успішність з різних предметів. Загальний розумовий розвиток. Кругозір, начитаність.
- * Педагогічні особливості, що проявляються в процесі навчання:
 - а) особливості уваги (зосередженість, сталість, розсіяність);
 - б) особливості сприймання та швидкість сприймання;
 - в) рівень і характер розвитку мимовільного та довільного запам'ятовування (заучує механічно чи осмислено; чи володіє раціональними прийомами запам'ятовування, швидкість та міцність запам'ятовування, легкість відтворення), індивідуальні особливості пам'яті;
 - г) розвиток мислення (вміння виділяти основне, вміння порівнювати, узагальнювати, робити самостійні висновки, швидко знаходити шляхи розв'язання; рівень засвоєння загальних та абстрактних понять);
 - д) розвиток уяви (багатство відтворюючої та творчої уяви в різних видах навчальної діяльності та мови).
- * Наявність інтересу до навчання, спрямування інтересу.
- * Старанність та наполегливість у навчанні.
- * Вміння вчитися (дотримання режиму дня, організованість, вміння самостійно працювати з книгою, контролювати себе, складати конспекти тощо).
- * Розвиток мови та культури мовлення.
- * Мотиви навчання.

5. Ставлення до праці

- * Любить чи не любить працювати? Який вид праці є найбільш привабливим до учня?
- * Чи поважає людей праці та результати чужої праці?
- * Які має трудові вміння та навички?
- * Організованість, дисциплінованість у праці.

6. Спрямованість особистості учня та спеціальні здібності

- * Перелік інтересів, їх характер, глибина та активність.
- * Ідеали, ціннісні орієнтири та життєві плани.
- * Чи є в учня здібності до тієї чи іншої діяльності? В чому проявляються і яким чином розкриваються?

7. Загальні психолого-педагогічні висновки

- * визначення найважливіших психолого-педагогічних завдань, які стоять перед студентом у його виховній роботі з конкретним учнем;
- * рекомендації щодо шляхів подальшої роботи з цим учнем.

Вивчення класного колективу і написання його психолого-педагогічної характеристики

Свої навчально-виховні завдання класний керівник здійснює через колектив класу. Від знання класного колективу, вміння його організувати значною мірою залежить успіх навчальних і виховних заходів.

1. Вивчення студентом класного колективу повинно бути тісно пов'язане з навчальною і виховною роботою, яку проводить студент у класі. В процесі цієї роботи він вивчає клас і, вивчивши ті чи інші сторони його життя і діяльності, використовує надбані знання в своїй подальшій роботі з класом.

2. Вивчення класного колективу студент розпочинає з перших днів своєї роботи в школі. Проводиться воно в процесі безпосередньої навчально-виховної роботи студента в закріпленому за ним класі (на уроках, під час вечорів, розваг, екскурсій, при виконанні громадських доручень, при проведенні зборів і т.п.).

3. Крім спостережень за особливостями поведінки класного колективу в цілому і окремих його членів в процесі навчання і дозвілля, громадської роботи, студент повинен використати для написання характеристики класу також шкільну документацію, анкетування, бесіди з класним керівником, учителями, учнями, метод узагальнення незалежних характеристик, методи соціометрії тощо.

4. Перед тим, як почати збирати матеріал для характеристики колективу, студент повинен докладно ознайомитися зі схемою вивчення класу. Наведена нижче схема є орієнтовною і може бути розширена чи скорочена залежно від обставин. Дані вивчення класу слід систематично фіксувати у щоденнику педагогічних спостережень.

5. Вивчаючи клас і складаючи його характеристику, потрібно в першу чергу мати на увазі ті моменти, що характеризують його як колектив (взаємовідносини в класі, згуртованість, взаємодопомога, інтереси, громадська думка колективу, її вплив на окремих учнів, на їх поведінку і т. ін.).

6. Характеристика повинна бути зв'язною, а не бути відповіддю на запитання, поставлені в схемі. В характеристиці потрібно не лише констатувати ті чи інші особливості класу як колективу, а й звернути особливу увагу на оцінку ефективності виховних заходів.

7. Характеристика колективу класу візується класним керівником і здається наприкінці педагогічної практики своєму керівникові від кафедри педагогіки чи психології для виставлення оцінки.

Орієнтовна схема психолого-педагогічної характеристики класу

1. Загальні відомості про клас

* Кількість учнів, з них хлопців та дівчат. Віковий склад. Коли і як було сформовано даний колектив і яких змін він зазнав за час свого існування.

2. Структура колективу та взаємовідносини

- * Чи є угруповання в колективі?
- * Чи існують конфлікти між окремими угрупованнями та їх лідерами?
- * Ступінь згуртованості та узгодженості дій учнів в класі (в школі, поза школою).
- * Формальні та неформальні лідери в класі.
- * Як вирішуються в класі питання допомоги учням, які її потребують?
- * Наявність в класі учнів, які перебувають в ізоляції. Ставлення класу до новачків.
- * Особливості взаємин між хлопцями та дівчатами.

3. Ціннісні орієнтації класу

- * Рівень громадянської зрілості учнів класу. Які суспільне значущі інтереси мають місце?
- * Духовні запити та пріоритетні цінності.
- * Моральні якості особистості, які більш за все цінують в даному колективі, та якості, що викликають найбільший осуд:

4. Інтелектуальний розвиток класу

- * Загальна характеристика успішності в класі.
- * Дисципліна класу на уроках.
- * Ставлення до списування, підказок, шпаргалок.
- * Чи прислуховуються учні до думки своїх товаришів по класу?
- * Чи легко учні класу знаходять спільну мову при розв'язанні тих чи інших проблем?
- * Громадська думка в класі. Чи часто вона змінюється і під впливом яких чинників?
- * Життя класу після уроків. Участь учнів у роботі гуртків, секцій, позашкільній діяльності.
- * Стан критики та самокритики у класі. Як сприймають учні класу критичні зауваження?

5. Емоційний клімат класу

- * Який настрій переважає в класі?
- * Чи хвилюють невдачі класу всіх учнів?
- * Емоційне «благополуччя» чи «неблагополуччя» окремих учнів.
- * Чи вміють учні класу контролювати та регулювати свої емоції?

6. Вольові характеристики класу

- * Чи здатний клас мобілізувати фізичні та духовні сили на подолання труднощів чи перепон?
- * Чи може клас швидко і самостійно приймати рішення. Прийнявши рішення, клас береться за його виконання чи зволікає з ним?
- * Чи завжди клас доводить справу до кінця?
- * Чи здатний клас на розумний і виправданий ризик?

7. Педагогічне керівництво класом

* Особистість класного керівника. Стиль його взаємовідносин з класом. Авторитетність. Здійснення диференційованого та індивідуального підходів при роботі з учнями.

8. Загальні психолого-педагогічні висновки

* Загальна характеристика рівня розвитку колективу класу.

* Позитивні аспекти й недоліки в організації життя та діяльності класу. Рекомендації щодо подальшої роботи з конкретним класом.

Загальні вимоги до написання характеристики класу:

* характеристика повинна бути повною (необхідно дати розгорнуті відповіді на всі питання схеми);

* характеристика повинна бути аргументована результатами експериментального вивчення колективу класу за допомогою різних психолого-педагогічних методів;

* характеристику візує класний керівник.

ІХ. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА

Під час педагогічної практики кожний студент виконує дослідницьку роботу, яка проводиться у двох напрямках: психолого-педагогічному та методичному.

Проведення психолого-педагогічних досліджень студентами IV та V курсів (крім тих, хто пише дипломну роботу з педагогіки або психології) реалізується у виконанні індивідуальних завдань дослідницького характеру. Тема цього завдання вказується в індивідуальному плані студента-практиканта у розділі «Науково-дослідницька робота» (див. зразок індивідуального плану). Проведення невеликих, конкретних психолого-педагогічних досліджень повинно сприяти розвитку у майбутніх учителів необхідних умінь аналізувати результати досліджень і застосовувати їх у практичній роботі.

Оскільки програма педагогічної практики IV курсу передбачає проведення студентами глибокого психолого-педагогічного вивчення особистості школяра, різноманітних виховних заходів з подальшим їх педагогічним аналізом, орієнтовна тематика дослідницьких завдань тісно пов'язана саме з цими проблемами, а результати досліджень мають широко використовуватися при написанні психолого-педагогічної характеристики учня та методичної розробки виховного заходу.

Студенти V курсу під час практики проводять психолого-педагогічне вивчення не окремого учня, а класу в цілому. Крім цього, студентам V курсу рекомендується оволодіти тестовими методиками дослідження учнів з метою виявлення індивідуальних особливостей тих, хто вивчає іноземну мову.

Дослідницькі завдання для студентів IV курсу

1. За допомогою соціометричних методик, індивідуальних бесід і спостережень визначте психологічний статус учня в класі та ступінь його усвідомлення.

2. За допомогою психологічних тестів, педагогічних спостережень визначте здібності школярів до учіння.

3. За допомогою психологічних методик, бесід і спостереження визначте:

- ✓ особливості уваги учня;
- ✓ рівень емоційного ставлення до учіння;
- ✓ усвідомленість сприймання навчального матеріалу школярем;
- ✓ рівень і характер запам'ятовування учнем;
- ✓ рівень усвідомлення емоційних переживань у ситуаціях обов'язку в школі чи в майбутній професії;

✓ дослідження уваги учнів під час навчання (3-4 чол.) (стійкість, розподіл, переключення, концентрація тощо).

4. За допомогою анкетування, тестів, бесід і педагогічних спостережень вивчіть:

- ✓ емоційні реакції учнів на уроці;
- ✓ емоційно-вольову сферу особистості учня;
- ✓ рівень тривожності підлітків.

5. За допомогою методу незакінченої розповіді, педагогічних спостережень вивчіть ціннісні орієнтації школярів.

6. За допомогою анкетування, проведення контрольних робіт вивчіть вміння школярів

працювати з книгою.

Дослідницькі завдання для студентів V курсу

1. За допомогою аналізу шкільної документації, анкетування, бесід з учнями та вчителями визначте динаміку успішності учнів закріпленого за Вами класу, починаючи з першого року його існування.
2. За допомогою анкетування, бесід з учнями, педагогічних спостережень визначте інтерес учнів до навчання.
3. За допомогою соціометричних методик, бесід і педагогічних спостережень виявіть формальну та неформальну структури класу, ступінь згуртованості колективу класу, основні референтні групи школярів.
4. За допомогою анкетування, педагогічних спостережень, бесід:
 - * визначте стиль, тон і характер взаємовідносин учнів класу з класним керівником, учителями;
 - * виявіть психологічні особливості (ступінь моральних проявів у взаємовідносинах школярів) колективу класу як фактора формування особистості;
 - * вивчіть психологічний клімат у класі;
 - * вивчіть мотивацію учіння школярів;
 - * визначте психолого-педагогічні причини неуспішності учнів;
 - * визначте ступінь інтересу старшокласників до політичних подій;
 - * визначте ступінь інтересу старшокласників до змісту газет, теле- і радіопередач;
 - * виявіть ставлення підлітків та юнаків до батьків, учителів, дорослих;
 - * вивчіть фактори, що впливають на ставлення учнів до навчання;
 - * вивчіть стиль комунікативної діяльності вчителя на уроці;
 - * визначте показники ефективності виховних заходів;
 - * вивчіть вплив ідей української етнопедагогіки на зміст виховної роботи;
 - * проаналізуйте рівень естетичної культури старшокласників;
 - * визначте види та форми пред'явлення педагогічної вимоги у старших класах;
 - * визначте компоненти педагогічної техніки вчителя і їх вплив на ефективність навчання;
 - * вивчіть педагогічні умови ефективного використання на уроках засобів наочності;
 - * проведіть аналіз конфліктних ситуацій у класі;
 - * визначте особливості виховної роботи у школі на основі аналізу шкільної документації, анкетування класних керівників, бесід і педагогічних спостережень.
5. Вивчіть й узагальніть досвід учителів з вашої спеціальності:
 - * з проблем патріотичного та полікультурного виховання школярів;
 - * розумового виховання, роботи з обдарованими дітьми.
6. Вивчіть й узагальніть досвід роботи класних керівників з питань:
 - * використання ідей народної педагогіки у виховному процесі;
 - * здійснення індивідуального та диференційованого підходу до виховання учнів;
 - * виявлення здібностей, талантів та розвитку творчих здібностей учнів;
 - * співробітництва з органами учнівського самоврядування;
 - * спільної роботи сім'ї та школи;
 - * реалізації ідей педагогіки співробітництва.

За погодженням із керівником педагогічної практики від кафедр педагогіки чи психології студент може виконувати дослідницьке завдання і з інших проблем, які є актуальними для сучасної школи.

Проведення методичних досліджень студентами IV курсу пов'язано із написанням курсової роботи, що передбачає виконання конкретних дослідницьких завдань під час педагогічної практики. Такими завданнями можуть бути: аналіз навчальних матеріалів підручників, за якими працює навчальний заклад; проведення спостережень за роботою вчителя та студента-практиканта в аспекті досліджуваної методичної проблеми; вивчення та узагальнення роботи вчителів; проведення анкетування, опитування вчителів та учнів; хронометрування уроків; проведення зрізів рівня володіння навчальним матеріалом певного ступеня навчання тощо. Виконання дослідницьких завдань дозволяє студентам оволодіти деякими основними та допоміжними методами наукового дослідження, а саме: вивчення та аналіз наукової методичної літератури і навчальних посібників, проведення наукового спостереження, вивчення та узагальнення передового досвіду вчителів, а також анкетування, тестування, бесіди,

хронометричний аналіз. Крім того, студенти мають виконувати завдання, пов'язані із розробкою вправ, допоміжних засобів навчання, фрагментів уроків або цілих уроків у відповідності до досліджуваної проблеми.

Студенти-практиканти V курсу (основна та друга спеціальність) можуть продовжувати розпочаті на IV курсі дослідження, але з урахуванням як нових умов навчання (старші класи), так і нового об'єкту навчання. У таких випадках дослідницькі завдання орієнтуються на вивчення специфіки навчання, зумовленої вказаними факторами.

Студенти, які пишуть дипломну роботу, проводять індивідуальні дослідження відповідно до плану роботи. Вони, як правило, пов'язані з організацією та проведенням пробного або експериментального навчання.

Методика виконання студентами дослідницьких завдань

Тему індивідуального дослідницького завдання психолого-педагогічного спрямування студенти IV та V курсів обирають до початку педагогічної практики або в її перші дні. Після вибору теми студент опрацьовує необхідні літературні джерела, розробляє план і методику дослідження (тексти анкет, плани й протоколи педагогічних спостережень, питання для бесід та інтерв'ю, опис текстів тощо), обговорює їх з керівником педагогічної практики від кафедри педагогіки чи психології, домовляється з адміністрацією школи або класним керівником про прийнятні строки, час та форму проведення експериментальних досліджень.

Тему курсової роботи студенти IV курсу обирають задовго до початку педагогічної практики. У процесі консультацій з науковим керівником узгоджуються план, рекомендована література, складається бібліографія, розпочинається робота з опрацювання наукових методичних джерел. Перед виходом на педагогічну практику кожний студент отримує від наукового керівника конкретні дослідницькі завдання на період педагогічної практики.

Студенти V курсу у перші дні практики разом з методистом або, спираючись на його консультації, планують дослідницьку роботу з методики, яка може продовжувати дослідження, розпочаті на IV курсі, або ж стосуватися інших цікавих студенту методичних проблем.

Теми досліджень та відповідні види робіт на період практики записуються кожним студентом в індивідуальному плані (розділ «Науково-дослідницька робота»).

Матеріали досліджень та їх результати фіксуються у щоденнику педагогічних спостережень.

Наприкінці практики кожний студент-практикант подає звіт про виконання дослідницької роботи. У звіті зазначаються і завдання дослідження, його об'єкти та методика проведення, результати, висновки.

Участь студентів у наукових семінарах

Під час педагогічної практики студентів на IV й V курсах організується робота наукових семінарів, на яких обговорюються актуальні проблеми психології, педагогіки, методики викладання окремих предметів. Її мета - сприяти збагаченню професійного досвіду студентів-практикантів і впливати на формування індивідуального стилю роботи. Крім актуальних проблем, на семінарах розглядаються і питання, що виникають в процесі проведення студентами навчально-виховної роботи з учнями, а також ті, які пов'язані із вивченням особистості учня і колективу, планування та проведення виховної роботи тощо. Кожен студент має обов'язково підготувати одне з питань семінарів і взяти активну участь в обговоренні інших. Ця робота студента також має знайти відображення в індивідуальному плані студента-практиканта у розділі «Науково-дослідна робота». Необхідно вказати конкретну тему свого виступу або доповіді.

Орієнтовна тематика наукових семінарів з психолого-педагогічних проблем

1. Основні напрямки діяльності класного керівника в умовах оновлення української національної школи.
2. Методи вивчення особистості школяра.
3. Методи вивчення колективу класу.
4. Аналіз причин девіантної поведінки школярів підліткового та юнацького віку.
5. Методики діагностики пізнавальних операцій школярів.
6. Методики вивчення міжособистісних відносин у класному колективі.
7. Шляхи та джерела формування педагогічної майстерності вчителя та вихователя.

8. Методика реалізації індивідуального та диференційованого підходів до учнів у процесі навчання та виховання.
9. Реалізація положень концепції козацької педагогіки у практиці виховної роботи сучасної школи.
10. Форми і методи педагогічного стимулювання у процесі формування позитивної поведінки учнів.
11. Психолого-педагогічні фактори професійного самовдосконалення вчителя.
12. Психолого-педагогічні умови об'єктивного оцінювання знань учнів.
13. Методика підготовки і проведення виховних заходів.
14. Методика організації та згуртування класного колективу.
15. Організація діяльності учнів з виконання домашніх завдань.
16. Форми роботи класного керівника з батьками.
17. Робота класного керівника з педагогічне занедбаними підлітками.
18. Система роботи з обдарованими дітьми.
19. Методика педагогічного спілкування.
20. Педагогічна етика вчителя.
21. Педагогічні умови ефективного використання засобів наочності на уроках іноземної мови.
22. Основні шляхи вдосконалення форм організації навчання в сучасній школі.
23. Психологічні та педагогічні вимоги до особистості вчителя, вихователя.
24. Засоби та методи педагогічного впливу.
25. Форми та методи виховної роботи в класі.
26. Класна година та методика її проведення.
27. Педагогічний такт і культура вчителя.
28. Методика педагогічного спілкування.
29. Соціально-психологічна підготовка вчителя до спілкування з учнями.
30. Спілкування як фактор виховання учнів.
31. Формування національної свідомості молоді.
32. Співробітництво у навчанні та вихованні.
33. Форми роботи класного керівника з батьками.
34. Урок в умовах розвиваючого навчання.
35. Шляхи реалізації української національної системи виховання.
36. Методика правового виховання учнів.
37. Втілення досягнень педагогічної науки в шкільну практику.
38. Наукова організація педагогічної праці.
39. Причини неуспішності учнів і шляхи її подолання.
40. Основні вимоги до перевірки та оцінювання знань учнів.
41. Система роботи класного керівника.
42. Формування позитивного педагогічного клімату у колективі класу та школи.
43. Порівняльний аналіз методів інтенсифікації навчання в різних педагогічних системах світу.
44. Педагогіка співробітництва у шкільному колективі.
45. Аналіз творчого пошуку педагогів-новаторів.
46. Майстерність вчителя в керівництві пізнавальною діяльністю учнів.
47. Театральна педагогіка у професійній діяльності вчителя.
48. Розвиток творчих здібностей в процесі психолого-педагогічного тренінгу.
49. Народна педагогіка як засіб національного виховання учнівської молоді.

Х. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

За наслідками педагогічної практики студенти готують і здають керівникам педагогічної практики такі звітні матеріали:

Груповому методисту:

1. Звіт про виконану роботу під час практики.
2. Повний конспект одного уроку з ескізами допоміжних засобів навчання.
3. Один наочний посібник з методичною запискою до його застосування.
4. Повний конспект одного позакласного заходу з фахового предмету.

Керівникові педагогічної практики від кафедри педагогіки (психології):

1. Методичну розробку залікового позакласного виховного заходу.
2. Психолого-педагогічну характеристику особистості учня (IV курс), психолого-педагогічну характеристику класного колективу (V курс).
3. Звіт про проведення дослідницького завдання або експериментального дослідження з теми дипломної роботи.

Критерії оцінювання студентів за підсумками педагогічної практики

За результатами практики студентам IV і V курсів виставляються оцінки: «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно». Оцінка виставляється окремо за кожен вид роботи, а саме:

* за навчальну роботу (враховується кількість і якість проведених студентом уроків; кількість відвіданих ним уроків учителів та своїх колег-практикантів, участь у їх аналізі; якість зданого конспекту одного уроку з ескізами допоміжних засобів навчання; якість підготовленого наочного посібника з методичною запискою до його застосування. Береться до уваги і оцінка діяльності студента учителем із спеціальності;

* за позакласну роботу з навчального предмета;

* за виконання обов'язків помічника класного керівника (IV курс) чи класного керівника (V курс) – враховується вся позакласна робота студента; якість проведеного залікового виховного заходу і оформлення його методичної розробки; рівень написання характеристики учня (IV курс) чи класу (V курс); до уваги береться і оцінка діяльності студента класним керівником закріпленого за практикантом класу;

* за проведення науково-дослідницької роботи в школі (рівень узагальнення результатів дослідження);

* за участь у наукових психолого-педагогічних та методичних семінарах. При оцінюванні роботи студентів-практикантів береться до уваги також культура оформлення звітної документації.

Загальна оцінка виставляється груповим методистом спільно з керівником практики від кафедри педагогіки чи психології. Якщо студент не виконав хоча б одного виду завдань педпрактики, позитивна загальна оцінка йому не може бути виставлена.

Підсумки педагогічної практики студентів підводяться на робочій нараді або засіданні педагогічної ради школи, гімназії чи ліцею за участю всіх студентів, а також на засіданнях кафедр педагогіки, психології і кафедри методики викладання спеціальних предметів.

XI.СХЕМИ ТА ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Груповий методист
Керівник педпрактики
від кафедри педагогіки (психології)
„___” _____ 200__ року

Індивідуальний план роботи

студента-практиканта _____ курсу, _____ факультету

(прізвище, ім'я, по батькові)

на період педпрактики з _____ по _____ року

Школа № _____ м. _____.

Навчально-виховна робота проводиться в _____ класі.

Розділ	Зміст роботи	Термін виконання	Відмітка про виконання
I.	Початковий етап педагогічної практики 1) Участь у настановній конференції, у груповій роботі з методистом та керівником педпрактики від кафедри педагогіки (психології). 2) Знайомство зі школою, директором, завучем, заступником директора з виховної роботи, вчителями школи. 3) Ознайомлення з планом роботи вчителя з фахової дисципліни, конспектами його уроків. 4) Знайомство з учнями класу, з планом роботи класного керівника, особовими справами учнів. 5) Ознайомлення з порядком ведення класного журналу. 6) Складання індивідуального плану та його затвердження.		
II.	Навчально-виховна робота зі спеціальності 1) Складання тематичного плану уроків на період педпрактики. 2) Відвідування уроків учителів, їх аналіз. 3) Відвідування демонстраційних уроків, їх аналіз. 4) Проведення уроків. 5) Відвідування уроків студентів-практикантів, їх аналіз. 6) Відвідування позакласних заходів, які проводять вчителі, їх аналіз. 7) Проведення позакласного заходу. 8) Відвідування позакласних заходів, які проводять студенти-практиканти, їх аналіз. 9) Виготовлення наочних посібників. 10) Перевірка зошитів учнів. 11) Проведення додаткових занять.	(вказати прізвища, дати) (вказати, які посібники)	
III.	Позакласна виховна робота 1) Ознайомлення з системою навчально-виховної роботи у школі та класі (за яким закріплений студент). 2) Ознайомлення з системою роботи класного керівника. 3) Вивчення учнів класу (за яким закріплений студент). 4) Виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника (IV курс) або класного керівника (V курс). 5) Підготовка та проведення позакласних виховних заходів. 6) Відвідування позакласних виховних заходів, які проводять учителі, їх аналіз. 7) Відвідування позакласних виховних заходів, які проводять студенти-практиканти, їх аналіз	(вказати прізвища, дати, вид заходу)	

Педагогічна практика

IV.	Науково-дослідна робота		
	<p>1) Підготовка доповідей на наукові семінари з психолого-педагогічних та методичних проблем.</p> <p>2) Вивчення особистості учня (на V курсі - колективу класу) та складання психолого-педагогічної характеристики учня (класу).</p> <p>3) Проведення наукового дослідження з проблеми: " _____ " (IV, V курси) або експериментальної частини курсової (дипломної) роботи на тему: " _____ " (V курс).</p>	<p>вказати конкретно тему виступу</p> <p>вказати конкретно прізвище учня, клас</p>	

Протягом усієї педагогічної практики студент веде щоденник психолого-педагогічних спостережень. На першому аркуші щоденника подається така інформація:

Щоденник психолого-педагогічних спостережень

студента _____ курсу _____ факультету _____

(прізвище, ім'я студента)

Керівник практики від факультету _____

(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь)

Методист _____

(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь)

Керівник практики від кафедри педагогіки (психології) _____

(прізвище, ініціали, посада, науковий ступінь)

Школа № ____ . Директор _____ . Клас _____ .

(прізвище, ініціали)

Учитель з фахового предмету _____

(прізвище, ініціали)

Класний керівник _____

(прізвище, ініціали)

Термін педпрактики з _____ до _____ 200 ____ року

Записи в щоденнику ведуться на розгорнутому аркуші зошита за такою формою:

Дата	Зміст роботи		Поради вчителя, класного керівника, методиста, педагога, психолога
	Короткий зміст спостережень на уроках, позакласних заходах, бесід із школярами тощо	Фактичний матеріал для психолого-педагогічної характеристики учня (класу), дипломної; курсової роботи	

Схема звіту студента-практиканта з педагогічної практики

студент _____ групи _____ факультету,
проходив педагогічну практику у школі № _____ м. _____
Груповий методист _____
Груповий _____ керівник _____ від _____ кафедри _____

педагогіки _____ (психологи) _____

1. Кількісні результати педагогічної практики:

- а) кількість відвіданих уроків учителів;
- б) кількість відвіданих уроків практикантів;
- в) кількість виступів на семінарах;
- г) кількість проведених уроків;
- д) кількість відвіданих виховних заходів;
- е) кількість проведених виховних заходів.

2. Початковий етап педагогічної практики (участь у настановчій конференції та груповій бесіді з методистом; знайомство з керівництвом школи та вчителями; ознайомлення з планом роботи вчителя з спеціальності; знайомство з учнями).

3. Навчально-виховна робота з спеціальності (складання тематичного плану уроків на період педагогічної практики; відвідування уроків учителів - загальна коротка характеристика уроків; проведення уроків у закріплених класах та під час заміни; виготовлення наочних посібників та інших допоміжних матеріалів студентами-практикантами та їх загальна коротка характеристика).

4. Проведення позакласної роботи з спеціальності (відвідування позакласних, що проводяться вчителями та студентами-практикантами, їх загальна коротка характеристика, опис підготовки до проведення позакласного заходу на тему "_____"; якість проведення позакласного заходу; самоаналіз проведеного заходу).

5. Проведення виховної роботи з учнями (ознайомлення з системою роботи класного керівника; вивчення учнів класу, за яким закріплений студент; виконання функцій та обов'язків помічника класного керівника (IV курс) або класного керівника (V курс); опис прийомів щодо реалізації виховної спрямованості уроків; відвідування виховних заходів, проведених учителями та студентами-практикантами, їх загальна коротка характеристика; кількість проведених виховних заходів, їх тематика; якість і аналіз їх проведення).

6. Науково-дослідницька робота (тема науково-дослідницької роботи; вивчена література з теми; опис спостережень (експериментів) за темою дослідження; теми виступів на методичних семінарах).

Схема звіту групового методиста

з педагогічної практики студентів _____ групи _____ курсу
_____ факультету

Груповий методист _____
Груповий керівник від кафедри педагогіки (психології) _____

1. Якісні та кількісні результати педагогічної практики.
2. Прізвища та ініціали студентів, не допущених до педагогічної практики (вказати причину).
3. Прізвища та ініціали студентів, які не проходили педагогічну практику (вказати причину).
4. Прізвища та ініціали студентів, які приступили до підпрактики з запізненням (вказати причину).
5. Прізвища та ініціали студентів, які не виконали програму з педагогічної практики (вказати причину невиконання).
6. Прізвища та ініціали студентів, які проходили педагогічну практику не в базовій школі, до якої закріплена академічна група (вказати причину і місце проходження педагогічної практики).
7. Трудова дисципліна студентів у період педагогічної практики, ставлення до майбутньої професії.
8. Якість проведення початкового етапу педагогічної практики.
9. Проведення методичних семінарів (їх кількість, тематика, ефективність).
10. Оволодіння студентами конструктивно-планувальними, комунікативно-навчальними, організаційними та дослідницькими вміннями (назвати кращих і слабких студентів).
11. Підготовка студентами навчальних посібників (назвати найкращі з них, вказати на недоліки).
12. Оволодіння студентами вміннями готувати та проводити позакласні заходи (назвати найкращі позакласні заходи, вказати на недоліки).
13. Науково-дослідна робота студентів (назвати кращих студентів, вказати на недоліки та труднощі).
14. Висновки педагогічної ради школи про роботу студентів-практикантів.
15. Рекомендація студентів для участі в конкурсі на кращого студента-практиканта.
16. Допомога школі з боку методистів, керівників і студентів-практикантів.
17. Ставлення керівництва школи та учителів до студентів-практикантів.
18. Види роботи методиста зі студентами-практикантами, індивідуальна робота з ними, проведення спеціальних заходів, спрямованих на покращення педагогічної практики та усунення недоліків.
19. Відповідність школи як бази для проведення педагогічної практики.
20. Недоліки в організації та проведенні педагогічної практики, пропозиції щодо їх усунення.

Дата _____

Підпис групового методиста _____

**Схема звіту керівника з педагогічної практики студентів від кафедри педагогіки
(психології)**

Керівник _____
Школа № _____

Прізвище, ім'я та по батькові студента	Оцінки 5, 4, 3, 2, не атестований	Кількість проведених позакласних заходів	Кількість відвіданих керівником уроків	Кількість відвіданих керівником колективно-творчих заходів студентів
1	2	3	4	5

1. Організаційна робота керівника практики щодо її проведення в школі (початок, хід, завершення практики).
2. Форми та методи роботи керівника із студентами.
3. Загальна характеристика психолого-педагогічної підготовки студентів.
4. Позакласна, позашкільна робота (тематика заходів, кращі з них, прізвища студентів).
5. Тематика методичних семінарів (прізвища студентів, які брали активну участь в семінарах, теми їх доповідей).
6. Дії студентів, що сприяли встановленню контакту з учнями. Назвати фактори, які ускладнювали встановлення контакту з учнями.
7. Науково-дослідницька робота студентів-практикантів (актуальність, ефективність, якість проведених досліджень та їх результативність).
8. Кращі та слабкі студенти.
9. Прізвища студентів, відібраних для участі в конкурсі "Кращий студент-практикант", їх характеристика.
10. Прізвища студентів, які не виконали в повному обсязі програму педпрактики (вказати причини).
11. Пропозиції щодо удосконалення педпрактики.

Підпис. Дата.

ЗМІСТ

I. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ	3
II. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ	3
III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ 2 КУРСУ	4
IV. ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ III КУРСУ	8
V. ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА СТУДЕНТІВ У ДИТЯЧИХ ОЗДОРОВЧИХ ЦЕНТРАХ (ОДЦ)	10
VI. ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ IV-V КУРСІВ	16
VII. НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА У ШКОЛІ	26
VIII. ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА ЯК ВИХОВАТЕЛЯ.....	39
IX. НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА РОБОТА СТУДЕНТА-ПРАКТИКАНТА	53
X. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ	57
XI. СХЕМИ ТА ЗРАЗКИ ОФОРМЛЕННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ З ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	58

Навчально-методичне видання

*Іванченко Анатолій Васильович
Дубасенюк Олександра Антонівна
Сбруєва Аліна Анатоліївна
Антонова Олена Євгеніївна*

Педагогічна практика

Навчально-методичний посібник

Житомир

**Житомирський державний університет імені Івана
Франка**

Комп'ютерний макет: Антонова О.Є.

Надруковано з авторського оригінал-макета.

Підписано до друку 04.07.05. Формат 60х90/16. Ум. друк. арк. ____

Обл. вид. арк. Друк різнографічний. Зам. _____. Наклад 300.

Поліграфічний центр ЖДПУ, вул. Велика Бердичівська, 40